

**TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ YABANCI
BANKALAR VE PERFORMANS ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Özlem Çiftçi

Kütahya - 2009

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Anabilim Dalı
Para ve Banka Bölümü

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ YABANCI BANKALAR VE
PERFORMANS ETKİLERİ**

Danışman
Yard. Doç. Dr. Zeki YILMAZ

Hazırlayan
Özlem ÇİFTÇİ
200691121108

Kütahya – 2009

Kabul ve Onay

Özlem ÇİFTÇİ'nin hazırladığı “Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı Bankalar ve Performans Etkileri” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2009

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Yrd. Doç. Dr. Zeki YILMAZ (Danışman)		
Yrd. Doç. Dr. Ali TEKİNŞEN		
Yrd. Doç. Dr. Mustafa DURMAN		

Prof. Dr. Ahmet KARAASLAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı Bankalar ve Performans Etkileri” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2009

Özlem ÇİFTÇİ

ÖZGEÇMİŞ

1983 Ardahan'da doğdu, ilköğretim ve liseyi Bursa'da tamamladı, 2002-2006 döneminde Kütahya'da Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümünü Bitirdi. 2006 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Para ve Banka Bölümü'nde Yüksek Lisansa başladı.

ÖZET

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ YABANCI BANKALAR VE PERFORMANS ETKİLERİ

ÇİFTÇİ, Özlem

Yüksek Lisans Tezi, İktisat Ana Bilim Dalı, Para ve Banka Bölümü

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Zeki YILMAZ

Aralık, 2009, 114 sayfa

Bu çalışma, gelişmekte olan ülkelerde ve Türkiye’de yabancı banka girişlerinin olumlu ve olumsuz etkileri hakkında bilgi vermektedir. İncelenen diğer çalışmalarda, yabancı bankaların ulusal ekonomilere etkisinde istikrar ve verimlilik terimleri öne çıkmaktadır. Bu çalışmada, Türk bankacılık sektöründeki yabancı bankaların performans etkisini tespit etmek amacıyla, Türk Bankalar Birliği’nde verilen banka grupları, yabancı, özel ve kamu bankaları bazında sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, likidite, kârlılık ve gelir–gider yapısı rasyolarının 2001-2008 yıllarına ait göstergeleri incelenmiştir.

Yabancı bankaların, bankacılık sektöründeki payları küçük olması nedeniyle verimlilik ve istikrar etkilerinde doğrudan etki yaratmadığı ancak, yaratmış olduğu rekabet ve öncü olduğu yenilikler sayesinde sektörün verimliliğine ve performansına katkıda bulunduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Yabancı banka, yabancı bankaların performans etkileri, yabancı banka girişleri.

ABSTRACT**FOREIGN BANKS IN TURKISH BANKING SECTOR AND THE EFFECTS OF PERFORMANCE****ÇİFTÇİ, Özlem****Master Thesis****Economics Main Science Branch Department of Money and Banking****Supervisor: Assistant Professor Zeki YILMAZ****Aralık, 2009, 114 pages**

This work gives information about positive and negative of entry of foreign bank in developing countries and Turkey. In the other works which were examined the stability and productivity terms of are seen. In order to control the effect of foreign banks performance impact in the sector of Turkish banks, in this work the bank groups foreign, special and public banks and in some of them the adequacy, advantageous and the ratio of income and outcome, which belong to 2001-2008 were examined.

Because foreign banks have the small share in the sector of banking, the effect of productivity and stability doesn't create direct effect but thanks to rivalry which it created and the newnesses it forward, it contributed to the sector.

The Key Words: Foreign banks, performance effect of foreign banks, the entry of foreign banks.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZGEÇMİŞ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLOLAR LİSTESİ	ix
GRAFİKLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
TEZ HAKKINDA	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YABANCI BANKA KAVRAMI, YABANCI BANKALARIN TARİHSEL GELİŞİMLERİ VE DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ YERLERİ

1.1. Yabancı Banka Kavramı ve Yabancı Bankaların Sınıflandırılma Kriterleri.....	4
1.2. Yabancı Bankaların Genel Özellikleri	5
1.3. Yabancı Bankaların Tarihsel Gelişimi	6
1.3.1. Yabancı Bankacılığı Başlatan Gelişmeler ve Finansal Liberalleşme Süreci ..	6
1.3.2. Finansal Liberalleşme Süreci İçinde Yabancı Bankaların Gelişimi.....	10
1.4. Yabancı Bankaların Ev Sahibi Ülkelerdeki ve Dış Piyasadaki Bağlantı Türleri	12
1.5. Gelişmekte Olan Ülkeler de Yabancı Bankaların Artan Önemi.....	15
1.5.1. Ev Sahibi Ülkelerin Yabancı Bankalardan Beklentileri	15
1.5.2. Yabancı Bankaların Gelişmekte Olan Ülkelere Yöneliş Nedenleri	16
1.6. Türk Bankacılık Sektörünün ve Sektördeki Yabancı Bankaların Tarihsel Gelişimi	18
1.6.1. 1980 Öncesi Türk Bankacılık Sisteminin ve Yabancı Bankaların Gelişimi.	18
1.6.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Bankacılığın Gelişimi	18
1.6.1.2. Cumhuriyet Dönemi Bankacılığın Gelişimi (1923-1932)	20
1.6.1.3. Büyük Devlet Bankalarının Kuruluş Dönemi(1933-1944).....	21
1.6.1.4. Büyük Özel Bankaların Kuruluş Dönemi (1945-1959).....	22
1.6.1.5. Planlı Dönem (1960-1980).....	23

1.6.2. 24 Ocak 1980 Kararları Doğrultusunda Türk Bankacılığının Ve Yabancı Bankaların Gelişimi	26
1.7. Yabancı Bankalar Açısından Türk Bankacılık Sektörünü Çekici Kılan Faktörler..	33
1.7.1. Hukuksal Düzenlemeler.....	33
1.7.2. Diğer Nedenler	34
1.8. Gelişmekte Olan Ükelere Yabancı Banka Girişleri	35
1.8.1. Doğu - Orta Avrupa Ükelerinde Yabancı Banka Girişleri	37
1.8.2. Latin Amerika	38
1.8.3. Asya.....	38
1.9. Yabancı Bankaların Gelişmekte Olan Ükelere Ekonomik Etkileri	40
1.9.1. Yabancı Bankaların Ulusal Ekonomilerdeki Finansal İstikrar ve Verimlilik Etkisi	40
1.9.1.1 Verimlilik Etkisi	41
1.9.1.2. Finansal İstikrar Etkisi	43

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ FİNANSAL KRİZLER YENİDEN YAPILANMA SÜRECİ VE YABANCI BANKALARIN GELİŞİMİ

2.1. 1990'lı Yıllarda Yüksek Enflasyon Dönemi Ve Türk Bankacılık Sektörünün Gelişimi	47
2.1.1. 5 Nisan 1994 Krizi ve Yabancı Bankaların Gelişimi	47
2.1.2. Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizi	54
2.1.3. Finansal Krizler Sonrası Türk Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılanması	66
2.1.3.1. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı	66
2.1.3.1.1. Bankacılık Sisteminin Mali ve Operasyonel Yapısının Güçlendirilmesi.....	67
2.1.3.1.1.1. Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılması.....	67
2.1.3.1.1.2. TMSF Bünyesindeki Bankaların Yeniden Yapılandırılması...	68
2.1.3.1.1.3. Özel Bankaların Daha Sağlıklı Bir Yapıya Kavuşturulması ...	70
2.1.3.1.1.4. Gözetim ve Denetim Çerçevesinin Güçlendirilmesi Ve Sektörde Etkinliğin Artırılması.....	71
2.2. Yabancı Bankaların Türk Bankacılık Sistemine Girişleri.....	74
2.2.1 Türk Bankacılık Sektörüne Yabancı Banka Girişleri.....	74

2.2.1.1. 2000 Yılı Ve Sonrasında Yabancı Bankalara Satılan Ve Yabancıların Pay Aldıkları Bankalar	75
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE SAHİPLİK YAPISINA GÖRE BANKALARIN PERFORMANS ANALİZİ

3.1. Türk Bankacılık Sektöründe Sahiplik Yapısına Göre Bankaların Rasyo Analizi ...	83
3.1.1 Çalışma Amacı, Kapsamı ve Kullanılan Yöntem	83
3.1.2. Sermaye Yeterlilik Rasyolarının Gelişimi	86
3.1.3. Aktif Kalitesi Rasyosunun Gelişimi	89
3.1.4. Likidite Rasyolarının Gelişimi	93
3.1.5. Karlılık Rasyolarının Gelişimi	95
3.1.6. Gelir-Gider Yapısı Rasyolarının Gelişimi	97
SONUÇ	101
EKLER	103
KAYNAKÇA	109
DİZİN	114

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Yıllar İtibariyle Ülkemizdeki Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Sayısı....	25
Tablo 1.2. 1961-1980 Yılları Arası Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yabancı Banka Sayısı.....	25
Tablo 1.3. 1980-1990 Yılları Arası Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yabancı Banka Sayısı.....	31
Tablo 1.4. 1980-1990 Döneminde Yabancı Bankaların Toplam Sektör içindeki Aktif Payları.....	31
Tablo 1.5. Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Katılım Oranları (%)	37
Tablo: 1.6. Asya Ülkelerinde Uygulanmış / Uygulanan Kısıtlamalara Örnekler.....	39
Tablo 1.7. Ülkelerin Yaşadıkları Son Ekonomik Durgunluk Dönemlerindeki Toplam Tüketici Kredilerinin Yüzdesel Değişimi	41
Tablo: 2.1. 5 Ocak 1994 Krizinde Yabancı Bankaların Bilanço Yapısının Gelişimi....	50
Tablo 2.2. Ocak 1994 Krizinde Yabancı Bankaların Toplam Menkul Değerleri	52
Tablo 2.3. Ocak Krizinde Banka Grupları İtibariyle Net Karın Gelişimi.....	52
Tablo: 2.4. Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinde Yabancı Bankaların Bilanço Yapısının Gelişi.....	60
Tablo:2.5. Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizinde Yabancı Bankaların Kullandırdıkları Kredi Türleri.....	61
Tablo: 2.7. 1997-2003 Döneminde TMSF’ye Devredilen Bankalar	70
Tablo: 2.8. Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyette Bulunan Banka Sayıları (1980-2000).....	75
Tablo: 2.9. 2001 Yılı Sonrasında Yabancı Bankalara Satılan Türk Bankaları, Hisseleri Ve Tutarları	79

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1. Ocak 1994 Krizinde Banka Gruplarının Toplam Aktifler İçindeki Payları (%).....	49
Grafik 2.2. Ocak 1994 krizinde banka grupları itibariyle TGA/Krediler	51
Grafik 2.3. Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinde Banka Gruplarının Toplam Aktifler İçindeki Payları	58
Grafik 2.4. Türk Bankacılık Sistemindeki Banka Sayısı	59
Grafik:2.5. Kasım 2000 Ve Şubat 2001 Krizlerinde Banka Grupları İtibariyle TGA/Krediler	62
Grafik 2.6. Kasım 2000 Ve Şubat 2001 Krizlerinde Yabancı Bankaların Likit Aktifler / Toplam Aktifler Gelişimi	64
Tablo 2.6. Kasım 2000 Ve Şubat 2001 Krizlerinde Banka Grupları İtibariyle Net Karlarının Gelişimi	65
Grafik 2.7: Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyette Bulunan Banka Sayıları	81
Grafik 3.1: Özkaynak / Risk Ağırlıklı Varlıklar (%)	87
Grafik 3.2 Özkaynaklar/Toplam Aktifler (%).....	88
Grafik 3.3 Toplam Krediler/Toplam Aktifler(%).....	90
Grafik 3.4 Takipteki Kredilerin(Net)/Toplam Aktifler (%).....	91
Grafik 3.5 Duran Aktiflerin Toplam Aktifler İçerisindeki Payı(%).....	92
Grafik 3.6 Likit Aktifler /Toplam Aktifler(%).....	94
Grafik 3.7 Aktiflerin Karlılık Oranı(%).....	95
Grafik 3.8 Özkaynakların Karlılık Oranı (%)	96
Grafik 3.9 Net Faiz Gelirlerinin Toplam Aktiflere Oranı(%)	98
Grafik 3.10 Net Faiz Gelirlerin Toplam Faaliyet Gelirleri İçerisindeki Payı (%)	99
Grafik 3.11 Faiz Dışı Gelirlerin Toplam Aktiflere Oranı (%)	100

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
BDDK	: Bankaları Düzenleme ve Denetleme Kurulu
DİBS	: Devlet İç Borçlanma Senetleri
DTH	: Döviz Tevdiat Hesabı
E.T.	: Erişim Tarihi
GOÜ	: Gelişmekte Olan Ülkeler
IBF	: Uluslararası Bankacılık Kolaylıkları
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İMBK	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
MDC	: Menkul Değerler Cüzdanı
OPEC	: Organization of the Petroleum Exporting Countries (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü)
s.	: Sayfa
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TII	: The International Investor (Uluslararası Yatırımcı)
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TPKK	: Türk Parasının Kıymetini Koruma
TL	: Türk Lirası

TEZ HAKKINDA

1. Araştırmanın Problemi

Bankacılık sektörünün finansal ve ekonomik alanda güçlü bir pozisyonda bulunması, gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkeler için önem arz etmektedir. Dünya genelinde yaşanan mali piyasalardaki serbestleşme bankacılık sektöründe de önemli gelişmeler olmasını sağlamıştır. Gelişmiş ekonomilerdeki, bankacılık sektöründe zamanla artan rekabet düzeyleri nedeniyle karlılık oranları düşmüş, ellerinde var olan fonları atıl bir şekilde tutmak yerine, dünya ekonomik serbestleşmesinin vermiş olduğu zorunluluklar doğrultusunda belirlemiş oldukları stratejilerle gelişmekte olan ekonomilerin bankacılık sektörüne giriş yapmışlardır. Hem gelişmekte olan ülkelerde hem de gelişmiş ülkelerde tartışılan, yabancı bankaların giriş yaptıkları gelişmekte olan ülkelerin bankacılık sektörüne etkileri nelerdir? Sorusu aynı zamanda bu çalışmanın da problem sorusunu oluşturmaktadır.

2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, yabancı bankaların dünyadaki ve Türkiye'deki gelişimi üzerinde durulmuş ve Türk bankacılık sistemine girişleri, ekonomi üzerindeki istikrar, verimlilik ve performans etkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

3. Araştırmanın Önemi

Araştırmalar ışığında, Dünyadaki global serbestleşme sonucu, gelişmiş ülkelerin yeni karlı bölgeler arayışı, gelişmekte olan ülkelerin ise sermaye kıtlığı gibi faktörleri; gelişmekte olan ülkelere yabancı banka girişlerini sağlamıştır. Gelişen dünya konjonktüründen etkilenen Türkiye'de kapılarını yabancı bankalara açmıştır. Yabancı bankaların Türk bankacılık sistemine girişi, sektördeki diğer banka grupları üzerinde ki etkileri, Türk bankacılık sistemindeki gelişimi ve amaçları iyice anlaşılmalı, bankacılık alt yapısı oluşturulmalı ve faaliyete geçilmelidir. Aksi halde yabancı bankaların getirdiği avantajların, dezavantaja dönüşmesine sebebiyet verilmiş olur.

4. Araştırmanın Hipotezleri

1. Yabancı bankaların, ulusal bankacılık sistemi üzerinde performans etkisi vardır.
2. Yabancı bankaların, ulusal bankacılık sistemi üzerinde performans etkisi yoktur.

5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Dünyadaki finansal gelişmeler sonrasında gerçekleşen ihtiyaçlar doğrutusunda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı bankaların gelişimi; Türk bankacılık sektöründeki gelişmeler, yaşanan liberalleşme ve düzenlemeler sonrası yabancı banka girişleri ve yabancı bankaların etkileri çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır.

Çalışmanın sınırlılıkları ise, Türk Bankalar Birliği ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun verileri ile Türk bankacılık sektöründeki yabancı bankaların gelişimleri ve sektör üzerinde ki performans etkileri, 1980 ve 2008 yılları arasında gelişen olaylar doğrutusunda incelenmektedir. Yabancı bankaların ulusal ekonomiye girişlerine olumlu ve olumsuz bakan görüşler mevcuttur. Fakat somut delillerin ancak gelecekteki siyasi, ekonomik ve politik kararlar doğrutusunda gerçekleşeceği varsayılmaktadır.

6. Araştırmanın Yöntemi

Türk bankacılık sistemindeki yabancı bankalar, araştırmamızın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada ikincil verilerden yararlanılmaya çalışılmıştır. İkincil veriler ışığında yapılan rasyo analizinde, Türk bankacılık sektöründeki bankalar sahiplik yapısına göre gruplara ayrılmış ve aktif kalitesi, rasyo analizleri sonucunda, yabancı bankaların yüksek sermaye yeterliliğine, kaliteli aktif yapısına ve yüksek karlılık oranlarına sahip olmaları, Türk bankacılık sektörünün verimliliği ve istikrarı üzerinde önemli ve doğrudan etki yaratmamıştır. Çünkü yabancı bankaların sektör içindeki payları düşük kalmıştır, fakat yaratmış oldukları rekabet nedeniyle özel bankaların ve sektörün performansını arttırdığı görülmektedir.

TEZ METNİ

GİRİŞ

1980’li yıllar gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye’nin de finansal liberalleşme sürecine girmesi, içe dönük ithal ikameci politikalarından vazgeçerek, sermaye önündeki kısıtlamaları kaldırması ve dünya finans sektörüne kapılarını açmasıyla sonuçlanmıştır. 24 Ocak 1980 istikrar kararlarıyla finansal liberalizasyon hareketlerini başlatmış ve 1989 tarihi, Türk mali sisteminin her bir kesiti açısından çok önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu tarihte, Türk Parasının Kıymetini Koruma (TPKK) Hakkındaki ‘32 sayılı’ Karar yayımlanarak, yürürlüğe girmiştir. Bu kararlar Türk parasında “Tam Konvertibilite”ye geçişin ilk adımları atılmış, kambiyo rejiminde serbestlik artırılmıştır. Ekonomide Dolarizasyon Süreci yaşanmaya başlanmış ve Döviz Tevdiat Hesapları belirginlik kazanmıştır. Bu gelişmeyle süreç daha da hızlanmıştır.

Türkiye’de 1980’de 4 olan yabancı banka sayısı, farklı dönemlerde dalgalanmalar yaşasa da, 2001 yılında 17 ‘ye ulaşmış ve 2008 yılında 18’e çıkmıştır. Türk bankacılık sektöründeki yabancı payı % 40’ları bulmuştur.

Yabancı banka girişlerinin genel olarak ülke ekonomisine katkı sağladığı görüşüne literatürde yaygın bir şekilde yer verilmiştir. Yabancı bankaların, giriş yaptıkları ekonomilerde rekabeti arttırmaları nedeniyle yerli bankaların bu rekabete uyum sağlamak için verimliliklerini arttırdığı görülmektedir. Bu durumda bir sakıncası olarak rekabet için yerli bankaların daha fazla risk üstlendikleri de görülmüştür. Yabancı bankaların söz konusu girişlerle bankacılık sistemine istikrarlı bir yapı sağladıkları konusunda net ve olumlu bir ifade yoktur.

Yabancı bankaların, sektörün yapısını önemli ölçüde etkilemese de ülkemizde ve diğer gelişmekte olan ülkelerde, rekabeti artıracacağı, bankacılık tecrübesini, finansal beceriyi ve teknolojiyi geliştirebileceği, sektörün hizmet ve ürün çeşitliliğinin artırmasına, yeni iş imkânlarına ve ekonomideki gözetim, denetim ve düzenlemelere ilişkin altyapıyı güçlendirebileceği ve varlıklarıyla sektör performansını arttırdıkları yönünde görüşler bulunmaktadır. Bununla birlikte, sermaye hareketlerine yönelik kısıtlamaların kaldırılması, yetersiz altyapı çalışmaları nedeniyle ülke ekonomisindeki makroekonomik dengesizlikler, düzenleme ve denetleme yapısındaki yetersizlikler halinde, yabancı bankaların varlığı bir takım risklere de sebep olabilmektedir.

Dünyada ve ülkemizde yabancı bankaların ulusal ekonomiye ve bankacılık sektörüne olumlu ve olumsuz etkilerini incelemeyi, değerlendirmeyi amaçlayan ve üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde, yabancı banka kavramı, bankacılık sektörü içindeki sınıflandırılma kriterleri, yabancı bankaların özellikleri ve yabancı bankaların dünyadaki tarihsel gelişimleri, yabancı bankaların dış piyasalardaki bağlantı türleri, gelişmekte olan ülkelere yabancı bankaların artan önemi, Türk bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi, yabancı bankalar açısından Türk bankacılık sektörünü çekici kılan faktörler, gelişmekte olan ülkelere yabancı banka girişleri, yabancı bankaların gelişmekte olan ülkelere ekonomik etkileri üzerinde durulmaktadır.

İkinci bölümde yaşanan finansal krizler ve sonrasında uygulanan yeniden yapılandırma politikaları, gözetim ve denetim çerçevesinin güçlendirilmesi sonucu Türk bankacılığı sektörü içindeki yabancı bankaların gelişimi ve yabancı bankaların Türk bankacılık sistemine girişleri incelenmektedir.

Üçüncü bölümde ise 2001–2008 yıllarına ait BDDK ve TBB’den elde edilen verilerle Türk bankacılık sektöründeki banka grupları baz alınarak; sermaye yeterlilik, aktif kalitesi, likidite, karlılık ve gelir–gider yapısı rasyo gelişimleri incelenmiş ve yabancı bankaların varlığının sektör performansını nasıl etkilediği açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
YABANCI BANKALARIN VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN
TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. Yabancı Banka Kavramı ve Yabancı Bankaların Sınıflandırılma Kriterleri

Yabancı bankanın literatürde birçok tanımı bulunmakla birlikte, Uluslar üstü banka (transnational-supranational bank), uluslararası banka (international bank), çokuluslu banka (multinational bank) ve yabancı banka (foreign bank) deyimleri birbirleri ile aynı anlamda olup, literatürde sık sık birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Fakat yabancı bankalar, çoğunlukla çokuluslu bankalarla işlem benzerlikleri olarak daha yakın bulunmaktadır. Uluslararası ve uluslar üstü bankacılıkta ise giriş yaptığı ülkedeki uzantısına yabancı banka adı verilmektedir. Ancak, tümünün ortak özelliği kredi açmaları, finansman sağlamaları ve yabancı para cinsinden işlemler yapmalarıdır¹.

Yabancı banka, bir veya birden daha fazla yabancı ülkede, şube veya kontrolü elde bulundurulmuş yavru şirket aracılığıyla karşı karşıya bulunduğu riskleri minimize edici personel, örgüt ve sermaye yapısına sahip olma, kredi verme, dış ticarete kısa veya uzun vadeli ticari krediler yoluyla aracılık etme, yeni finansal teknik, hizmet, enstrümanları sunma ve ilgili tüm kurumlarda danışmanlık gibi hizmetlerle karşı karşıya olan ve karını maksimize etmeye çalışan bankalardır. (Aksoy, 1998, s.126)

Bir ülkede bulunan bankalardan hangilerinin yabancı banka olarak sınıflandırılacağını belirlemek önem arz etmektedir, bir bankanın yabancı banka kategorisine girmesi için bu bankanın hisselerinin yabancı ülkedeki yerleşik bankaca satın alınması ve yabancı bankanın banka yönetimi üzerinde büyük ölçüde etkisinin bulunması gerekmektedir. Yabancı bankanın satın aldığı bu hisselerle, yerleşik bankanın yönetimini etkileyecek düzeyde kurumsal kararlar almasıyla gerçekleşmektedir. Bu kurumsal kararları da alabilmesi için yerleşik bankanın hisselerinin en az % 50'sini alması gerekmektedir.

Bankacılık sektöründeki yabancı kontrolünün tespit edilmesi için iki ölçüt kullanılmaktadır. Bunlar, bankacılık sisteminde faaliyette bulunan bankaların sayısı içindeki yabancı bankaların sayısı ile yabancı bankaların aktiflerinin bankacılık sisteminin toplam aktifleri içerisindeki payıdır. Sayısal büyüklük ve aktif büyüklük olarak isimlendirilebilecek söz konusu ölçütler farklı durumlarda kullanılmaktadır. Sayısal büyüklük, yerli ve yabancı bankaların sayısının bankacılık sistemindeki rekabetçi koşulları belirlediği durumlarda önemli olmaktadır. Yerli bankalar, yabancı bankaların önemli piyasa payı elde etmelerini engellemek amacıyla, yabancı girişinin

¹ Tamer Aksoy, **SPK, Çağdaş Bankacılıktaki Son Eğilimler ve Türkiye'de Uluslar üstü Bankacılık**, 1998, s. 126.

gerçekleşmesinin hemen ardından kredilendirme ve diğer bankacılık faaliyetlerinin fiyatlandırmasında değişikliğe gidiyorlarsa, yabancı banka girişinin ölçümünde sayısal büyüklük kullanılmaktadır. Yerel bankacılık piyasasındaki paylarının önemli oranda artması ile yabancı bankaların, yerli bankaların fiyatlandırma politikaları ve karlılıkları üzerinde etkisinin oluşması durumunda da, yabancı girişinin ölçülmesinde aktif büyüklük ölçütü tercih edilmektedir².

1.2. Yabancı Bankaların Genel Özellikleri

Yabancı bankaların genel özelliklerine bakıldığında, dünyada bankacılık alanında geliştirilmiş en son teknikleri kullanan ve en yeni hizmetleri veren bankalardır. Bu bankalar gittikleri ülkelerde, kendilerine göre daha küçük ölçekte ve daha eski yöntemlerle çalışan yerel bankalara örnek olurlar. Yerel bankalarda modernizasyon, rasyonalizasyon, otomasyon çalışmaları yapmaya ve hizmetlerini hem ulusal hem de uluslararası düzeyde çeşitlendirmeye zorlarlar. Böylece, yerel bankacılık da uzun dönemde maliyet, hizmet enstrüman çeşitliliği ve verimlilik gibi birçok açıdan etkinlik kazanır.

Yabancı bankalar, önemli finansal merkezlerle yakın bağlantı içinde olduklarından, dünya ekonomisi ve uluslararası para sistemiyle ilgili ayrıntılı ve güvenilir bilgiye doğrudan ulaşır ve uluslar üstü sermaye piyasalarına girişleri yerel bankalar için kolaylaşır.

Yabancı bankaların gittikleri ülkelerde yarattığı rekabetçi ortam sayesinde örneğin; Kredi hacminde ve dağılımında değişiklik, fon talep edenlerin kredi verme açısından yeniden sınıflandırılması, kredilendirilme yoluyla gelirin yeniden dağılımı uluslararası bankacılık anlayışının yaygınlaşması, uluslararasılaşma ve uluslararası düzeyde rekabet olanağını sağlayan örgütsel, teknolojik ve nitelikli eleman yetişmesi için uygun ortamın yaratılmasını sağlamaktadır.

Yabancı bankalar diğer bankaların gelişini teşvik ederek, rekabet artışına paralel olarak bankacılık sektöründe yoğunlaşmanın azalmasına ve fiyat rekabetinin artışına neden olabilirler. Bu bankalar, sahip oldukları avantajlar ve gelişen yerel ülke bankacılık sistemi ve yapısındaki eksiklikler arasındaki ilişkiyi göz önüne alarak,

² Mete Bumin, **Yeniden Yapılandırma Sonrası Türk Bankacılık Sistemine Yabancı Banka Girişi**, Doktora Tezi, Ankara, s. 4.

gelişen ülkelere yönelirler. Yani, deyim yerinde ise karlılık ortamı yüksek ülkedeki pastadan pay kapmak ve yerel bankalara kıyasla, yatırdıkları öz kaynağa göre daha yüksek kar beklentisi içinde faaliyette bulunurlar.

Ayrıca, şube açma veya yeni banka kurma yoluyla her şeyden önce o ülkenin şart koştuğu miktarda sermayeyi konvertibl döviz olarak getiren, şubenin açıldığı ülkeye sermaye ithaline sebep olan bankalardır³.

Yabancı bankalar uluslararası faaliyet gösterdiği ve döviz transfer ettiği için yerel ülkedeki dış ticareti finanse ederler ve yabancı para sorununu ortadan kaldıracırlar ve ev sahibi ülke için yeni ihracat pazarları bulabilirler.

1.3. Yabancı Bankaların Tarihsel Gelişimi

Bu bölümümüz de dünyadaki yabancı bankacılığı başlatan gelişmelere genel olarak bakılacak, daha sonra tarihsel gelişim sırasıyla 1830'dan başlayan ve 1. Dünya savaşından sonra sona eren İngiltere'ye ait yabancı bankaların faaliyetleri, 1. ve 2. Dünya savaşlarından sonra güçlenen Amerikan ve Japon kökenli yabancı bankaları ve 1980 sonralarında güçlenen Avrupa kökenli yabancı bankaların gelişimlerine yer verilecektir. Bu gelişmeler sonrasında finansal liberalizasyon sürecine değinilecektir.

1.3.1. Yabancı Bankacılığı Başlatan Gelişmeler ve Finansal Liberalleşme Süreci

Genel bakış açısıyla bankacılık alanında dünyada bugüne kadar üç büyük dış yatırım dalgasından söz edilebilir. Bunların ilki 1830'lu yıllarda başlayan ve İngiliz bankalarıyla Hollanda bankaları tarafından bu ülkelerin sömürgelerinde yapılan dış yatırımlardır. İkinci dalga 1960'lı yıllarda Amerikan bankalarının, daha sonraysa Japon bankalarının faaliyetleriyle belirginleşmiştir ve gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğrudur. Birinci ve ikinci dalgalarda bankalar kendi ülkelerinin çokuluslu firmalarını izlemek için dış yatırıma yönelmişlerdir ("müşterini izle" yaklaşımı). Üçüncü dalga ise 1990'larda ortaya çıkmış ve bu defa başı çeken bankalar sanayileşmiş Avrupa ülkelerinin bankalarıdır. Önceki iki dalgadan farklı olarak bu defa dış yatırımın gerisindeki temel saik 'müşterinin izlenmesi' değil, doğrudan doğruya yerel finansal

³ Aksoy, Tamer, **a.g.e.**, s. 127.

hizmetler talebinin karşılanmasıdır; özellikle perakendeci bankacılıktır. Dış yatırımların yönü de sanayileşmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere doğrudur ve belirgin şekilde dış yatırım çeken ülkeler Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile Latin Amerika ülkeleridir⁴.

Yabancı bankacılığın ilk dönemi 19.yüzyılda İngiltere kökenli bankaların, deniz aşırı sömürgeleriyle yapılan ticaret finansmanı amacıyla bu sömürge ülkelerinde kurulan banka ve şube açma yoluyla ilk yabancı banka faaliyetleri başlamıştır. Birinci dünya savaşı ve sonrasında yaşanan büyük ekonomik durgunluk yabancı bankacılıktaki birinci dönemin sonunu getirmiştir. (Aksoy, 1998, s. 131)

XX. Yüzyılın ilk yarısında, ABD ulular üstü bankaları, “yabancı banka” şeklinde faaliyetlerini genişleterek İngiliz ve Fransız uluslar üstü bankalarının hâkimiyetlerini sona erdirdi ve dünyanın en büyük sınai ve finansal gücü haline geldi. II. Dünya Savaşı sonrası, uluslar üstü bankalar birleşerek hem ekonomik krizlerin hem de artan devlet müdahalelerinden kendilerini koruma çabası altına girdiler. Sahip oldukları üstünlüklere ve yerel ülke bankacılık sistemlerinin ve bankacılık yapısının eksikliklerine bağlı olarak gelişmekte olan ülke bankacılık sistemlerine yöneldiler. Bu ülkelerde faaliyetlerini yoğunlaştırma, sayılarını, karlarını, kısa ve/veya uzun dönemde artırma eğilimi ve gayreti içinde oldular. Böylece, üstlendikleri politik kredilerdeki risk düzeyini düşürmeye ve sermaye koyma yükümlülüğünü azaltmaya çalıştılar⁵.

1950’li yıllara gelindiğinde uluslar üstü bankacılığın gelişmesinde önemli payı olan ve finansal aracılık merkezlerinden olan “Euro-Dolar” piyasaları oluşmaya başladı. “Eurodolar” terimiyle ABD dışında (özellikle Avrupa’da) bulunan dolarlar ifade edilmektedir. Bir başka anlatımla, Eurodolar; ABD dışındaki bankalarda ABD doları cinsinden açılan mevduat hesaplarını ifade eder. Eurodolar piyasalarında genelde devlet müdahaleleri çok azdır ya da yoktur buna karşılık rekabet fazladır. Ulusal bankalarda görünen tekelci davranış biçimi bu piyasalarda görülmez, bu yüzden bu piyasalarda, paranın asıl ülkesine kıyasla mevduat faiz oranları daha yüksek, kredi faiz oranları daha düşüktür. Bu piyasalarda, kredilendirmenin en önemli kaynağı bankalar arası mevduat şeklinde toplanan paralardır⁶.

Yabancı bankacılıkta ikinci büyük dönem 1960’larda dünya ekonomilerinde gözlenen büyüme ile ortaya çıkmıştır. Söz konusu dönemde, finansal serbestleşme

⁴ Emin Akçaoğlu, **Bankacılıkta Yabancı Sermaye**, <http://www.eminakcaoglu.com/2008/07/bankacilikta-yabanc-sermaye.html>, Bu yazı daha önce Finans Kulüp - Türkiye Finans Yöneticileri Vakfı'nın internet sitesinde (06.05.2005).

⁵ Tamer Aksoy, **a.g.e.**, s. 131.

⁶ Tamer Aksoy, **a.g.e.**, s. 179-180.

süreci ile düzenlemelerde yer alan sınırlandırmaların kaldırılması ve dünya ticaret hacminin hızla artması yabancı bankacılığın gelişmesini sağlamıştır. Bu dönemde teknolojik alanda yaşanan gelişmeler ile ortaya çıkan yeni finansal ürün ve hizmetler, maliyetleri önemli oranda düşürerek yabancı bankacılığın yayılmasına neden olmuştur⁷.

1960'larda bankaların uluslararası faaliyet gösteren müşterilerini izleyerek söz konusu pazarlarda yer almaya başladıkları görülmektedir. Bu süreçte, farklı bir ülkede faaliyet gösteren müşterisini takip eden bankalar bu ülkelerde temsilcilik ve şube açma ihtiyacı duymuştur. Bu şekilde birçok büyük çaplı ABD bankası, Avrupa'ya yatırım yapan müşterilerini izleyerek başta Londra olmak üzere Avrupa'daki finans merkezlerinde şubeler açmıştır⁸.

1970'lere yapısal değişimin ve bankalar arası dayanışmanın arttığı petrodolarların çok yüksek boyutlara ulaştığı ve orta vadeli Euro-kredi piyasasının oluşmaya başladığı yıllar olmuştur. Birçok ülkede yaşanan, resesyona, ulusal şirketlerin dış taleplerini karşılamada görülen rekabetçi ortam, bankaların geniş fon kaynaklarına sahip olmak istemeleri ve OPEC petrol şokları gibi nedenlerin bir araya gelmesi, birçok uluslar üstü bankanın Euro piyasalarına girmesine neden olmuştur. 1970'li yıllarda ABD ödemeler dengesinde yaşadığı açığın sürekli hale gelmesinin oluşturduğu baskı sonrasında dolar krize girmiştir.

1973 yılı sonunda petrol fiyatlarında meydana gelen dört kat artış petrol üreten ülkelerin önemli dış ödemelerini fazlasıyla karşılamalarına neden olmuştur⁹.

Petrol ithal eden ülkeler ise banka fonlarına daha bağlı hale gelmişlerdir. Bunun sonucunda 1976-1980 yılları arasında uluslararası bankaların varlıkları %95 oranında büyümüştür. Bu süreçte Off-shore banka sistemi ile Euro dolar piyasaları uluslararası mali sistemin önemli unsurları haline gelmişlerdir. Finansal piyasalardaki bu gelişmeler, para hareketlerine, ilgili ülkelerin kısıtlama ve düzenlemelerine uğramadan kullanabilecekleri büyük bir alan sunmuştur. Bu ise ulus ötesi bankaların büyüyen gücü ile Bretton Woods'un içerdiği sistemin çözülüşünü göstermektedir¹⁰.

⁷ Bumin, a.g.e., s. 6.

⁸ Fatih Altun, **Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye Girişi ve Ulusal Ekonomi Üzerindeki Etkileri**, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 6.

⁹ İlker Parasız, **Para Banka Ve Finansal Piyasalar**, Ezgi Kitabevi, 8. Baskı, Bursa 2005, s.657.

¹⁰ Selin Büyüközdemir, **Uluslararası Piyasalardaki Gelişmeler ve Türk Piyasalarına Etkisi**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 87.

1980'lı yıllar maliyetlerin arttığı, kredi geri ödemelerinin büyük risk altına girdiği, rekabetin çok yoğunlaştığı, borçların yeni ödeme planına bağlanmaya çalışıldığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde yabancı bankalar, stratejilerini tekrar gözden geçirerek özsermaye yapılarını bozmadan selektif işlemlere yönelmişlerdir. (Altun, 2006, s. 8)

Uluslararası bankacılık sistemine ilk darbe, en çok borcu olan Meksika'nın 1982 yılının Ağustos ayında dış borçlarını düzenli ödeyemeyeceğini bildirmesi ile ortaya çıkmıştır. Bundan kısa bir süre sonra ikinci ve üçüncü sıradaki yüksek borçlu ülkeler olan Brezilya ve Arjantin de aynı duruma düşmüşlerdir. Benzer şekilde, birçok az gelişmiş ülke uluslararası bankalara olan borçlarını ödeyememiş ve alacaklı bankalarla yeni ödeme görüşmesi yapmaya başlamışlardır.

Borç krizinin ardından gerek bankalar gerekse gelişmekte olan ülkeler borçlanma konusunda yeni politikalar uygulamaya başlamışlardır. Krizden sonra uluslararası bankaların gelişmekte olan ülkelere vermiş oldukları kredilerde önemli bir düşüş kaydedilmiştir. Ayrıca, dış borç krizinin ardından uluslararası bankalar ülke riskine daha fazla önem vermeye başlamışlar ve bilânçolarında yeni hesaplama tekniklerine yer vermişlerdir. Taşınan risklere karşı yeterli sermaye tutma kavramı önem kazanmaya başlamıştır. Diğer yandan, banka faaliyetleri bilânço dışına çıkarılarak doğrudan yükümlülük ve risk azaltılmıştır. Vadeli piyasalardaki işlemler yoğunluk ve yaygınlık kazanmış, yeni finansman teknikleri geliştirilmiş ve sendikasyon kredileri yaygınlaşmıştır. Gelişmekte olan borçlu ülkelere yönelik olarak borç-hisse senedi takası uygulamaları gerçekleştirilmiştir¹¹.

1980'in son yıllarına doğru Japon ve Avrupa kökenli yabancı bankalar hedeflerini büyüterek yayılmaya devam ettiler. Bu dönemde "Euro-Market, kıyı ötesi bankacılık merkezleri, İnterbank piyasa ve Uluslararası Bankacılık Kolaylıkları (IBF)" gibi yeni piyasalar ortaya çıkmıştır. (Altun, 2006, s. 8)

1990'lı yıllarda riski yüksek ve belirsiz alanlar yerine, karı yüksek ve güvenli alanlarda sürdürülen yabancı bankacılık faaliyetleri devam etti. Riskleri doğru tahmin etmek ve fiyatı belirlemek önem kazandı. Karşılaştırmalı dezavantajların söz konusu olduğu gelişen ülkelerdeki bankacılık birim ve işlem hacimlerindeki artış sürdü. Yerel ülkelerde, konulan özsermayeye göre maksimum karın sağlanması ve kısa vadeli, riski düşük ve karı yüksek alanlarda faaliyetler yoğunlaştırıldı¹².

¹¹ Altun, **a.g.e.**, s. 8.

¹² Tamer Aksoy, **a.g.e.**, s. 135.

Genel bir değerlendirme yapıldığında; uluslararası bankacılığın yani yabancı banka sıfatı taşımanın aşamalarına bakıldığında, bankaların uluslararası faaliyet gösteren müşterilerini kaybetmemek için müşterilerini izleyerek yabancı ülkelerde şube, temsilcilik gibi finansal araçlarla müşterilerinin dış ticaret işlemlerini finanse ettikleri görülmektedir. Böylece bankalarda uluslararasılaşmaya başlamışlardır. Petrol gibi enerji krizleri ve finansal krizler karşısında yabancı bankalar ülke risklerine daha çok önem vermeye ve bu risklerden korunma yolları bulmaya yönelmiştir. Bankalar 1990'lı yıllardan sonra uluslararası bankacılığın yönü bankaların ticari ve ekonomik olarak yoğun ilişki içerisinde olduğu ülkelere doğru olmuştur.

1.3.2. Finansal Liberalleşme Süreci İçinde Yabancı Bankaların Gelişimi

Bretton Woods Sistemi'ne göre ABD dışındaki tüm IMF üyeleri, resmi kurdan paralarının değerlerini dolar cinsinden tanımlamışlardır. Bir paranın resmi dolar karşılığında onun "dolar paritesi" adı veriliyordu. ABD'nin ise ayrıcalıklı bir durumu vardı. Bu ülke doları, başka bir ülkenin parası değil, 1 ons: 35\$ fiyatından altına bağlamıştır. Her ulusal paranın bir dolar paritesi bulunduğu ve dolarda bu sabit fiyattan altına bağlandığı için, tüm ulusal paralar dolaylı olarak altına bağlanmış oluyor, yani her ulusal paranın bir de "altın paritesi" bulunuyordu. Amerika ayrıca, yabancı merkez bankalarına ellerindeki dolarları Federal Rezerve Bank'a arz etmeleri durumunda, sabit resmi fiyattan onlara altın satma sorumluluğunu üstleniyordu. Sistem dolayısıyla da olsa altına dayandığı için, buna "altın kambiyo sistem"de denmiştir¹³.

Tüm para birimlerinin dolara endeksli olması zamanla piyasalarda gerilim yaratmış ve 1971'de ABD'nin doları altına endekslemekten vazgeçtiğini açıklamasıyla sistem çökmüştür. Ortaya çıkan bu krizin en önemli sebebi ABD dışındaki ülkelerde dolar miktarının artması ve bu sebeple doların değerinin düşmesidir.

Bretton Woods sisteminin 1971-1973 döneminde çöküşü sonrasında uluslararası sermaye piyasaları hızla entegre olmaya başlamıştır. 1973 yılında petrol fiyatlarındaki %400 oranındaki artış, petrol üreten ülkelerin sermaye birikimlerini artırmasına ve petro-dolar kavramının doğmasına yol açmıştır. Söz konusu petro-dolarların uluslararası

¹³ Halil Seyidoğlu, **Uluslararası İktisat**, Güzem Can Yayınları, İstanbul 2003, s. 529.

finans piyasalarına geri döndürme çabaları ve 1976'da gelişmiş ekonomiler arasında esnek döviz kuru sisteminin benimsenmesi finansal liberalizasyonun öncüsü olmuştur¹⁴.

1970'lerin sonunda tablo gelişmekte olan dünya ülkeleri açısından oldukça olumsuzdu, kapasite kullanımları daralmış, artan bir fiyat yapısı ve beraberinde yaşanan yoğun bir işsizlik içine girilmiş ve bozulan dış ödemeler dengesi uluslararası ticaret için önemli bir engel durumuna gelmiştir. Öte yandan, ekonomide kaynakların etkin dağılımı sağlanamamış. Bu problemlere çözüm olarak da yabancı sermaye girişinin sağlanması, ülkeye para akışının artırılması yönünde birçok önlem alınmış ve bunun yanı sıra da kredi kontrollerinin kaldırılması, faiz oranlarının yukarı çekilmesi yönünde politikalara başvurulmuştur.¹⁵

Bu politikalar arasında; ulusal finans piyasaları arasındaki sınırların ortadan kalkması, sermaye hareketlerine yönelik çeşitli kontrol ve sınırlamaların uygulamadan kaldırılarak finansal piyasaların uluslararası rekabete açılması, piyasaların konvertibiliteye sahip olmaları, faiz ve kurların dalgalanmaya bırakılması, uluslararası sermaye akımlarının artması şeklindeydi¹⁶.

Finansal küreselleşmeye bağlı olarak sermaye artık daha düşük risk ve daha yüksek getiri sağlamak amacıyla, herhangi bir kısıtlamaya maruz kalmadan sınır ötesi alanlara kolayca yayılmaya başlamıştı. Bu anlamda hızla birbirlerine entegre olan finans piyasaları, uluslararası sermaye hareketlerinin kaynağının, kanallarının ve hacminin değişmesine neden olmaktaydı. Finansal küreselleşmenin sonucu olarak bir taraftan piyasalardaki fon akımlarının boyutlarında, diğer yandan da bu piyasalarda işlem gören finansal kurumların yapısında ve faaliyetlerinde önemli değişimler ortaya başlamıştır.

Finansal kurumların en klasik türü olan bankalar bu değişimden önemli ölçüde etkilenmekte ve faaliyetlerini sınır ötesi alanlara taşımaktadır. Finansal küreselleşme sonucu finansal sistemlerde büyük boyutlu yapısal dönüşümler gündeme gelmektedir. Bu dönüşümlerden birisi, finansal hizmetler alanında yaşanan hızlı rekabet olgusudur. Finansal rekabete bağlı olarak piyasalardaki faiz marjları ve karlılık üzerinde bir baskı ortaya çıkmaktadır. Bankacılık sektörünün özelliği gereği enformasyon, teknoloji ve iletişime duyarlı bir yapı arz etmesi, ortaya çıkan karlılık azalışları, uluslararası

¹⁴ Altun, a.g.e s. 3.

¹⁵ Vesile Çakar, **Yabancı Sermayeli Banka Girişleri Ve Ulusal Bankacılık Sektörleri Üzerindeki Etkileri**, T.C.M.B.Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, 2003, s. 1.

¹⁶ Altun, a.g.e., s. 3.

bankaları ölçek ekonomilerinden yararlanmaya itmektedir. Ölçek ekonomilerinden yararlanmak ve faaliyet gösterdikleri piyasalarda ortaya çıkan rekabete bağlı karlılık kayıplarından kurtulmak arzusu, bankaların özellikle daha yüksek kazanç sağlayabilecekleri yeni bölgelere doğru faaliyetlerini genişletmelerine neden olmaktadır. Bunun sonucunda da özellikle birçok gelişmekte olan ülkelere doğru yabancı banka girişlerinin gerçekleştiği görülmektedir¹⁷.

Üretimdeki küreselleşmeyle finansal küreselleşme de başlamış, yabancı ülkelere doğrudan sermaye yatırımı yapan büyük firmaların yöneticileri aynı zamanda büyük bankalarında müşterileriydi, ülkeleri dışında bulunan kendi müşterilerine hizmet sunmak, kar marjlarını yükseltmek ve müşterilerini kaybetmemek için bankalarda küreselleşmenin etkisiyle yabancı ülkelerde müşterilerini izleyerek şube, temsilcilik gibi finansal aracı kurumlar açmışlar ve aynı zamanda da uluslararası bankalar haline gelmişlerdir.

1.4. Yabancı Bankaların Ev Sahibi Ülkelerdeki ve Dış Piyasadaki Bağlantı Türleri

Yabancı bankaların ulusal ekonomilere girişi değişik yöntemlerle olmaktadır. Buna göre banka girişleri, bir ulusal banka ile birleşme, bir bankayı satın alma ya da yeni bir banka kurma şeklinde gerçekleşebilir.

Her ülke ve/veya her banka uluslararasılaşma sürecine girerken veya girdikten sonra farklı örgütsel hizmet birimlerini benimsemiştir. Bir bankanın uluslararası hizmetleri sunmada atacağı ilk adım, uluslararası işlemleri yapabilmek için bankanın merkezi şubesinde bir bölümün oluşturulmasıdır. Bu bölümün (department) boyutu ve organizasyonu bankanın özel ihtiyaçlarına cevap verebilecek yapıda olmalıdır. Dış işlemler önemli boyutlara ulaşıncaya dek, işlemlerin çoğu genellikle bankanın ulusal örgütü tarafından yapılır. Bununla beraber, iş hacmi belirli bir boyutu aştığında önce uluslararası departmanın oluşturulması, sonra da departmanın belirli bölümlere ayrılması gerekecektir. (Aksoy, 2000, s. 164)

Uluslararası faaliyetlerin genişlemesi durumunda kullanılacak çeşitli organizasyon şekillerinin varlığına rağmen, en uygun şeklin seçimi bir dizi değişkene bağlıdır. Bunlar ev sahibi ülkenin yasaları, ana bankanın yeni bir yerleşim alanından beklentileri ve arzu edilen yatırımların boyutu gibi. Bankalar bu genişleme şekillerinde birini veya bunların bir karmasını seçebilirler.

¹⁷ Muharrem Afşar, **Doğrudan Yabancı Yatırımlar Ve Bankacılık Sektörü**, s. 96.
<http://eab.ege.edu.tr/pdf/4/C4-S1-2-%20M9.pdf>.

Uluslararası bankacılık işlemlerinin yapılacağı örgütsel birimin seçiminde etkili olan en önemli faktör, alternatif örgütsel yapıların avantaj ve/veya dezavantajlarıdır. Her yerde ve koşulda en iyi sonucu verecek tek bir strateji olmaması durumunda, ikinci en iyi yöntem ya da örgütsel şekillerine bir bileşimi (karması) oluşturulmaya çalışılır¹⁸.

Yabancı bankaların uluslararası piyasalarla bağlantı kurma yöntemleri:

Temsilcilikler, bir bankanın dış piyasalarda kendini temsil etmek üzere kurduğu bir veya birden fazla kişiden oluşan bankacılık kuruluşudur. Temsilcilik, yabancı ülkelere yönelmek isteyen bankalar için hem bir ilk adım hem de ucuz giriş yolu oluşturmaktadır. Bu birimler ana kuruluşa buldukları, ülkedeki yasal otoriteler, iş dünyası iktisadi ve sosyal yapı, firma, kurum ve kuruluşlar ile mevcut ve potansiyel müşterilerle ilgili bilgi olanağı sağlar.

Temsilcilikler, yabancı bankacılık sektöründeki yatırımların en sınırlı şekli olarak yabancı ülkede ticari bir varlık kurulmasını gerektirmektedir. Temsilcilikler, mevduat kabul etme ve kredi açma gibi faaliyetlerde bulunmamakta, ancak ana bankaya gönderilecek ödemelere aracılık etmekte, ana bankadan verilecek kredilerin hazırlığını gerçekleştirmekte ve ülke ekonomisi hakkında bilgi toplamaktadır

Muhabir bankacılıkta fiziki yatırım ve doğrudan bulunma söz konusu olmamaktadır, ana ülkedeki bankanın faaliyet ve işlem hacmi az olduğu ülkede şube açmak yerine ortadaki yerel bir bankayla anlaşarak kendi nam ve hesabına bu banka aracılığıyla bankacılık işlemlerini yapar. Bu durumdaki yerel bankaya muhabir banka denir. (Bumin, 2007, 12)

Yabancı ülkelerde kurulacak acenteler, temsilcilik ve şube arasında bir kurum olup. Acenteler, daha geniş faaliyet ve işlem yelpazesine sahip bulunmaktadır. Tüketicilere olmasa bile ticari işletmelere kredi verebilmekte, ana banka ve uluslararası para piyasalarından fon kullanabilmektedir. Acenteler, bu faaliyetlerin yanı sıra ticaretin finansmanı ve ana bankanın bu ülkedeki yatırımlarının yönetimini gerçekleştirmektedir¹⁹.

Şube, uluslararası bankaların dış dünya ve uluslararası piyasalarda aktif bir şekilde faaliyette bulunmak için yerel ülkede açtıkları en ileri yapılanmadır. Şubeler uluslararası ve yerel her türlü bankacılık işlemini yerine getirebilirler.

Şubeler hem ana ülkelerinin hem de yerel ülkenin yasal düzenlemelerine tabidirler. Hem uluslararası hem de yerel ülkede bulunan yerli ve diğer yabancı bankalarla rekabet içinde olmalarından dolayı şubeler, ana ülkedeki bankalara, esnek ve

¹⁸ Tamer Aksoy, **a.g.e.**, s. 164.

¹⁹ Bumin, **a.g.e.**, s. 12.

düşük maliyetli faaliyet olanağı ile beraber etkin ve dünya ölçeğine yaygın bir faaliyet fırsatı sağlamaktadırlar.

Bağlı kuruluşlar-iştirak, yabancı bankaların yurtdışı faaliyet alanları, ana ülke yasalarıyla sınırlandırıldığından, bankalar uluslararası genişleme ve dış bağlantılarında yan ve bağlı kuruluşlar başta olmak üzere alternatif yolları seçmektedirler.

Yan kuruluş terimi, tamamı ve belli bir oranı ana bankaya ait yerel piyasadaki yabancı bankayı ifade etmektedir. Yerel piyasadaki yabancı bankada, ana bankanın payı %50'nin üzerinde ise yan kuruluş-iştirak, %50'nin altında ise bağlı kuruluş söz konusudur. Yan kuruluşlar, ulusal bankalardan pek farklılık arz etmeyip genelde tüm bankacılık hizmetlerini yaparlar²⁰.

İştirak şeklinde örgütlenmede ise, yatırım yapan banka o ülkedeki yerel bankalar ve diğer yabancı bankalar ile rekabet etmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle, iştirak şeklinde örgütlenmede, tüketici ve toptan bankacılık ile mevduat toplama faaliyetinde bulunmak için daha geniş şube ağına ihtiyaç duyulmaktadır. İştirak şeklinde örgütlenme aşamasından önce yabancı bankalar yerel bankalarla ittifaklar ve ortaklıklar kurabilmektedir. Bu örgütlenme şeklinde, yabancı bankalar yerel bankacılık piyasalarındaki koşullar hakkında tecrübe edinebilmek amacıyla yerel bankada azınlık hisseleri satın almaktadır. Yabancı banka, azınlık hissesine sahip olduğu bankanın yönetimine müdahale etmemekte, yönetim kurulunda ve operasyon komitelerine birkaç temsilcisini sokmaktadır. Yaşanan örneklere bakıldığında, yabancı bankalar azınlık hissesi satın aldıkları bankaların bir süre sonra tüm hisselerini satın alarak kontrolü ele geçirmekte ve bankayı iştiraki haline dönüştürmektedir²¹.

Konsorsiyum ve ortak girişim bankaları, konsorsiyum ve ortak girişim bankası olarak adlandırılan bu banka ayrı bir bankayı ya da finansal kurumu örgütleyen ve bu kontrolü elinde bulunduran iki ya da daha fazla bağımsız bankanın sahip olduğu banka olarak tanımlanabilir.

Konsorsiyum bankalarındaki en önemli özellik bankayı oluşturan ortak bankalardan hiç birinin % 50'den fazla bir paya sahip olmaması ile ortaklardan en az birinin deniz aşırı banka olması gereklisidir²².

Kıyı bankacılığı (off-shore banking), yurt dışından sağlanan fonların yine yurt dışında kullanılması demektir. Yapılan bu tanımı biraz daha açmak gerekirse, kıyı bankaları, buldukları ülkede mukim sayılan kişilerden fon toplayamayan, yalnızca

²⁰ Tamer Aksoy, **a.g.e.**, s. 168.

²¹ Bumin, **a.g.e.**, s. 12-13.

²² Tamer Aksoy, **a.g.e.**, s. 169.

yabancı (mukim sayılmayan) kişi ve kuruluşlardan fon toplama yetkisi olan, genel olarak bankacılık işlemlerinin pek çoğunu yapan ve hukuki açıdan serbest bir ortamda faaliyet gösteren bankalardır. Kıyı bankalarının faaliyetlerine konu olan para cinsi yerli değil yabancıdır yani bankalar yabancı paralarla çalışmak zorundadırlar.

Kıyı bankalarının yukarıdaki genel tanımlamaya göre faaliyette bulunabilmesi için iki önemli şart ortaya çıkmaktadır.

1. Direkt vergilemenin ve
2. Döviz kontrolünün bulunmaması.

Kıyı bankası olarak faaliyet gösterecek olan bankalara her şeyden önce yasal olarak kambiyo mevzuatının dışında faaliyet gösterebilmeleri için gereken kolaylıklar sağlanmalıdır.

1.5. Gelişmekte Olan Ülkeler de Yabancı Bankaların Artan Önemi

1.5.1. Ev Sahibi Ülkelerin Yabancı Bankalardan Beklentileri

Küreselleşmenin birçok alana yayılması ve finansal liberalleşmenin etkisiyle büyüme ve kalkınma çabaları ve bunların finansmanı için, yaşanan krizler ve ağır borç yükleri nedeniyle gelişmekte olan ülkeler yabancı bankalara ihtiyaç duymuş ve kapılarını açma gereği duymuştur.

Dünya Kalkınma Raporu'na (2002) göre; yabancı sermayeli bankaların, ulusal bankacılık sektörüne girişleri sektörde, rekabetçi baskılara yol açarak, yerel bankaların verimliliğini arttırabilmekte ve risk yönetimini geliştirebilmektedir. Ayrıca hedef ülkelerin yabancı sermayeli banka girişlerinin önündeki engelleri azaltması ekonomik büyümeye destek vererek, finansal kırılganlığı azaltabilmektedir. Raporda vurgulanan önemli bir nokta; bankacılık sektörünün olgunlaştığı ülkelerde, yabancı sermayeli bankaların, vurgulanan etkinliğe dair etkilerinin daha az olduğudur. Arjantin, Kolombiya, Yunanistan, Macaristan, Portekiz ve İspanya'dan elde edilen verilere göre yabancı sermayeli banka girişleri, endüstriyelmiş ülkelere nazaran, sayılan ülkelerde verimlilik artışı konusunda daha etkili olmuştur. Raporda sunulan bir başka önemli

sonuç da; yabancı banka varlıklarındaki artışların, sistemin tümünü etkileyebilecek krizlerin yaşanma olasılığını azaltmakta olduğudur²³.

Yabancı bankalara kıyasla etkinlik ve verimlilik düzeyi düşük yerel bankalara sahip ev sahibi ülkeler, kurulma izni verdikleri yabancı bankalardan;

- Ülkeye yabancı sermaye girişini artırmaları,
- Yatırımların çeşitli şekillerde mümkünse uzun vadeli ve düşük maliyetle finanse ederek teşvik etmelerini,
- Uluslararası ticareti kolaylaştırmalarını ve geliştirmelerini,
- Yabancı doğrudan yatırımların artması için yardımcı olmalarını,
- Bankacılık teknolojisi ve know-how sağlayarak ve öncülükte bulunarak, ürün çeşitliliği, verimlilik, hizmet, otomasyon, örgütsel ve donanımsal anlamda yerel ulusal bankacılığın modernizasyonuna ve rekabet düzeyinin artışına katkıda bulunmalarını,
- Tasarrufların teşvikini,
- Uluslararası ve/veya bölgesel finansman faaliyetlerinin geliştirilmesi gibi hususları yerine getirmelerini beklemektedir²⁴.

1.5.2. Yabancı Bankaların Gelişmekte Olan Ükelere Yöneliş Nedenleri

Küreselleşmenin diğer bir ayağını (ilk ayağı üretimin küreselleşmesi) oluşturan finansal liberalleşme, finans piyasalarının önündeki engelleri kaldırarak uluslararası düzeye gelmesini sağlamıştır. Yerel bankaların müşterisi olan büyük şirketlerin uluslararası faaliyet göstermeye başlamasıyla bu müşterini yabancı rakiplerine kaptırmamak için, müşterilerinin yurtdışındaki finansal hizmet gereksinimlerini gidermek ve risklerini kontrol altında tutabilmek için yerel bankalar müşterilerini izleyerek uluslararası bankacılık faaliyetlerini başlatmışlardır. Bu bankalar giriş yaptıkları ülkede yabancı banka olarak isimlendirilmişlerdir.

Yabancı bankaların gelişmekte olan ülkelere giriş yaparken birçok etkeni göz önüne alırlar bunlar genelde, yabancı bankanın ana ülkesiyle giriş yapacağı ülkenin

²³ Anıl Gürçay Dede, **Türk Bankacılık Sektörünün Yapısal Dönüşüm Sürecine Yabancı Sermayeli Bankaların Etkisi**, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2007, s. 11.

²⁴Tamer Aksoy, **a.g.e.**, s. 306.

arasındaki ekonomik ilişkilerinin boyutu, coğrafi yakınlık, ortak dil, hukuk sistemi, sosyal normlar gibi hususlarla kültürel benzerliğin olması yabancı bankaların bu ülkeye yatırım yapmasında etkili olmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasalardaki verimlilik oranı ve kar potansiyeli yabancı bankalar için önemlidir çünkü bankalar şirket özelliği gösterirler ve karlarını en yükseğe çıkaracak potansiyele sahip olan ülkenin bankacılık sistemine yatırım yapmak isterler. (Bain, 2003, s. 12)

Yabancı bankaların geliştirmekte olan ülkelere yönelme nedenlerinden birisi de, risk çeşitlendirmesidir. Risk çeşitlendirilmesi bankaların yabancı ülkelerde yatırım yaparak gelir kaynaklarını çeşitlendirme yoluna giderek, aktif ve yükümlülüklerini birden fazla ülkeye dağıtarak istikrarı sağladıkları ve fonların tek bir ülkede olmasından kaynaklanabilecek risk yoğunlaşmasını azalttıklarını ifade etmektedir²⁵.

Bankaları yurtdışında yatırım yapmaya yönelten ve yabancı bankacılığın artmasına neden olan faktörlerden birisi de bankaların, sahip oldukları karşılaştırmalı üstünlüklerden ve etkinlik düzeylerinden yararlanmak istemeleridir. Bankalar, bir ülkeye yatırım yaparken o ülkedeki bankalara göre sahip oldukları karşılaştırmalı üstünlüklerinden yararlanmak istemektedirler. Bu tür üstünlükler; yönetim becerileri, rekabetçi hizmet süreçleri veya bilgi işlem teknolojileri olabilmektedir. Banka büyüklüğü, ölçek ekonomisine sahip olunması ve sunduğu ürün ve hizmetler de, bankalara karşılaştırmalı üstünlük sağlayabilmekte ve yatırım yapmaya yöneltebilmektedir. Bunun tersi olarak bankalar, yabancı bir bankayı satın alma yoluyla belirli bir alandaki uzmanlığı elde ederek karşılaştırmalı üstünlük sağlama yoluna da gidebilmektedir.

Etkinlik kapsamında ise bankaların büyüklüğü, uluslararası yatırımlarının derecesi ve ürün ve dağıtım kanalları önemli hale gelmektedir. Aktif büyüklüğü, bankalara ölçek etkinliklerini oldukça düşük maliyetlerle yabancı piyasalara aktarma imkanı vermektedir

Uluslararası yatırımların sağlayacağı daha büyük ve coğrafi açıdan çeşitlendirilmiş müşteri tabanı, bankaların işlem maliyetlerini önemli derecede düşürmelerine yardımcı olmaktadır bu sayede yüksek karlar sağlamaktadırlar.

Yabancı ülkelerdeki yatırımlarında, kendi dağıtım kanallarını kullanması da, bankalara büyük kazanç ve etkinlik sağlamaktadır, maliyetlerini düşürmektedir.

²⁵ E.A.Bain, J.G. Fung ve R.I. Harper, "Multinaional Banking: Historical, Empirical and Case Perspectives", **Working Paper**, Melbourne Business School, 2003 s. 12.

Gelişmekte olan ülkedeki hukuk sistemi, bankacılığa ilişkin yasal düzenlemeler ve vergi kolaylıkları, yabancı bankaların yurtdışı yatırımları üzerinde etkili olan faktörler arasındadır.

Ana ülke ekonomisinde yaşanabilecek dalgalanmalar, faiz oranlarındaki ve döviz kurlarındaki iniş çıkışlar bankaların yurtdışına yatırım kararlarını etkileyebilmektedir. Yatırım yapılması planlanan ülkenin parasının ana ülke parasına göre değer kaybetmesi, yabancı bankaları daha düşük kaynaklar ayırarak bu ülke finansal sektörüne yatırım yapmaya itebilmektedir²⁶.

1.6. Türk Bankacılık Sektörünün ve Sektördeki Yabancı Bankaların Tarihsel Gelişimi

Bankacılık sektöründeki gelişmeler, dünyanın ve ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik, teknolojik gelişmelerden, finansal ihtiyaçlardan ve finans kurumlarının beklentilerinden etkilenmektedir. Değişen konjonktürler karşısında Türk bankacılık sistemindeki değişimler ve gelişimlere yer verilerek yabancı bankaların Türk bankacılık sektöründeki yeri ve gelişimi incelenecektir.

Türk ekonomisinde ve bankacılığına yön veren ‘24 Ocak 1980 Ekonomik İstikrar Paketi’nin’ yürürlüğe girmesi doğrultusunda 1980 öncesi ve 1980 Türk bankacılık sistemindeki gelişmeler incelenecektir.

1.6.1. 1980 Öncesi Türk Bankacılık Sisteminin ve Yabancı Bankaların Gelişimi

1.6.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Bankacılığın Gelişimi

Bir ülkede bankacılık faaliyeti ile ekonomik yapı arasında yakın ilişki olduğundan, Osmanlı Devleti’nin ekonomik yapısı, bankacılık alanındaki gelişmeleri etkilemiştir. Bankacılığın doğup gelişmesi için gerekli ekonomik koşulların elverişli olmamasının yanı sıra topluma egemen olan değer yargıları, Osmanlı

²⁶ Herrero,A.G. ve Simon,DN.,”Determinants and Impact of Financial Sector FDI to Emerging Market Economies: A Home Country’s Perspectives”, 2003, s. 17.

İmparatorluğu'nun Tanzimat'a kadar olan döneminde, bugünkü anlamda bankacılık hele ulusal olarak nitelendirilebilecek bir bankacılık faaliyetine olanak vermemiştir²⁷.

Türkiye'de yabancı bankaların varlığı Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde başlamıştır. Bu dönemde kurulan yabancı bankaların önemli bir kısmı dış borç işlemlerinin finansmanı alanında faaliyette bulunmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1847 yılında Galata Bankerleri tarafından İstanbul Bankası adıyla bir banka kurulmuş, bu banka bir süre sonra iflas etmiştir.

1856 yılında İngiltere'de kurulan ve daha sonra Fransız Ortakların da katıldığı Osmanlı Bankası ise 1863 yılında Padişah Fermanı ile Osmanlı İmparatorluğu zamanında da kurulmuş ve söz konusu bankaya bir imtiyaz sözleşmesi ile bedelini altın olarak ödemek üzere kağıt para çıkarma hakkı tanınmıştır. Ayrıca banka devletin hazine işlemlerini yürütecek, yurt içinde olduğu gibi yurt dışında da devletin mali acentesi olarak çalışacaktır.

Osmanlı döneminde kurulan ulusal banka sayısı çok azdır.1863'de Mithat Paşa, Niş valisiyken eski Yugoslavya'nın Pirot kasabasında ilk zirai sandığı olan Memleket Sandıkları ile 1868'de kurulan Emniyet Sandığı, 1907 yılında Ziraat Bankasına bağlanmıştır. (Apak, s. 36)

1856-1875 yılları arasında, Osmanlı Devleti'ne borç vermek ya da borç bulmak amacıyla yabancı sermayeli 11 banka kurulmuştur. 1875 yılından sonra 1922'ye kadar yabancı sermaye ile 7 banka kurulmuş, 18 yabancı bankada Osmanlı topraklarında şube açmıştır. Bu bankaların en uzun ömürlü olanı, daha sonra unvanı Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası ve 1990 yılında da İnterbank olarak değiştirilmiş olan, 1888 yılında kurulmuş Selanik Bankası'dır. Bu dönemde faaliyet gösteren bankaların Osmanlıya kredi sağlamakla birlikte kendi ülkelerinin çıkarlarına çalışmaları, faaliyetlerini ülkelerinin en fazla ilgi duyduğu sektör ve bölgelerde yoğunlaştırmaları ise dikkat çekici bir konudur²⁸.

²⁷ Öztin Akgüç, **Yüz Soruda Türkiye'de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, 1987, s. 8.

²⁸ Sudi Apak, **Aykut Tavşancı, Türkiye'de Bankacılığın Gelişimi Ve Ekonomi Politikalarıyla Uyumunu**, <http://www.finanskulup.org.tr/Assets/maliyefinans>, s.36.

1.6.1.2. Cumhuriyet Dönemi Bankacılığın Gelişimi (1923-1932)

1923–1932 yılları arasından bankacılık gelişimine genel olarak baktığımızda, ekonomik kalkınmanın ve ulusal çıkarların korunmasının yabancı değil ulusal bankalar aracılığı ile gerçekleştirilebileceği görüşü ve ulusal bir merkez bankasına duyulan gereksinme, bu dönemde bankacılık alanındaki gelişmelerin temeli oluşturmuştur. Bankacılık geliştirilmeden ekonomik hayatın canlandırılmayacağı, ulusal bankacılığın gelişmesi için devlet yardım ve desteğinin gerekli olduğu genel olarak benimsenmiştir. Bu dönemin bankacılık alanında en büyük olayı, hiç kuşkusuz, 1715 sayılı yasa ile 1930 yılında T.C. Merkez Bankası'nın kurulmasıdır²⁹.

Cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılında Türkiye'de 22'si ulusal sermayeli, 13'ü ise yabancı sermayeli olmak üzere 35 banka faaliyet gösteriyordu³⁰.

Sayıda yabancı bankalardan çok olmakla birlikte, ulusal bankaların çoğu mahalli ihtiyaçlara cevap veren tek şubeli banka niteliğinde idi. Daha geniş bir faaliyet alanına sahip olan ulusal bankalar ise, ekonominin kredi ihtiyacını karşılayabilecek güce sahip olmadığı için kredi piyasası mali yapıları daha güçlü olan yabancı bankaların egemenliği altındaydı. Yabancı bankaların dış ticaret yanında, ağırlıklı bir şekilde ülkemizde faaliyet gösteren yabancı firmaları finanse etmeleri ise ulusal ekonominin gelişmesi için yeterli desteği sağlamıyordu. Merkez bankası işlevleri de yabancı sermayeli bir banka tarafından yürütülüyordu³¹.

Cumhuriyetin ilk yıllarında tarıma dayalı iktisadi açıdan da az gelişmiş bir ekonomik yapı mevcuttu. Bankacılık alanı daha çok yabancıların elindeydi bu durum ekonomik kalkınmayı güçleştiriyordu. Dönem hükümetleri ekonomik kalkınmayı sağlayıp hızlandırmak için ulusal bankacılığın gelişimine önem vermiş ve çeşitli girişimlerde bulunulmuştur.

Cumhuriyet döneminin ilk ulusal bankası, Atatürk'ün direktifleriyle İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda 26 Ağustos 1924 tarihinde kurulan Türkiye İş Bankasıdır. 1925'te Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Bu banka ülkemizde kurulan ilk kalkınma bankasıdır. 1927 yılında konut kredisi vermek amacıyla

²⁹ Akgüç, a.e.g, s. 20.

³⁰ Cevdet Denizer, **The Effects Of Financial Liberalization And New Bank Entry On Market Structure And Competition In Turkey**, s. 5.

³¹ Nurhan Aydın, Bankacılık Uygulamaları, s. 26; <http://books.google.com.tr/books?>

Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur.1930 yılında da hem finans sektörüne ve tüm ekonominin ihtiyaçlarına cevap vermesi için Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası kurulmuştur.

1932 yılında 36'ulusal banka, 4'ü özel yasalarla kurulmuş banka, 4'ü ticaret bankası ve 15'i de yabancı banka olmak üzere banka sayısı 59'du³².

Sayısal olarak, yabancı bankaların tüm sektördeki payları %25 gibi önemli bir orandır. Bu durumun bir sebebi de dış etkenlere çok açık Osmanlı ekonomisinin etkilerinin henüz yeni kurulmuş Cumhuriyet ekonomisi üzerinden tam olarak kalkmamış olmasıdır.

1.6.1.3. Büyük Devlet Bankalarının Kuruluş Dönemi(1933-1944)

1930'lu yılların başlarında, bu iç ve dış etkilerin sonucu olarak, 1920'li yıllarda izlenen özel kesimin özendirilmesi ile sanayileşme stratejisi bir tarafa bırakılarak, kamu iktisadi girişimleri aracılığı ile sınai yatırımlarda bulunarak sanayileşme stratejisi benimsenmiştir. İktisadi devletçilik olarak adlandırılan bu sanayileşme stratejisi bankacılık sistemimizi de önemli ölçüde etkilemiştir³³.

Bu dönemin bankacılık açısından en belirgin niteliği, büyük ve önemli devlet bankalarının kurulmuş olmasıdır. 1934'te başlatılan Birinci Sanayi Planı'nın yürürlüğe konmasıyla devlet sermayesiyle ya da devlet sermayesinin önderliğinde oluşturulan bu bankalar önemli görevler almıştır. 1925 yılında kurulan Sanayi ve Maadin bankası 1932 yılında Sanayi ve Kredi bankasına dönüştürülmüştür ve yönetimindeki fabrikalar sanayi ofisine bağlanmıştır. 1933 yılında sınai kalkınmayı desteklemek için Sümerbank, 1938'de küçük esnaf ve zanaatkarlara kredi sağlamak için T.Halk Bankası ve Halk Sandıkları, 1933'te yerel yönetimleri kalkındırmak, şehir imar planlarını hazırlamak, altyapı hizmetlerinin sağlanması orta ve uzun vadeli kredi vermek için Belediyeler Bankası (İller Bankası) 1935'te Etibank ve 1938'de de Denizbank kurulmuştur³⁴.

³² Tuncay Artun, İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye'de Bankacılık, Tekin Yayınevi 1980, Basım, s. 44.

³³ Ertan Altıkulaç, **Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi ve Türkiye'de Performanslarının Özel Ve Yabancı Bankalarla Karşılaştırılmasına İlişkin Kantitatif Bir Analiz**, s. 196.

http://bse.marmara.edu.tr/dosya/doktora_tezleri.doc

³⁴ Parasız, **a.g.e.**, s. 104.

1930 sonrasında ekonominin yönetimine egemen olan paralelinde, ziraat bankası, 1937 yılında T.C. Ziraat Bankası unvanını alarak bir İktisadi Devlet Teşekkülü şekline dönüştürülmüştür³⁵.

Bankacılık sektöründe devletleşmenin yoğun olarak yaşandığı bu dönemde yeni yabancı banka kurulması ya da yerli bankaların yabancı bankalarla ortaklık bağı kurması pek mümkün olmamıştır. Korumacı devlet politikaları nedeniyle yabancı girişleri engellenmiştir

1.6.1.4. Büyük Özel Bankaların Kuruluş Dönemi (1945-1959)

1945-1959 döneminin en önemli özelliği sanayileşme stratejisi olarak iktisadi devletçiliğin yerini özel sektörün desteklenmesi ile ekonomik kalkınmanın hızlandırılması politikasının almasıdır. Özel kesimin güçlenmesi ve sanayileşme politikasında meydana gelen değişiklik, etkisini bankacılık sektörü üzerinde de göstermiş, bu dönem³⁶, modern işletmelerin, milli gelir ve nüfusun hızla artması, şehirlerin büyümesi, sanayi sektörünün milli gelirden daha çok pay almaya başlaması ve piyasa için üretimin genişlemesi, ekonomide para ve kredi ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Bankacılık alanında yapılan yatırımların getirisi yükselmiş ve özel bankacılık hızla önem kazanmaya başlamıştır³⁷.

Dünya genelinde hızlanan liberalleşme akımına paralel olarak İkinci Dünya Savaşından sonra Türkiye’de de yabancı sermaye yatırımlarına sıcak bakılmaya başlanmıştır. Özellikle 1950’li yıllarda daha da belirginleşen bu düşüncenin bir sonucu olarak, 1954 yılında çıkarılan 6224 sayılı “Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası” ile bu konudaki kararlılık açıkça ortaya konmuştur³⁸.

1945-1959 döneminde kurulan özel bankalar 1944’te Yapı ve Kredi Bankası 1946’da Garanti Bankası, 1948’de Akbank, 1952’de Pamukbank ve 1950’de Türkiye Sınai Kalkınma Bankası bu dönemde kurulmuştur.

1963’te İstanbul Bankası, 1953’te Türk Ekspres Bank, 1954’te Şekerbank, 1955’te İşçi ve Kredi Bankası, 1955’te Pamukbank, 1958’de Çaybank ve Maden Kredi

³⁵ Akgüç, a.g.e., s. 34.

³⁶ Altıkulaç, a.g.e., s. 197.

³⁷ 40. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık Sistemi, s. 12.

³⁸ Aykut Şarkgüneşi, **Türkiye’de Yabancı Sermaye Hareketleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları**, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak 2007.s. 71.

Bankası kurulmuştur. Bu dönemde yine özel yasalarla bazı bankalar kurulmuştur. Bu bankalar arasında 1952'de kurulan Denizcilik Bankası, 1954'te kurulan Türkiye Vakıflar Bankası, 1955 yılında kurulan Turizm Bankası ve 1959'da kurulan Türkiye Öğretmenler Bankası sayılabilir.

1945 yılında 411 olan şube sayısı 1959 yılında 1759'a ulaşmıştır ve buradan da anlaşılacağı gibi, ülke çapında şubeleşme bu dönemde hız kazanmıştır. Böylece, çoğunlukla yerel faaliyet gösteren bankalar bu dönemde ulusallaşmıştır. (Sevimeser, 2005, s. 7)

Bankacılıktaki gelişmelere paralel olarak, bankacılık mesleğinin gelişmesi, işbirliğinin sağlanması ve haksız rekabeti önleyici kararların alınması ve uygulanması amacıyla, tüzel kişiliğe haiz Türkiye Bankalar Birliği kurulmuş ve 1958 yılında faaliyete geçmiştir 1950'lerde ekonomide yaşanan serbestleşme ve özel bankacılık sektörünün gelişmesiyle beraber, sektörün yeni düzenlemelere ihtiyacı olduğu düşünülmüş ve 1958 yılında Türkiye Bankalar Birliği'nin kurulması ve faaliyete geçmesi ile paralel olarak, 7129 sayılı yeni Bankalar Kanunu çıkarılmıştır³⁹.

7129 sayılı yasayla devlet, bankaları kredi alanın da tümüyle serbest bırakmış ve kredilerin sektörler ve kişiler arasında dağılımını ekonomide izlenen amaçlar yönünden kontrol etmeyi unutmamıştır. Yasanın yürürlüğe girmesini izleyen yıllarda haliyle serbest rekabet koşullarına doğru gidilmiş. Bu arada T.C Ziraat Bankası, T.Halk Bankası ve T.İş Bankası'nın taşra şubelerini arttırmaları sonucu özellikle 1961 yılından sonra pek çok yerel ve küçük banka tasfiye olmuştur. Bu şekilde bir yapılanmanın ortaya çıkması bankacılıkta özelleştirme ve diğer önemlerle kırılmaya çalışılan oligopolcü banka sisteminin güçlenmesine neden olmuştur⁴⁰.

1.6.1.5. Planlı Dönem (1960-1980)

1950'lerin sonuna doğru ekonomik faaliyetlerdeki yavaşlama, durgunluk ve hükümetin yürüttüğü istikrar programı, bankacılık sektörünü daha fazla başarısızlığa götürmüştü ve bazı bankalar birleştirilmiş ya da kapanmıştır ve toplam 48 banka 1964'e kadar faaliyetini sürdürebilmiştir⁴¹.

³⁹ Sevimeser, **a.g.e.**, s. 7.

⁴⁰ Parasız, **a.g.e.**, s. 105.

⁴¹ Denizler, **a.g.e.**, s. 7.

1958 İstikrar Programı'na rağmen ekonomik dengelerin kurulamaması, 1950'li yıllarda uygulanan liberal ekonomi politikasının terk edilerek devletin ekonomik alanda müdahalesinin arttığı karma ekonomi uygulamasına geçilmesine neden olmuştur.

1960-1980 döneminde, kamu iktisadi girişimleri ve özel sektör aracılığıyla, ilki 1963 yılında uygulanmaya başlanan kalkınma planlarında yer alan yatırımlar gerçekleştirilerek, ithal edilen sanayi mallarının ülke içinde üretiminin sağlanmasını amaçlayan bir sanayileşme politikası izlenmiştir. (TBB, http://www.tbb.org.tr/turkce/YENI_40yil.htm s. 26)

Planlı dönemde bankacılık sektörü önemli ölçüde devlet kontrolü ve etkisi altında kalmıştır. Mevduat ve banka kredilerine uygulanacak faiz oranları, banka komisyon oranları ve kredi limitleri, izlenen ithal ikamesi politikası doğrultusunda belirlenmiş; bankaların temel işlevi kalkınma planlarında yer alan yatırımların finansmanlarının sağlanması olarak tanımlanmıştır⁴².

Bu dönemde yeni yabancı banka ve bazı özel durumlar dışında yeni ticaret bankası kurulmasına izin verilmemiştir. Böylece sınırlı olan sektör kaynaklarının, sınırlı bir rekabet ortamında, mevcut bankalar aracılığıyla, planlarda belirtilen şekilde dağılımının sağlanmasına çalışılmıştır. Faiz ve döviz fiyatı değişmelerinden kaynaklanan risklerin bulunmadığı, ürün ve fiyat rekabetinin olmadığı böyle bir ortamda faaliyet gösteren özel sektör bankaları, negatif reel faizle topladıkları mevduatları artırmak amacıyla şube bankacılığına yönelmişlerdir. Mevcut bankaların yeni şube açmaları teşvik edilmiş, küçük bankaların birleştirilerek ortalama sabit maliyetlerinin azaltılmasına çalışılmıştır. 1950'li yıllarda kurulmuş pek çok küçük banka 1960'larda tasfiye edilmiştir⁴³.

Planlı dönemde 5'i kalkınma ve 2'si ticaret olmak üzere toplam 7 yeni banka kurulmuştur. Bu dönemde kurulan kalkınma bankaları, 1962 yılında T.C. Turizm Bankası, 1963 yılında Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, 1964 yılında Devlet Yatırım Bankası, 1968 yılında Türkiye Maden Bankası ve 1976 yılında Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası, bu dönemde kurulan ticaret bankaları ise 1964 yılında Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası ve 1977 yılında Arap-Türk Bankası'dır. Kalkınma bankalarının kurulması ile ilgili ilke kararları kalkınma planlarında yer almıştır⁴⁴.

⁴² 40. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık Sistemi, TBB, s. 26.

⁴³ Nurhan Aydın ,a.g.e., s. 30.

⁴⁴ 40. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık Sistemi, TBB, s. 27.

Kalkınma ve yatırım bankası kurulma süreci de özellikle bu dönemde ve daha sonra 1980 sonrası dönemde hızlanmıştır. 1970 yılına kadar Türkiye’de sadece 2 kalkınma ve 9 yatırım bankası hizmet verirken, bu sayı 1974 yılında 6’ya, 1990 yılında ise 17’ye çıkmıştır⁴⁵.

Tablo 1.1. Yıllar İtibariyle Ülkemizdeki Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Sayısı

1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967
-	-	1	1	2	2	2	2	2
1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
3	2	2	3	4	5	6	6	6
1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
6	6	6	6	7	6	6	6	6
1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
11	11	12	14	17	17	19	20	19
1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001		
22	23	24	30	31	30	19		

Kaynak: TBB

Bu dönemin bankacılık açısından en önemli özelliklerinden birisi, özel ticaret bankalarının büyük bölümünün holding bankası haline gelmesi olmuştur. Bir sanayi veya ticaret sermayesi grubunun bir bankanın sermayesinin önemli bölümünün sahibi olması anlamına gelen ve dünyada da yaygın olan holding bankacılığı, o dönemde özel sektör yatırımlarını hızlandıracağı düşüncesiyle devlet tarafından teşvik edilmiştir⁴⁶.

Tablo 1.2. 1961-1980 Yılları Arası Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yabancı Banka Sayısı

1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
5	5	5	5	5	5	5	4	4	4

Kaynak: TBB

Yukarıdaki tabloda da görülebileceği gibi Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankaların sayısı 1961-1979 döneminde çok fazla değişmemiştir.

Türkiye’de 1980 öncesinde finansal piyasaların durumu şu şekilde özetlenebilir:

- Mevduat ve kredi faiz oranları kontrol altındaydı, yüksek ve dalgalı enflasyon ortamında kredi ve mevduat reel faiz oranları negatifti.

⁴⁵ Nuri, a.g.e., s. 9.

⁴⁶ 40.Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık Sistemi, TBB, s.15.

- Bankaların ve mevduat sahiplerinin döviz işlemlerine önemli kısıtlamalar getirilmiştir (kambiyo kısıtlamaları).
- Kişilerin portföylerinde döviz bulundurma olanakları yoktu.
- Tercihli kredi yolu ile birçok sektöre sübvansiyon sağlanmaktaydı. Merkez Bankası para politikasının oluşturulmasında tercihli krediler önemli yer tutmaktaydı.
- Kalkınmada öncelikli sektörler ucuz krediler sağlanmaktaydı.
- Mali piyasalarda gerçekleşen işlemler ve buradan elde edilen gelirler görece olarak daha fazla vergilendirilmekteydi.
- Aracılık hizmetlerinin maliyetleri yüksekti.
- Kurumsallaşmış bir mali sistem yoktu.
- Yabancı ve yerli bankaların mali sisteme katılmalarına önemli kısıtlamalar getirilmişti.
- Şirketlerin tek finansman kaynağı banka kredileriydi. Menkul kıymet piyasası olmaması nedeniyle şirketlerin hisselerini satarak finansman sağlama imkânları yoktu. Pay sahipliği ile çok ortaklı şirketlerin oluşması denenmiş ancak büyük başarısızlıkla karşılaşmıştı.
- Disponibilite ve zorunlu karşılık oranları görece olarak yüksekti.
- TL piyasası yok denecek kadar azdı.
- Şirket ve banka sahipliği iç içe geçmişti⁴⁷.

1.6.2. 24 Ocak 1980 Kararları Doğrultusunda Türk Bankacılığının ve Yabancı Bankaların Gelişimi

1970’li yıllarda yaşanan petrol krizleri sonrasında, Türkiye ekonomisi bir darboğaz içine girmiştir. 1970’li yılların sonunda, döviz krizi eşliğinde yüksek oranlı enflasyonla karşı karşıya kalınmış, ithal ikamesine dayanan yurtiçi mal ve hizmet üretiminin korunduğu bir ortamda bankalar finans sisteminde baskın bir konuma sahip olmuştur. Bu dönem, negatif faiz oranlarının geçerli olduğu ve kamu borçlanmasında

⁴⁷ Suna Aksoy, “Finansal Piyasalarda Yeni Yasal Düzenlemeler (Reregulation) İhtiyacı Ve Türk Finans Sistemi”,136 Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Öneri Dergisi**, Haziran 2000., s. 3.

ağırlıklı olarak Merkez Bankasının kullanıldığı bir dönem olmuştur. Bununla birlikte, yabancı para cinsinden mevduat hesabı açması engellenmiş, finansal işlemlerde yüksek vergi uygulanmış, mevduat ve kredi faizleri kamu tarafından yönlendirilmiştir. Yoğun kısıtlama ve düzenlemelerin olduğu bu dönemde faaliyet gösteren 42 bankadan sadece 4 tanesi yabancı banka olmuştur⁴⁸.

1980 yılına kadar kapalı bir ekonomiye sahip olan Türkiye, 1980 sonrası dönemde ekonomisini uluslararası piyasalara açarak dünya ekonomisi ile bütünleşme sürecine girmiştir. (Altun, 2006, s. 29)

Aslında, Türk ekonomisinin dışa açılması bir tercihten ziyade o dönemin koşullarından kaynaklanan bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. 24 Ocak 1980 kararlarıyla somutlaşan değişim süreci aslında 1971 yılında dünya para sistemindeki dolar egemenliğinin hukuken sona ermesiyle başlayan bir sürecin yansımasıydı. Bunun sebebi ise, Batı dünyasının yaklaşık 10 yıl süren genişlemesinin 1969 yılına gelindiğinde sona ermesiydi. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak daha sonraları ortaya çıkan petrol krizinin de etkisiyle o zaman ABD'nin başını çektiği kapitalist blok yeni bir arayışa girmişti⁴⁹.

1980 yılında Türk ekonomisi, "Dışa Dönük Kalkınma Stratejisi" yönünde bir tercihte bulunmuş ve "piyasa güdümlü" bir yapısal değişimin içine girmiştir. Bu doğrultuda uygulamaya konulan liberalizasyon politikalarının mali sistemdeki yansımaları, finansal liberalizasyon sürecinin de başlangıcı olmuştur⁵⁰.

24 Ocak 1980 tarihinde yeni bir istikrar politikası yürürlüğe konulmuştur. Politikanın temel amacı, para ve kambiyo piyasalarında yıllarca süren çift fiyat uygulamasına son vermek ve fiyatların serbest piyasa koşullarına göre oluşmasını sağlamaktı⁵¹.

24 Ocak 1980 istikrar programı ekonomik politikanın korumacı niteliğinden bir sapmayı ve dünya ekonomisiyle daha güçlü bir entegrasyon tercihini de beraberinde getirmiştir. Program, finansal sistemi de içinde barındıran tüm ekonomik yapının liberalleştirilmesini hedefliyordu. İhracata dayalı büyüme stratejisi ise programın en büyük parçalarından birini oluşturuyordu. Tabiatıyla gerçekçi olmayan, Türk lirasının

⁴⁸ Altun, a.g.e., s. 29.

⁴⁹ Mustafa Işık, **Yabancı Bankaların Türk Bankacılık Sektöründeki Payı Ve Ekonomik Gelişmeye Katkısı**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 10.

⁵⁰ Tamer Aksoy, a.g.e., s. 273.

⁵¹ Parasız, a.g.e., s. 404.

aşırı değerlendirildiği kur politikası bu stratejinin önündeki engellerin en önemlilerindendi. Dolayısıyla döviz kurlarında ve faiz oranlarında liberalleşmeye gidilmesi, ek olarak da finansal piyasalarda kurumsal reformların gerçekleştirilmeleri gerekiyordu. Bir başka ifade ile 1980 sonrasında Türkiye'de finansal yenilikleri belirleyen dört temel unsur belirlemiştir. Bunlardan ilki diğer ülkelerdeki gibi, yasal düzenlemelerdeki değişiklikler/yeniden düzenleme eğilimidir (örneğin, faiz oranı ve döviz kuru kontrollerinin kaldırılması gibi...). İlişkili şekilde ikincisi yabancı rakiplerin piyasaya girişlerine izin verilmesidir. Üçüncüsü, kamu sektörü açığının önemli ölçülerde büyümesi ve açığın borçlanma yoluyla kapatılması yönündeki iradenin para politikası ve finansal akımları son derece yoğun şekilde etkilemesidir. Dördüncü unsur ise, devletin yeni finansal ürünlerin piyasalara girmesi yönünde inisiyatif kullanmasıdır⁵².

Finansal liberalizasyon amacıyla, 1 Temmuz 1980'de vadeli tasarruf mevduatı ile kredi faiz oranları serbest bırakılmıştır."Temmuz Bankacılığı" olarak da anılan bu tedbirlerle, ayrıca vadesiz mevduat uygulanan faiz oranı yükseltilmiş ve bankalar mevduat sertifikası çıkarma yetkisi tanınmıştır⁵³.

Faizler üzerindeki kontrolün kaldırılması sözü geçen dönemde mevduat faizlerinin çok yükselmesine sebep olmuştur. Büyük bankalar centilmenlik anlaşmalarıyla faizleri aşağıda tutmaya çalıştılsa da küçük bankalar ve bankerler faizleri aşırı yükseltip çok yüksek reel faizlere sebep olmuşlardır. 1 Temmuz 1980 tarihinde kredi ve mevduat faizlerinin serbest bırakılmasının ardından hızla gelişen bankerlik sistemi, 1982 yılında banker krizinin yaşanmasına neden olmuştur. Bunun üzerine 1.1.1983'ten itibaren faizler yeniden kontrol altına alınmıştır. Ancak 1987 yılı ortalarında yeniden mevduatta faiz serbestisine dönülmüştür⁵⁴.

Diğer taraftan, 24 Ocak kararları ile birlikte, döviz piyasasında, kambiyo denetiminden vazgeçilerek, serbest değişken kur sistemi uygulamasına geçilmiş, Türk Lirası konvertibl olmuş ve bu değişiklik ile, TL'nin döviz piyasalarında istenildiği miktarda alım ve satımına izin verilmiştir. Yani, döviz piyasasında liberalizasyon sağlanması sonucunda, ülkede yerleşik olan veya olmayan gerçek veya tüzel kişilerin,

⁵² Emin Akçaoğlu, **1980 Öncesi ve Sonrası Türk Bankacılığında Finansal Yenilikler**, 70 Finans Dünyası Ekim 1996,(06.08.2008).

⁵³ Tamer Aksoy, **a.g.e.**, s. 273.

⁵⁴ Akgüç, **a.g.e.**, s. 67.

döviz cinsinden borç-alacak ilişkileri ve tuttukları varlıkları konusundaki mevcut fiyat ve miktar kısıtlamaları kaldırılmıştır. Bu da sermayenin dolaşımını kolaylaştırmıştır⁵⁵.

1980 ile 1983 arasında daha önceki dönemin tercihli döviz kuru rejimi de sonlandırıldı.

1984'den itibaren bankalar döviz yükümlülüklerinin belli bir oranında döviz işlemlerine girebilmeye ve MB'nin ilan ettiği döviz kurlarını esas alarak belli bir marj ile kendi kurlarını belirleyebilmeye başladılar. Eylül 1988'de MB'nin otoritesinde işleyen bir döviz piyasası kuruldu. Ağustos 1989'da döviz işlemleri tamamıyla liberalleştirildi. Dolayısıyla Türkiye'de finansal yenilikleri belirleyen makroekonomik şartlar ortaya çıkmaya başladı. Örneğin, finansal piyasalar ilk kez bu dönemde faiz oranı ve döviz kuru riskleriyle karşı karşıya kaldılar ve önlem almak ihtiyacını duymaya başladılar. 1983'de yeni bir bankalar kanunu çıkarıldı. Kanunun amacı yeni ekonomi politikasıyla ilişkili olarak bankaların daha etkin çalışmalarını temin etmek ve kurumsal düzenlemelerdeki eksiklikler sebebiyle olası bir finansal krizi engellemektir. (Akçaoğlu, 1996, (06.08.2008))

Etkinlik artışını teşvik için 1981'den itibaren yabancı banka girişlerine izin verildi. Takip eden yıllarda yabancı banka sayısında dikkat çekici bir artış yaşandı. Rekabet düzeyi beklenen düzeyde artmadıysa da alınan kararlarla önceki dönemin çok ötesine geçilmesi mümkün oldu. Öte yandan Türk ekonomisinin tamamının dünya pazarlarına öncekinden daha fazla açılması, dışarıdaki değişikliklerin yerli ekonomiyi önemli ölçüde etkileyebilmeleri sonucunu yarattı. Devletin ve finansal ya da finansal olmayan firmaların gittikçe artan oranda yabancı firmalarla ilişkilere girmeleri, bunların portföy tercihlerini karmaşıktırdı. Örneğin hükümet ve belediyeler, giriştikleri pahalı altyapı projelerini finanse edebilmek için uluslararası sermaye piyasalarına tahvil ihraç etmeye, yerli bankalar ise uluslararası bankalardan sendikasyon kredileri kullanmaya başladılar. Bu süreç finansal piyasalarda yaşanan dalgalanmaları son derece önemli hale getirirken, bu konuda yurtdışında yaratılmış bilgi birikiminin de içeriye aktarılmasını mümkün kıldı⁵⁶.

1980'li yıllarda uygulanan reform tüm hedeflerine ulaşmış olmasa da, finansal sistemin liberalleşmesi açısından faiz oranları üzerindeki kontrolün azaltılması, direkt kredi programlarının kaldırılması, bankacılık sistemine giriş-çıkışların rahatlatılması, dünya piyasalarına erişimin artırılması ve sistemi düzenleyici kurumlar kurulması açısından çok önemli mesafeler kat edilmesini sağlamıştır. Mali piyasaların

⁵⁵ Suna Aksoy, **a.g.e.**, s.3.

<http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/oksay4.pdf>.

⁵⁶ Emin Akçaoğlu, **1980 Öncesi ve Sonrası Türk Bankacılığında Finansal Yenilikler**, 70 Finans Dünyası Ekim 1996; 06.08.2008.

düzenlenmesi açısından en önemli gelişmelerden biri 1981 yılında Sermaye Piyasası Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ve 1982 yılında Sermaye Piyasası Kurulu'nun fiilen faaliyetine başlaması olmuştur. Ayrıca 1986 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası faaliyete geçmiştir. Bu gelişmelerle, mali piyasaların kurumsal bir çerçeveye oturtulması ve öngörülü bir düzenleme ve gözetim sistemine kavuşturularak, mali sistemin yatırım yapan sektörlerle fon aktarımının sağlanması amaçlanmıştır⁵⁷.

1980'den önce sermaye hareketleri döviz işlemlerine ilişkin düzenlemelerle kontrol ediliyordu. Liberalleşme süreci, 1980'den sonra 28 Sayılı Kararın, Vadeli veya Vadesiz Döviz Tevdiat Hesabı (DTH) ve Döviz kredisi açılabilmesi serbestisi tanınmıştır. 28 ve 30 No'lu Kararnamelerle başlatılmış ve bu kararnameler uyarınca Aralık 1983 ve Temmuz 1984'te uygulamaya konmuştur. Bundan önce bireylerin döviz bulundurmaları suç teşkil ediyor ve yasal takibe sebep oluyordu. Bu kararnameler ile sermaye hareketleri kısmen liberalleştirilmiş, sermaye hareketlerinin tamamen liberalleştirilmesi süreci 1989 yılında tamamlanmıştır. Ağustos 1989 tarihi, Türk mali sisteminin her bir kesiti açısından çok önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu tarihte, Türk Parasının Kıymetini Koruma (TPKK) Hakkındaki 32 sayılı Karar yayımlanarak, yürürlüğe girmiştir. Bu kararla Türk parasında "Tam Konvertibilite"ye geçişin ilk adımları atılmış, kambiyo rejiminde serbestlik artırılmıştır ve ekonomide Dolarizasyon Süreci yaşanmaya başlanmış ve Döviz Tevdiat Hesapları belirginlik kazanmıştır.

1985 yılında devlet iç borçlanma senetlerinin ihale yoluyla ihracı ile önemli bir finansal varlık olarak bankaların aktiflerinde yer almaya başlaması; Nisan 1986'da "Bankalararası Para İşlemleri (Interbank)" piyasası açılarak bankaların birbirlerinden ödünç para alıp vermeye başlaması da önemli bir finansal gelişmedir.

1980 öncesinde negatif reel faiz politikasıyla özkaynaklarının çok üzerinde borçlanan firmalar, faizlerin yükselmesi ile ağır bir borçla karşı karşıya kalmışlar ve bankalardan aldıkları kredileri geri ödemelerde zorlanmışlardır. Bunun sonucunda tahsili gecikmiş alacakların artışıyla, etkin bir gözetim ve denetim gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda Tekdüzen Hesap Planı'nın hazırlanması ve 1986 başından itibaren uygulamaya konulmuştur.

⁵⁷ Sevimeser, a.g.e., s. 12.

Mevduat sigorta fonu kurulmuş ve donuk kredilere daha gerçekçi karşılık uygulanması getirilmiştir.

Yabancı bankaların Türkiye'deki faaliyetleri açısından bu dönem oldukça hareketli geçmiştir. Serbestleşme ve dışa açılma politikaları yabancıların dikkatinin Türkiye'ye yönelmesine sebep olmuştur. 1980 yılı ve sonrası Kambiyo mevzuatındaki serbestleşme, ekonominin serbest piyasa koşullarına uydurulması çabası, gelişmekte olan, istikrar kazanmaya başlayan ve piyasaya girişleri kolaylaştırıcı tüm düzenlemeleri gerçekleştirmeye çalışan bir anlayışla Türkiye, ekonomide yabancı sermayeyi de artırmıştır. Bu paralelde, yabancı bankaların kurulmasına ilişkin engellerin azaltılması veya kaldırılması şeklinde serbestleştirme politikası neticesinde, Türkiye'ye yönelerek şube açan yabancı banka sayısında da önemli bir artış gözlenmiştir. Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi 1980 yılında 4 olan yabancı banka sayısı 1990 yılında 23 gibi rekor bir seviyeye çıkmıştır⁵⁸.

Tablo 1.3. 1980-1990 Yılları Arası Türkiye'de Faaliyet Gösteren Yabancı Banka Sayısı

1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
4	6	9	10	13	15	17	17	19	21	23

Kaynak: TBB

Yabancı sermayeli bankaların sektörün toplam aktifleri içindeki payı ise 1980-1990 yılları arası dönemde aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi değişmekle beraber, yüzde olarak yabancı sermayeli banka paylarının tüm sektör göz önünde bulundurulduğunda küçük sayılabilecek oranlarda seyrettiği görülmüştür.

Tablo 1.4. 1980-1990 Döneminde Yabancı Bankaların Toplam Sektör içindeki Aktif Payları

1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
2.88	2.94	3.16	3.74	4.11	3.62	3.81	3.13	3.58	3.13	3.46

Kaynak: TBB

⁵⁸ Sevimeser, a.g.e., s.13.

Türkiye’de 1980 sonrasında yaşanan finansal gelişmeler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Temmuz 1980 Mevduat ve kredi faiz oranları serbestleştirilmiştir,
- Bankaların ve mevduat sahiplerinin döviz işlemlerine getirilen kısıtlamalar kaldırılmıştır,
- Kişilere portföylerinde döviz bulundurma imkanı tanınmıştır,
- Mali piyasalarda gerçekleşen işlemler ile buradan elde edilen gelirlerin üzerindeki vergiler azaltılmıştır,
- Aracılık hizmetlerinin maliyetleri düşmüştür,
- Mali sistem kurumsallaştırılmıştır,
- Yabancı ve yerli bankaların mali sisteme katılmalarına ilişkin getirilen kısıtlamalar azaltılmıştır ve yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi cazip hale getirilmek istenmiş,örneğin düzenlemelerle yabancı yatırımcıların Türkiye’deki faaliyetlerinden doğan, net kar, temettü, satış, tasfiye, ve tazminat bedellerini bankalar ve özel finans kurumları aracılığı ile yurtdışına serbestçe çıkarabilmeleri imkanı tanınmıştır.
- 1986 İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMBK) ve Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Nisan 1986’da Merkez Bankası Nezdinde Bankalararası Para Piyasası ve 4 Şubat 1987 tarihin de Açık Piyasa İşlemleri, Eylül 1988’de Döviz ve Efektif Piyasası, Nisan 1989’da ise Döviz Karşılığı Piyasası kurulmuştur.
- Menkul kıymet piyasaları oluşturularak, şirketlere yeni finansman kaynakları yaratılmıştır,
- TL piyasasının oluşturulması ve benzeri gelişmeler olmuştur⁵⁹.

⁵⁹Suna Aksoy, a.g.e., s. 3.

1.7. Yabancı Bankalar Açısından Türk Bankacılık Sektörünü Çekici Kılan Faktörler

Türkiye’de 1980 yılında alınan 24 Ocak Kararları, sonrasında da alınan kararlar ve gelişmeler doğrultusunda dış piyasalara kapalı olan Türk ekonomisi serbest piyasa koşullarına uyum sağlamak amacıyla gerekli hukuki düzenlemeleri ve serbest piyasa koşullarını sağlayamaya çalışmıştır. Yabancı sermayenin önündeki kısıtlayıcı engeller azaltılarak veya kaldırılarak, yabancı sermaye girişleri sağlanmıştır. Yabancı bankalarda bu gelişmeler sonucunda Türkiye’ye deki finansal piyasalara çeşitli şekillerde girerek faaliyete başlamışlardır.

1.7.1. Hukuksal Düzenlemeler

Yabancı banka girişlerini sağlayan yasal düzenlemelere baktığımızda; 24 Ocak 1980 tarihli 8/168 Sayılı Yabancı Sermaye Çerçeve Kararnamesi’nde yabancı bankaların şube açabilecekleri belirtilmiş ve Bakanlar Kurulu iznine tabi tutulmuştur. Bu Kararname, yabancı sermayenin önündeki en önemli engellerden birinin kaldırılmasını sağlamıştır. Bu düzenlemeyle 1980’li yıllarda, yabancı bankaların Türkiye’de şube açmalarına 6224 sayılı 18.01.1954 tarihli Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile 70 sayılı ve 1983 tarihli Kararname çerçevesinde faaliyet göstermelerine izin verilmiştir. Bunun dışında, 25.04.1985 tarihli 3182 sayılı Bankalar Kanunu’nun 6. maddesi ile Türkiye’de şube açmak suretiyle faaliyet gösteren yabancı bankalara ilişkin düzenleme yapılmıştır. Ayrıca, aynı kanunda 76. madde ile yabancı bankaların mevduat kabul etmemek ve bankacılık işlemleri yapmamak kaydıyla Türkiye’de temsilcilik bulundurması Bakanlığın iznine tabi tutulmuştur.

Türkiye’de yabancı bankalarla Türk bankaları arasında düzenlemeler açısından bir ayırım bulunmamaktadır. Yabancı bankaların Türkiye’de faaliyet göstermesine ilişkin hususlar 4389 Sayılı Kanunun 7. maddesi üçüncü fıkrasında “Türkiye’de şube açmak suretiyle faaliyet gösterecek yurtdışında kurulu bankaların;

a) Türkiye’ye ayrılan ödenmiş sermayelerinin (2) numaralı fıkranın (d) bendinde belirtilen miktardan az olmaması, (Nakden ve her türlü muvazaadan ari olarak ödenmiş olan sermayesinin yirmi trilyon liradan az olmaması,)

b) Kuruldukları veya faaliyette buldukları ülkelerde mevduat kabul etmelerinin veya bankacılık işlemleri yapmalarının yasaklanmamış veya kısıtlanmamış olması, şarttır.' hükmüyle düzenlenmiştir.

Yabancı bankaların Türkiye'de faaliyet göstermesine ilişkin hususlar 5411 Sayılı Bankacılık Kanununun 9. Maddesinin üçüncü fıkrasında;

Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyet gösterecek yurtdışında kurulu bankaların;

- a) Merkezinin bulunduğu ülkede esas faaliyetlerinde yasaklamanın bulunmamış olması,
- b) Merkezinin bulunduğu ülkenin yetkili denetim merciinin Türkiye'de faaliyet göstermesine ilişkin olumsuz görüşünün bulunmaması,
- c) Ödenmiş sermayesinin Türkiye'ye tahsis edilen kısmının 7'nci maddede belirtilen miktardan az olmaması, (Nakden ve her türlü muvazaadan âri olarak ödenmiş sermayesinin en az otuz milyon Yeni Türk Lirası olması,)
- d) Müdürler Kurulu üyelerinin, kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen şartları ve plânlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek meslekî tecrübeyi haiz olmaları,
- e) İzin kapsamındaki faaliyet konularına ait iş plânlarını, ilk üç yıl için bütçe plânını ve yapısal örgütlenmesini gösteren bir faaliyet programını ibraz etmesi,
- f) Dahil olduğu grubun ortaklık yapısının şeffaf ve açık olması, şarttır.

Merkezinin bulunduğu ülkedeki yerel düzenlemelere aykırılıkları nedeniyle faaliyeti yasaklanan konularda faaliyet izni verilmez." hükmüyle düzenlenmiştir.

Uygulamada yabancı bankaların Türkiye'de şube açma talepleri hakkında ilgili ülke gözetim otoritelerinin görüşü alınmaktadır.

1.7.2. Diğer Nedenler

Yabancı bankalar giriş yapacağı ülkenin sahip olduğu; ekonomik piyasa yapısına, yasal düzenlemelerine, iş ve müşteri potansiyeline, coğrafi konumuna, siyasi istikrarına ve diğer faktörleri göz önüne alarak seçim yapar. Yabancı bankaları Türk piyasasına çeken en önemli unsur yüksek karlılıktır. Sonuçta bankalar şirket

statüsündedirler karlılığı ön planda tutarlar ve yüksek kar elde etmeyi hedeflerler. Türkiye, kaynak maliyeti ve plasmanların getirisi arasındaki yüksek farkın yarattığı avantaj, potansiyel müşteri varlığı ve piyasa açısından doygunluğa ulaşmamış olması Türkiye'yi cazip hale getiren unsurlar arasında yer alıyor. Ayrıca, ülkemizin bulunduğu coğrafi yapısı Avrupa ve Ortadoğu arasında bir köprü olması, ülkemizin büyüklüğü ve demografik yapısı yeni iş imkânlarının varlığı göz önüne alındığında ülkemiz yabancı bankalar açısından daha da çekici hale getirmiştir.

1.8. Gelişmekte Olan Ülkelere Yabancı Banka Girişleri

Bankaların küreselleşmenin etkisiyle uluslararası faaliyetleri, ticaret akımları ve doğrudan yatırım faaliyetlerinin artmasına bağlı olarak, büyük ölçüde artmıştır. Yabancı sermaye hareketlerini artıran faktörler arasında; liberalizasyon hareketleri, yabancı sermayeyi kısıtlayıcı yasal düzenlemelerin kaldırılması veya azaltılması, bankacılık krizleri ve bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılması, uluslararası ekonomik işbirliğine artan katılım ve teknolojik yenilikler yer almaktadır. Bu yenilikler özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı bankaların, bankacılık sektöründeki payını önemli ölçüde arttırmıştır.

Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan değişim sürecinde görülen gelişmeler şöyle sıralanabilir:

- Özel sektörün rolünün artması,
- Uluslararası entegrasyon çabası,
- Piyasa mekanizmasının gelişmesi,
- Finansal sektörün büyümesi ve işlevinin artması,
- Bankacılığın rekabete açılması,
- Uluslararası kurallara yaklaşılmasıdır.

Gelişmekte olan ülkelerin uluslararası ekonomik ilişkilere daha fazla katılmaları sadece mal ve hizmet hareketi ile sınırlı kalmamış, sermaye hareketleri de dikkati çeken bir seyir izlemiştir. Önce resmi kanallardan başlayan bu hareket daha sonra bankalar üzerinden sürmüştür. Son dönemde ise doğrudan banka dışı özel sektöre ve sermaye piyasalarına yönelik hareketler dikkati çeken bir büyüklüğe ulaşmıştır. Bu ülkelerde konsolidasyon süreci hızlanmış, bankacılık sisteminin korumacı yapısı hızla değişmiştir. Yerli piyasaları yabancı bankaların rekabetine açan yaklaşımlar, gelişmekte olan

ülkelerde bankaların düzenlenmesi ve denetimine ilişkin uluslararası standartlara yönelik değişiklikler, yabancıların gelişmekte olan ülkelerde gördükleri gelişme potansiyeli ve daha yüksek karlılık gibi fırsatlar bu ülkelerdeki bankacılık faaliyetini etkilemiştir⁶⁰.

Birçok gelişmekte olan ülkede, yabancı banka girişlerine ihtiyaç duyulmasını sağlayan çok önemli eksiklikler bulunmaktadır. Bunlar, sermaye eksikliği, ticari bankacılık becerilerinin eksikliği ve etkin çalışmayan bir bankacılık yapısıdır. İlk iki faktör, Doğu Avrupa'nın geçiş ekonomilerinde önemli iken, Asya ve Latin Amerika'da sermaye eksikliği ve etkin çalışmayan piyasa yapısı ülkelerin kapılarını dünyaya açmalarında önemli etken olmuştur. Yabancı bankaların ulusal bankacılık sistemine girişlerine verilen izin, politik bir tercihtir. Ancak unutulmamalıdır ki, genel olarak ülkeler ne kadar kapılarını yabancı bankalara açmış olsalar da, sektördeki yabancı sahipliğine kısıt getirmişlerdir. Örneğin, Filipinler'de otoriteler yabancı bankaların piyasa paylarının yüzde 30'u geçemeyeceği kanunla belirlenmiştir⁶¹.

Yabancı bankaların ulusal bankalara girişleri değişik şekillerde olmaktadır, bir bankayı satın alma ya da yeni bir banka kurma şeklinde tam bir giriş olabileceği gibi, sadece bir şube açma şeklinde de olabilmektedir. Dünyanın en çok ağ kuran uluslararası bankaları, ING, ABN-Amro, Deutsche Bank, Citibank, HSBC ve İspanyol bankaları olmuştur. Bu bankalar ana faktör olarak, kar elde etme potansiyeli yüksek olan, gelişmekte olan ülkelere giriş yapmayı tercih etmişlerdir. Ayrıca bu ülkeleri tercih etme nedenleri ise iki faktördür. Birincisi ülkeye özgü nedenler ikincisi de giriş yapılan ülkedeki bankaların sahip olduğu özelliklerdir. Ülkeye özgü faktörler, dış ticareti finanse edebilecek açıklığa sahip olması bankacılık sektörünün büyüklüğü ve aktif karlılığıdır. Giriş yapılan ülkedeki bankaların özellikleri ise bankanın büyüklüğü, faiz dışı gelirlerin toplam gelirler içindeki payı gibi özellikler, bu bankaları ülkelere çeken faktörler arasındadır.

⁶⁰ Yayla, Kaya, Ekmen, **a.g.e.**, s.3.

⁶¹ Çakar, **a.g.e.**, s. 15.

Tablo 1.5. Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Katılım Oranları (%)

Bölge	Ülke	1994 (yabancı payı %50'den fazla olan bankaların varlık toplamı/ toplam varlıklar)	1999 (yabancı payı %50'den fazla olan bankaların varlık toplamı/ toplam varlıklar)	2001 (yabancı payı %50'den fazla olan bankaların varlık toplamı/ toplam varlıklar)
Orta Avrupa	Çek. Cum.	5,8	49,3	90,0
	Macaristan	19,8	56,6	88,8
	Polonya	2,1	52,8	68,7
Latin Amerika	Arjantin	17,9	48,6	31,8
	Brezilya	8,4	16,8	29,9
	Kolombiya	6,2	17,8	21,5
	Meksika	1,0	18,8	82,7
	Peru	6,7	33,4	42,5
	Şili	16,3	53,6	46,8
	Venezüella	0,3	41,9	43,2
Asya	Kore(Güney)	0,8	4,3	29,5
	Malezya	6,8	11,5	19,0
	Tayland	0,5	5,6	6,8

Kaynak: BDDK 2005, sf 10

<http://www.bddk.org.tr>

1.8.1. Doğu - Orta Avrupa Ülkelerinde Yabancı Banka Girişleri

Doğu Avrupa ülkelerinde, yabancı bankaların ulusal ekonomiye girişlerinde, devletin olduğu kadar, sektöre giriş yapmayı planlayan yabancı bankaların politikaları da etkili olmuştur.

Orta Avrupa'da bulunan ülkelerde, Çek Cumhuriyetinde yabancı katılım oranı 2001'de yüzde 90'ı bulmuştur. Bu durumun nedeni devletin yönettiği özelleştirme ve yeniden yapılandırmadaki başarısızlıklar yabancı bankaların, bankacılık sektörüne girişini zorunlu kılmıştır ve özelleştirmeler neticesinde kamu bankalarını alan özel bankaların sorunlar yaşamsı sonrasında bankaların büyük çoğunluğu yabancı bankaların eline geçmiştir. Macaristan'daki yabancı katılım oranı 2001'de yüzde 88'e yükselmiştir. Macaristan da özelleştirmede öncülük etmiştir. Yerli bankalarını blok satış halinde stratejik ortaklarına satmıştır. Polonya'da yabancı katılım oranı 2001'de yüzde 68'e ulaşmıştır. Polonya diğer Orta Avrupa ülkelerine oranla daha geç artış göstermiştir yabancı katılım oranında çünkü yabancılaşmaya karşı çıkan politik yaklaşımların azalması ve ülkenin hızlı büyüme kaydetmesinin ardından bir borç sorunuyla karşı karşıya kalması yabancı bankalara kapısını açmasına neden olmuştur.

1.8.2. Latin Amerika

Yabancı katılımları diğer gelişmekte olan bölgelerle karşılaştırıldığı zaman daha eski tarihlere dayanmaktadır. Çünkü bu bölgedeki finansal sistemde yabancı banka katılımlarının, 1990'lı yıllarda İspanyol finans kurumlarının uyguladığı satınalma Programı ile yükselişe geçtiği bilinmekle birlikte, bu programdan önce de ciddi bir yabancı banka vardır⁶².

Arjantin, yapısal reformların bir parçası olarak kamu bankalarında özelleştirmeye gitmiş ve yabancı bankalara giriş alanı yaratmıştır. Bu gelişmeler sonucu kamu bankalarında önemli bir azalış olmuştur. Tablo:1 incelendiğinde Arjantin'de 2001 yılı sonunda yaşanan kriz sonucunda 1999'da yüzde 48 olan yabancı katılım payı 2001'de yüzde 31'e düşmüştür. Şili'de de benzer bir oran gerçekleşmiştir 1999'da yüzde 53 olan yabancı katılma payı 2001'de yüzde 46'ya düşmüştür. Brezilya'da ise yabancı katılıma daha kapalı bir görüşle bakıldığından 2001'de yabancı katılık oranı 1994'e oranla yüzde 21 artmıştır. Meksika'da 2000 yılında ülkenin 2. ve 3. en büyük bankalarının satılmasıyla 1994'te yüzde 1 olan oran 2001'de yüzde 82'ye çıkmıştır. Peru 'da da özelleştirmeler ve dışa açılma yoluyla bankacılık sistemindeki yabancı katılım oranı artmıştır. (Çakar, 2003, s. 19)

1.8.3. Asya

Diğer bölgeler ile karşılaştırıldığında Asya ülkelerinde yabancı bankaların katılımı daha geç olmuştur. İhracata dayalı büyüme stratejisi çerçevesinde büyüyen Asya ülkeleri, imalat sanayinde doğrudan yabancı yatırımları teşvik ederken bankacılık gibi hizmetler sektöründe korumacılığı tercih etmişlerdir. Bu kapsamda, yabancı bankaların ülkeye giriş başvuruları reddedilmiştir. Bu sebeple yabancı bankalar ağırlıklı olarak bu ülkelerde üretim yapan çokuluslu şirketlere yönelmişler ve yerli bankalarla çok fazla rekabete girmemişlerdir.

Bu durumun istisnası ise Asya ülkelerini dışa açılmaya iten finansal kriz ortamıdır. Hem girilen krizden yabancı finansal kaynak yardımıyla çıkma düşüncesi, hem de faaliyetlerine devam etmekte zorlanan şirketlerin yabancı desteğe ihtiyaç duymalarıdır. Asya'da yaşanan ekonomik krizin ardından birçok ülkede finansal liberalizasyonun gerektirdiği dışa açılma politikalarını gündeme getirmiş, bu politikalar Kore, Tayland ve birçok Asya ülkesinde yabancı banka katılımlarının ciddi düzeylere ilerlemesini sağlamıştır⁶³.

⁶² Çakar, a.g.e., s. 19.

⁶³ Nuri Cemhan Sevimeser, **Yabancı Bankaların Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Faaliyetleri Ve Etkileri: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme**, Yüksek Lisans Tezi, Adana 2005, s. 30.

Yabancı banka girişlerine yönelik Asya ülkelerinde 1990'lı yıllarda uygulanan sınırlamalara Tablo 1.6'da yer verilmiştir.

Tablo: 1.6. Asya Ülkelerinde Uygulanmış / Uygulanan Kısıtlamalara Örnekler

Ülke	Mülkiyet Kısıtlaması	İdari ve Operasyonel Kısıtlama
Endonezya	Yeni lisans verilmemektedir, yabancıların mevcut bankalardaki hisse oranı %49 ile sınırlandırılmaktadır. Yerli ortak aranmaktadır.	Yerli bankalara göre daha yüksek ödenmiş sermaye, şube açma izni 10 ile sınırlı, her yabancı çalışan için iki yerli çalışan zorunludur.
Güney Kore	Temsilcilik ve şube açma izni verilmektedir. Şube için bir yıllık temsilcilik koşulu aranmaktadır.	Yabancı para cinsinden kredi ve mevduat sınırlı yapılabilmektedir. Ancak, yabancı personelin çalışmasına izin verilmektedir.
Malezya	Yerli bankadaki yabancı payı %30'u geçememektedir. Mevcut 13 yabancı banka faaliyetine devam edebilmektedir. Yeni lisans verilmemektedir.	Yabancı bankaların başka ticari bankaları kontrol etmeleri mümkün değildir. Çalışanlar yerli olmak zorundadır.
Tayland	Ticari bankalardaki yabancı payı %49 ile sınırlıdır.	Üst düzey yabancı personele sınırlı bir süre için çalışma izni verilmektedir.
Filipinler	Yeni yatırımlarda yabancı payı %51 ile sınırlıdır. Toplam varlıklar içinde yabancı payı %30 ile sınırlıdır.	1995-2000 arasında sadece 10 yeni şubeye izin verilmiştir.

Kaynak:RBA,<http://www.bis.org>

Tabloda yer verilen kısıtlamalar 2000'li yıllar ile birlikte esnetilmiştir. Bu kapsamda Güney Kore ve Tayland'da yabancı bankaların sahip olabilecekleri hisse oranı %100'e kadar yükseltilmiştir. Bununla birlikte, düzenlemelere göre Tayland ve Filipinler'de yabancı bankalar paylarını azaltmak durumundadır. Diğer taraftan, Çin yabancı girişine aşamalı olarak izin vermektedir. Yabancı bankaların Çin'deki gelişimi ise dört farklı evrede ele alınmaktadır. 1970'li yıllarda temsilciliklere ve 1980'li yıllarda belli bölgelerde şube açılmasına izin verilmiştir. 1990'li yılların ortasına kadar 23 farklı şehirde banka faaliyetine izin verilmiştir. 1996'dan günümüze Çin'in bütün bölgelerinde yabancı bankaların yerli para cinsinden bankacılık işlemleri yapmaları mümkündür⁶⁴.

Yabancı bankaların bankacılık sektörü içindeki mevduat payı baz alındığında en yüksek paya sahip ülke, yüzde 32,8'lik mevduat payıyla Hong Kong ve toplam aktifler baz alındığında ise yüzde 76 oranıyla da Singapur olmuştur. Krizden sonra çoğu ülkede liberalizasyon süreci hızlanmıştır ve yabancı payları artmıştır⁶⁵.

⁶⁴ Altun, **a.g.e.**, s. 14.

⁶⁵ Sevimeser, **a.g.e.**, s. 31.

1.9. Yabancı Bankaların Gelişmekte Olan Ülkelere Ekonomik Etkileri

1.9.1. Yabancı Bankaların Ulusal Ekonomilerdeki Finansal İstikrar ve Verimlilik Etkisi

Gelişmekte olan ülkelere giriş yapan yabancı bankalar, gösterdikleri faaliyetler doğrultusunda çeşitli etkiler yaratmaktadır. Yabancı bankaların yerel ekonomiler üzerinde yarattıkları etkiler arasında çoğunlukla verimlilik ve finansal istikrar üzerinde durulmaktadır.

Verimlilik, yabancıların gelişmekte olan ülkeye girişleriyle getirdikleri yeni, kaliteli ve çok sayıdaki finansal ürünlerle, teknolojiyle, bilgi ve tecrübenin yansıtılmasıyla ve yabancı bankalarla ulusal bankaların rekabete girmesiyle sağlanabilirken, istikrarın sağlanması, hem ulusal hem de uluslararası ekonomik ve finansal koşullara bağlı olduğundan, ulaşılması daha uzun vadeli ve zordur. Öte yandan, kredi arzı diye ifade edilen fon kaynaklarının gelişmekte olan ülkeye akmasını da biraz evvel değinilen ekonomik ve finansal koşullara bağlıdır. Ülkeden ülkeye farklılık arz etmekle birlikte, Macaristan, Polonya ve Estonya'da ekonominin kötü gittiği dönemlerde yabancı bankaların kredi daralmasına gitmedikleri görülmüştür. Bu dönemlerde, sınırötesi yabancı kaynakların azalışı, ülkede faaliyet gösteren yabancı bankaların kredi kullandırımıyla karşılaşılmıştır. Latin Amerika ülkelerinde de benzer durum görülmüş ve off shore kredileri hariç kriz döneminde yabancı bankaların ulusal bankalardan çok daha az değişken bir kredi kullandırımı söz konusu olmuştur. Asya ülkelerinde ise, genel olarak yabancı bankaların kredi kullandırmaları ekonomideki durgunluk dönemlerinde olumsuz olarak etkilenmiştir⁶⁶.

⁶⁶ Çakar, a.g.e., s. 27.

Tablo 1.7. Ülkelerin Yaşadıkları Son Ekonomik Durgunluk Dönemlerindeki Toplam Tüketici Kredilerinin Yüzesel Değişimi

Ülkeler	Yıllar	Ulusal Bankalar	Kamu Bankaları	Yabancı Bankalar
Kore	1998	- 2	-18	-27
Malezya	1998	- 3	-1	2
Filipin	1997-98	- 12	2	-15
Tayland	1996-98	8	10	7
Arjantin	1999	6	5	8
Brezilya	1997-98	15	24	2
Şili	1999	17	23	2
Kolombiya	1999	-38	-8	-3
Meksika	1995	-17	-	6
Çek Cumhuriyeti	1997-99	6	-15	23
Türkiye	2000-2001	-52	-44	-54

Kaynak: BIS Papers 2001 s. 42, <http://www.bis.org/publ/bppdf/bispap04.pdf>

1.9.1.1 Verimlilik Etkisi

Yabancı bankalar girdikleri piyasalardaki verimliliği doğrudan ve dolaylı olarak arttırmaktadır.

Doğrudan verimlilik etkisi piyasaya giren yabancı bankanın mevcut özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Yabancı bankalar genellikle dünyadaki bankacılık alanında ulaşılmış en son teknikleri ve teknolojiyi kullanan, en ileri yönetim ilkelerini uygulayan ve en yeni, kaliteli ve ucuz finansal ürünleri sunarak doğrudan bir verimlilik etkisinde bulunurken, söz konusu piyasalarda bulunan yerel bankaları da teşvik ederek dolaylı olarak verimliliği etkilemektedir. Aynı zamanda yabancı bankalar, teknolojik alt yapıları, gelişmiş bankacılık tekniklerini kullanmalarına bağlı olarak, daha iyi risk yönetimi, daha rekabetçi fiyatlandırma ile ve genel olarak bankacılık sektöründe daha verimli kredi tahsisine de hizmet edebilmektedir.

Uluslararası piyasalarda bulunan yirmi kadar büyük ve güçlü finansal aktör finansal hizmetleri ellerinde tutmaktadır ve finansal sektöre yön vermektedir. Bu büyük kuruluşlar, büyük yatırımları gerçekleştirebilmekte kişi ve bilgileri organize ederek bilgiyi yönetebilmekte, risk-maliyet analizlerini yaparak küresel sermayeyle desteklenen riskleri yaymada ve kredi tahsisinde son derece başarılıdır.

Yabancı bankaların oluşturduğu sağlıklı ortam içerisinde yerli bankalar, yabancı bankalarla birleşme yoluna giderek maliyetlerini düşürüp daha ucuza ve yüksek katma değerli hizmet sunabileceklerdir.

Yabancı bankalar gelişmekte olan ülkelerdeki sektörlerde yüksek karlılığa ve faiz marjına sahiptirler. Ucuz fon kaynakları sayesinde ve yüksek sektör payları ulusal bankaların karlılığını düşürmektedir. Yabancı bankaların sektör içindeki sayıları paylarından daha önemlidir, çünkü ne kadar çok sayıda yabancı banka giriş yaparsa o kadar rekabet artacak, farklı beceri ve tecrübeye olan bankanın sektöre etkisi de o kadar büyük olacaktır. (Hass, ve Lelyveld, 2002, s. 27)

Yabancı bankaların bankacılık sektörüne girişi daha gelişmiş düzenlemeleri, muhasebe standartlarını, finansal ve kanuni yapıyı daha geniş kapsamlı bir şekilde teşvik edebilir. Bu durum, gerçekleştirilen düzenlemelerle ulusal bankacılık sisteminin daha verimli bir yapıda faaliyet göstermesine olanak sağlayacaktır⁶⁷.

Yabancı bankaların verimlilik etkisi üzerine yapılan çalışmalardan birisi olan, Demirgüç-Kunt, Yabancı Bankaların Yerel Bankaların Etkinliği Üzerindeki Etkisi; 1988-1995 yılları için banka bazında 80 ülkeyi kapsayan bir çalışmadır. Söz konusu çalışmaya göre yabancı bankalar özellikle gelişmekte olan ülkelerde bankacılık sektöründe verimliliğin artmasına neden olmaktadır. Ayrıca yabancı bankaların girdikleri piyasada verimliliği artırmaları için bu bankaların sektör içinde toplam aktiflerdeki paylarının çok yüksek olmasına da gerek yoktur. Bu anlamda verimlilik artışı için yabancı bankaların piyasaya girmiş olması yeterli olarak görülmektedir.

Yabancı banka girişlerinin gelişmekte olan ülkelerde her zaman olumlu etkilerinin olmadığı ve sektördeki verimliliği azalttığı durumlarda vardır.

Uluslararası Para Fonu (IMF)'nin 2000 yılında yayımlamış olduğu “*Uluslararası Sermaye Piyasaları Gelişmeleri, Beklentiler ve Temel Politika Hususlar 40*” isimli çalışmanın altıncı bölümü yabancı bankaların gelişmekte olan piyasalardaki rolüne ayrılmıştır. Söz konusu raporda yabancılaşmanın ulusal piyasalarda müşteri bölünmesini teşvik ettiği, diğer bir ifadeyle yabancıların kaliteli müşteriye yöneldikleri, mali göstergeleri iyi olan müşterileri seçtikleri (*cherry pick*) ve kriz dönemlerinde faaliyetlerini durdurarak ev sahibi ülkeden çıktıkları (*cut and run*) şeklinde kaygıların da bulunduğu yer almaktadır. Rapor, yabancılaşmada kaygı verici diğer bir unsur

⁶⁷ R.T.A.Hass ve IPP Von Lelyveld “Foreign Bank Penetration and Private Sector Credit in Central and Eastern Europe”, **DNB Staff Reports**, Eylül 2002, s. 27.

olarak, yabancı bankalarla beraber sınır ötesi finansal işlemlerin karmaşık bir hale gelebildiğini ve uluslararası bankaların denetiminin güçleştiğini vurgulamaktadır⁶⁸.

Yabancı bankalar kaliteli müşteriye yönelerek ulusal bankalara kötü kredi kullandırmasını ve aynı şekilde bireysel piyasaları bırakarak sadece büyük ölçekli ya da yabancı sahipli firmalara kredi sağlayacaktır. Ancak, bu tür gelişmiş kredi riski ölçüm tekniklerini ulusal piyasalara transfer etmesi zorlaşacaktır. İstatistiksel puanlamaya dayanan gelişmiş kredi risk ölçüm tekniklerinin ulusal piyasalardaki durumda uygulanması küçük ve orta ölçekli işletmelere kredi verilmesini kısıtlayacağından ve dolayısıyla yabancı bankaların faaliyet gösterdikleri ülkelerdeki uluslararası alanda faaliyet gösteren firmalara kredi kullandırmayı tercih ettiklerinden, bu tür teknikleri kullanan yabancı bankalar buldukları bölgede oligopolistik ve monopolistik yapılanmalarda teşvik edici rol oynayacaktır⁶⁹.

Yabancı banka girişleri neticesinde ulusal kuruluşun stratejik planlama ve risk yönetimi gibi karar alma ve kontrol süreçleri ana bankaya (*parent*) aktarılmış olmaktadır ki bu da ulusal gözetim otoritesi açısından bilgi kaybı anlamına gelmektedir. Eğer, yabancı bankanın yapması muhtemel olan strateji değişikliği ulusal piyasayı etkileyecek ölçekte olursa bahsedilen bilgi kaybı önemli olacaktır⁷⁰.

1.9.1.2. Finansal İstikrar Etkisi

Yabancı bankaların gelişmekte olan ülkelerde sağladıkları verimlilik etkisinin yanında bir de finansal istikrar etkisi vardır ki bu etki yabancı bankanın sadece giriş yapmasıyla değil daha uzun vadeli çalışmalar gerektirir.

Yabancı bankalar girdikleri ulusal bankacılık sisteminde daha istikrarlı bir kredi kaynağı oluştururlar ve ulusal piyasalar bu güvenle şokla karşı zaman daha dirençli olurlar bunun kaynağı da yerel piyasalarda açtıkları şubeler aracılığıyla ihtiyaç duyulduğu anda ek bir fonlama ve sermaye katkısında bulunarak gerçekleştirirler. Kriz dönemlerinde yabancı bankalar yerel bankalardan daha az kırılgan olurlar çünkü, portföy bileşimleri daha çeşitlidir ve bu da risk dağılımını sağlar.

⁶⁸Münür Yayla Yasemin Türker Kaya, İbrahim Ekmen, **Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler Ve Türkiye**, Eylül 2005, BDDK Raporu, s. 17.

⁶⁹ Çakar, **a.g.e.**, s. 31.

⁷⁰ Yayla, Kaya, Ekmen, **a.g.e.**, s. 20.

Yabancı bankalar güçlü kredi arzı ile yüksek karşılık politikasını birleştirmiş ve sermayeye yeterlilik rasyosunu da tutturmuşlardır⁷¹.

Yabancı bankalar uluslararası banka olduklarından denetim ve gözetim alanında gelişmekte olan ülkelerden daha çok bilgiye sahiptirler, yabancı bankalar bu bilgilerini yerel piyasalarda eksik olan risk yönetiminin, gözetim ve denetim tekniklerin de eski yöntemleri kullanan yerel bankalara transfer ederek finansal istikrara katkıda bulunurlar. (Çakar, 2003, s. 36)

Yabancı bankaların ulusal bankacılık sistemine katılımları gelişmekte olan ekonomilerde sıcak para etkisi olarak bilinen etkisinin de azaltılmasında etkin rol oynayabilmektedir. Sıcak para, yabancı sermayenin uzun vadeli ve üretim amaçlı, teknoloji transferi sağlayabilecek yatırımlarına engel olan ve onun yerine, ülkeye çoğu kez enflasyonun yarattığı spekülasyon kazanç olanaklarını değerlendirmek için girip kar realizasyonları sonrası ülke dışına çıkarak dengelerin bozulmasına yol açan sermaye tipidir. Yabancı bankaların ulusal bankacılık sistemi içinde dominant olması halinde sermaye çıkışları ülke dışına olmayacak bunun yerine aynı ülkede faaliyet gösteren yabancı bankalara doğru bir yönelim söz konusu olacaktır, hatta diğer yabancı doğrudan yatırımları teşvik edecektir⁷².

Yabancı banka girişlerinin finansal istikrarı olumsuz etkiyeceği durumlarda vardır.

Yabancı bankaların ulusal bankacılık sektörüne girişlerinin en önemli belirleyicilerinden birisi finansal liberalleşme sürecidir. Bu sürece bağlı olarak ulusal ekonomiler için stratejik önem arz eden bankacılık sektörünün yabancıların hâkimiyetine geçmesi, ev sahibi ülkeler için sistematik riskin artmasına neden olabilmektedir. Bunu yanında özellikle kriz dönemlerinde yabancı bankaların sistemden çekilmeleri de finansal istikrarı tehlikeye sokabilmektedir⁷³.

Yabancı bankaların bankacılık sektörüne girişi ile ilgili dikkat çekilmesi gereken bir husus, bu bankaların girişini engelleyen düzenlemelerin esnekleştirilmesinin gelişmekte olan ülkeler için bir takım riskler taşımasıdır. Yabancı bankaların sektöre girmesi ile artan rekabet ortamında yerel bankaların karlılıklarının düşmesi bu bankaların finansal kırılganlıklarını artırabilmektedir. Özellikle ihtiyatlı düzenleme ve denetimin güçlü olmadığı finansal sistemlerde dengeleri bozucu etki yaratabilmektedir.

⁷¹ Çakar, a.g.e., s. 36.

⁷² Çakar, a.g.e., s. 37.

⁷³ Afşar, a.g.e, s. 98.

Bu nedenle gelişmekte olan ÷lkelerde yabancı bankalardan beklenen faydanın sağlanması için liberalizasyon sürecinin ve bununla ilgili ihtiyatlı düzenlemelerin doğru zamanda gerçekleştirilmesi, ayrıca finansal sistemde g÷çlü bir denetim mekanizmasının bulunması büyük önem tařımaktadır⁷⁴.

⁷⁴ Pelin Ataman Erdönmez, **Finansal Krizler Sonrası Gelişmekte Olan ÷lkelerde Yabancı Bankalar**, Bankacılar Dergisi 2004 TBB, s. 35.

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ FİNANSAL KRİZLER YENİDEN
YAPILANMA SÜRECİ VE YABANCI BANKALARIN GELİŞİMİ

2.1. 1990'lı Yıllarda Yüksek Enflasyon Dönemi Ve Türk Bankacılık Sektörünün Gelişimi

1980'li yıllarda finansal piyasalarda yaşanan gelişmeler ile değişen ulusal ekonomi ve ülkede oluşan yeni ortamda, bankalar 1990 sonrasında daha farklı bir yapıya kavuşmuşlardır. Teknolojik yatırımlar yapılmış, para ve sermaye piyasalarının kurumsallaşması yolunda önemli adımlar atılmıştır. Bu gelişmelere ek olarak, Ağustos 1989'da yürürlüğe giren Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar ile birlikte kambiyo rejiminde yaşanan serbestleşme bankaların döviz işlemlerine yönelmelerine ve artık yurtdışından kaynak bulmalarına da imkân sağlamıştır. 32 sayılı Karar'ın getirdiği serbestleşme, 1990'ların başlarında kamu açıklarının giderek büyümesi ve buna bağlı olarak ihraç edilen yüksek faizli Hazine Bonoları ve Devlet Tahvilleri bankaları kolay yoldan para kazanmaya itmiştir. Faizlerin yükselmesi ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, faiz-kur makasının açılmasına ve Türkiye'ye kısa vadeli sermaye girişinin artmasına, yani bankaların açık pozisyonlarının büyümesine yol açmıştır. Bu durum bankaların kur riskini artırmıştır⁷⁵.

2.1.1. 5 Nisan 1994 Krizi ve Yabancı Bankaların Gelişimi

1991 yılında Körfez krizinin ortaya çıkışı ile bankaların mevduatlarında azalma meydana gelmiştir. Hazinesinin iç borçlanma politikaları bankaların daralan mevduatları sonucu bankaların fon talebine cevap veren yatırımcılara kredi sağlayan kurumlar olma özelliğinden uzaklaşarak sadece finansal faaliyet gösteren kurumlar olmalarına neden olmuştur. Bu durum 1993 yılında iç talebin artışı ile biraz düzelme göstermesine rağmen, yılın son aylarında döviz kurlarında ortaya çıkan aşırı dalgalanmalar, artan bütçe açıkları, dış borçlanma koşullarının zorlaşması, ithalattaki artış, ödemeler dengesindeki bozulmalar ve mali piyasalarda ortaya çıkan belirsizlikler 1994 krizinin ortaya çıkmasına sebep olacak zemini hazırlamıştır. 1994 yılı başlarında Türkiye'nin uluslararası kredi notunun düşük olması nedeniyle dış kredi bulma imkânının daralması ve iç piyasalardaki belirsizlikler hazinenin uzun vadeli ve düşük faizli borçlanmasına imkân bırakmamıştır. Hazinesinin yüksek faiz oranları ile borçlanması reel faizleri arttırmıştır. Ortaya çıkan bu yüksek faiz ülkeye yabancı sermaye girmesini sağlamış ve döviz kurları üzerinde azaltıcı bir baskı oluşturmuştur. Bankalar yurt dışından elde

⁷⁵ Nuri, **a.g.e.**, s. 14.

ettikleri döviz kredilerini TL'ye dönüştürüp yüksek faizli devlet tahvili ve bonosuna yatırım yaparak aşırı karlar elde etmişlerdir. Bankalar aşırı karlar sağlamak amacıyla faiz-kur marjlarında açık pozisyonlarını arttırmaları bankaları yüksek oranlı kur riski ile karşı karşıya bırakmıştır.

1993 yılının sonlarına doğru yüzde 60-70 civarında olan İnterbank gecelik ortalama basit faiz oranı, 1994 Ocak ve Şubat aylarında artma eğilimini belli etmeye başlamış ve yüzde 190 ve yüzde 450'lere kadar çıkmış Mart ayında yüzde 700'lere yükselmiştir. (Atan, 2008, s. 3)

Tüm bunların sonucunda 5 Nisan 1994 kararları sonucu yüksek döviz borcu bulunan TYT, Marmara ve İmpex adlı bankaların bankacılık faaliyetleri durdurulmuştur. Ortaya çıkan krizin önlenmesi ve bankacılık sektörünü düzene sokabilmek amacıyla bir dizi yeni kararlar uygulamaya konulmuştur⁷⁶.

Nisan 1994 tarihinde alınan bazı tedbirlerle sorunların ve risklerin bir kısmının azaltılmaya çalışıldığı görülmektedir. Söz konusu tedbirlerden bazıları; bankaların TL ve özellikle açık pozisyonlarından dolayı taşındıkları kur riskinin azaltılması, döviz yükümlülüklerinin kanuni karşılığa tabi tutulması, repo ve ters repo ile ilgili düzenlemelere gidilmesi, bankaların kuruluş, faaliyet, özkaynakları ve denetime ilişkin yeni esaslar belirlenmesi, kısa vadeli avans kullanımının belli kriterlere bağlanması şeklinde sıralanabilir. Yine aynı dönemde kriz yaşayan ülkelerde de uygulandığı gibi 5 Mayıs 1994 tarihinde tasarruf mevduatına % 100 garanti uygulanması ile bankacılık sistemine ve tasarruf mevduatı sahibine güven verilmeye çalışılmıştır⁷⁷.

1994 yılının ikinci yarısından itibaren kısmen toparlanmaya başlayan bankacılık sektörünün denetimi ve yönetimindeki mevcut zafiyetler, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na kriz döneminde devredilen bankaların işleyişindeki bozukluklar ve banka kuruluşlarının nispeten kolaylaştırılması finansal yapıdaki kırılganlığı arttırmış ve ileriki dönemlerde yaşanacak diğer krizlere ortam hazırlamıştır.

Yaşanan Ocak 1994 krizi sürecinde yabancı bankaların bilanço yapıları ve bu krizden nasıl etkilendikleri kısaca incelenmeye çalışılacaktır.

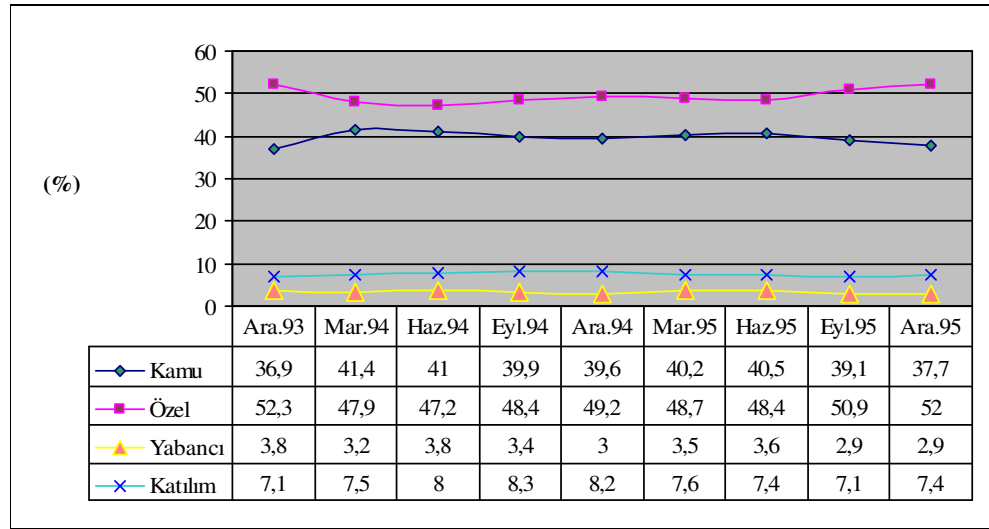
Kriz bankaların, toplam varlıklarını önemli ölçüde etkilemiştir. İncelenen Aralık 1993 ve 1995 yılları arasında bankacılık sektöründe en yüksek paya özel bankalar sahipken, ikinci sırada kamu bankaları alırken en son sırayı yabancı bankalar almaktadır.

⁷⁶ Murat Atan, **Seçilmiş Kamu, Özel Ve Yabancı Ticaret Bankalarında Karlılığı Etkileyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi**, muratatan.info/academic/article/14.pdf, (20.10.2008), s.3.

⁷⁷ Parasız, **a.g.e.**, s. 107.

Özel bankalar kriz döneminden itibaren toplam varlıklarında en çok düşme yaşayan banka olmuştur. Aralık 1993'te yüzde 52.3 olan toplam aktifler içindeki payı 1993 yılının Mart ayında yüzde 47.9 düşmüştür.

Yabancı bankaların toplam aktifler içindeki payı Aralık 1993'te yüzde 3.8, Mart 1994'te yüzde 3.2 ve Haziran 1994'te 3.8 olmuştur. Kamu bankalarında ve özel bankalarda toplam aktif payı krizden sonra düşerken yabancı bankalarda yükselmiştir.

Grafik 2.1. Ocak 1994 Krizinde Banka Gruplarının Toplam Aktifler İçindeki Payları (%)

Kaynak: TBB

1994 Ocak krizinden, yabancı bankaların bilanço yapısındaki kalemlerin nasıl etkilendiğini, kriz öncesi ve sonrası dönemlerini bilanço yapılarındaki değişiklikleri Tablo: 2.1'e bakarak incelenmektedir.

**Tablo: 2.1. 5 Ocak 1994 Krizinde Yabancı Bankaların
Bilanço Yapısının Gelişimi**

(milyar TL)	Ara.93	Mar.94	Haz.94	Eyl.94	Ara.94	Mar.95	Haz.95	Eyl.95	Ara.95
Aktifler									
Krediler	12.193	13.329	17.190	15.103	14.488	18.890	24.130	28.626	33.110
B.Alacaklar	16.135	11.799	11.045	16.259	18.723	18.229	22.496	21.007	38.146
MDC.(Net)	4.828	5.720	13.750	13.503	9.460	27.910	26.439	19.374	15.213
Reeskontlar	1.278	2.552	3.747	3.076	3.334	4.858	7.533	6.797	9.662
Pasifler									
Mevduat	8.632	10.361	18.756	22.915	24.437	29.105	34.133	46.098	72.411
İnterbank	0	93	1.125	515	222	3.734	3.729	1.690	1.310
Yurtiçi Bankalar	1.075	898	1.023	1.180	1.359	1.431	7.053	3.498	5.134
Yurtdışı Bankalar	13.162	11.366	10.644	11.774	10.513	15.829	15.095	7.912	3.976
Bil.Büyüküğü...	39.478	40.670	56.678	59.752	60.987	84.864	99.748	94.240	118.620

Kaynak: TBB

Yabancı bankaların bilanço yapısındaki değişimleri incelendiğinde en fazla değişimin pasifler içindeki mevduat kaleminde yaşanmış olduğunu görülmektedir, Aralık 1993 tarihinde 8.632 milyar TL olan mevduat kalemi, Aralık 1995'te 72.411 milyar TL'ye yükselmiştir.

Yabancı bankaların pasif yapısının içindeki fon kaynaklarından yurtdışı bankalar kalemi, Aralık 1993 tarihinde yani krizden önce 13.162 milyar TL iken Aralık 1995'te 3.976 milyar TL'ye düşmüştür.

Yabancı banka grubundaki diğer fon kaynakları ise, İnterbank ve yurtiçi bankalar kalemleridir. Gecelik faizlerin çok yükseldiği 1994 Ocak krizinde özellikle İnterbank gecelik faizleri çok yükselmiş ve fon ihtiyacı olan bankalar borçlanma maliyetlerini arttırmıştır. Yabancı bankalar ise söz konusu dönemde İnterbanktan ve yurtiçi bankalardan fon ihtiyacı olmadığı için fon talep etmemiş ve aksine fon talep eden diğer bankaları fonlamıştır.

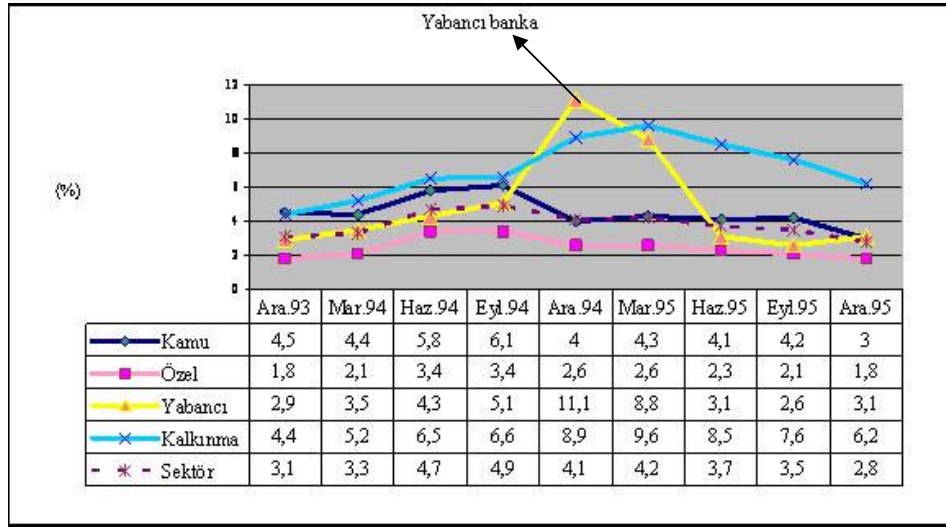
Yabancı bankaların aktif yapısına baktığımızda ise kredilerin ve bankalardan alacaklar kaleminin büyük paya sahip olduğunu görülmektedir.

Yabancı bankaların krediler kaleminin 1994 Ocak krizinden itibaren genel bir artış gösterdiğini görüyoruz Aralık 1993 tarihinde 12.193 milyar TL olan krediler kalemi Aralık 1995 tarihinde 33.110 milyar TL'ye yükselmiştir. Bankalardan alacaklar

kalemi ise Aralık 1993 tarihinde 16.135 milyar TL iken dalgalanmalar halinde Aralık 1995'te 38.146 milyar TL'ye ulaşmıştır.

TGA (Tahsili Gecikmiş Alacaklar) tutarı ve kredilerin tahsili gecikmiş alacaklara dönüşüm oranı, bankaların kredi risklerinin ölçülmesi açısından en genel kabul görmüş ve en önemli göstergelerdir.

Grafik 2.2. Ocak 1994 Krizinde Banka Grupları İtibariyle TGA/Krediler oranlarına bakarak krizin öncesinde ve sonrasındaki kredilerinin, donuk kredilere dönüşüm oranlarını incelenmektedir.

Grafik 2.2. Ocak 1994 krizinde banka grupları itibariyle TGA/Krediler

Kaynak: TBB

Yabancı bankaların, tahsili gecikmiş alacaklar ya da donuk krediler diyebileceğimiz oranlarını belirtilen dönemler içinde inceleyelim. Kullandığı krediler içindeki donuk kredi oranı Aralık 1993 yılında yüzde 2,9'dan Aralık 1994'te doruk noktaya ulaşarak yüzde 11,1'e yükselmiştir. Fakat bu yükseliş TGA tutarının artışından değil kredi kullanımının azalışından kaynaklanmıştır. İlerleyen dönemlerde bu oran azalışa geçerek 1995 yılının Aralık ayında yüzde 3,1 olmuştur. Yabancı bankaların TGA oranları genel olarak sektör ortalamasından düşüktür.

**Tablo 2.2. Ocak 1994 Krizinde Yabancı Bankaların
Toplam Menkul Değerleri**

(Milyar TL)	Ara.93	Mar.94	Haz.94	Eyl.94	Ara.94	Mar.95	Haz.95	Eyl.95	Ara.95
MDC	4.829	5.720	13.750	13.503	9.461	27.910	26.439	19.374	15.213
Devlet tahvilleri	1.286	1.335	3.067	2.253	1.774	5.795	6.195	5.417	4.941
Hazine bonoları	318	222	3.439	3.100	2.424	12.849	12.761	10.888	7.156
Diğer	3.225	4.163	7.244	8.150	5.263	9.266	7.483	3.069	3.116
Bağlı M.D	1.321	1.420	1.717	1.677	3.198	3.478	2.894	3.189	5.812
TOP.MENKUL DEĞ.	6.150	7.140	15.467	15.180	12.659	31.388	29.333	22.563	21.025

Kaynak:TBB

Tablo 2.2'sinde Ocak 1994 krizinde yabancı bankaların toplam menkul değerlerini incelediğimizde 1994 yılının haziran ve eylül aylarında artış gösterdiği, aralık 1994'te düştüğü ve tekrar 1995 yılının mart ayında artışı daha sonraki dönemlerde azaldığı ve aralık 1995'te 15.213 milyar TL olduğunu görüyoruz. MDC, toplam aktifler içinde çok yüksek bir paya sahip olmadığını ve kredi tutarının çok gerinde kaldığı görülmektedir.

Yaşanan Ocak 1994 krizinden bankacılık sektörünün nasıl etkilendiğini yansıtan en iyi göstergelerden biri de, bankaların yaptıkları işlemler sonucunda elde ettikleri kar durumları ya da katlanmak zorunda kaldıkları zararlarıdır.

Yabancı bankaların Ocak 1994 krizinden nasıl etkilendiğini ve sektör içindeki net kar gelişimi tablo 2.3'de incelenmektedir

**Tablo 2.3. Ocak Krizinde Banka Grupları
İtibariyle Net Karın Gelişimi**

(Milyar TL)	Ara.93	Mar.94	Haz.94	Eyl.94	Ara.94	Mar.95	Haz.95	Eyl.95	Ara.95
Kamu	9.584	-4.770	-15.024	-27.316	-405	10.278	8.436	5.648	2.148
Özel	15.739	3.277	4.360	11.532	29.469	15.472	33.741	55.437	89.755
Yabancı	1.567	1.014	4.290	5.844	6.080	3.415	6.442	6.031	6.762
Kalk ve Yatırım	1.292	-1.762	-2.933	-2.391	-2.066	44	1.716	7.620	6.131
Sektör	28.182	-2.242	-9.308	-12.332	33.077	29.210	50.335	74.736	104.796

Kaynak: TBB

Yaşanan Ocak 1994 krizinden kamu ve özel bankalar çok etkilenirken yatırım ve kalkınma bankalarıyla özellikle yabancı bankalar net kar gelişimleri açısından en az etkilenen grup olmuşlardır. Yabancı bankalar, 1994 yılının mart ayı net kar gelişimine baktığımızda olumlu yönde etkilendiğini görüyoruz, çünkü yabancı bankalar kriz döneminde yüksek faizle yurtiçinden ve yurtdışından borçlanmadıkları gibi fon ihtiyacı olanları da fonladıkları için faiz gelirleri arttığından karları da artış göstermiştir. Yabancı bankalar krizi fırsata dönüştürmüşlerdir. (Kar, 2008, s. 15)

5 Nisan 1994 tarihinden itibaren hükümet tarafından alınan bazı önlemler, kısa vadede toparlanma sürecine katkıda bulunmuş olsalar da bunun sağlıksız bir iyileşme olduğu sonradan anlaşılmıştır. Nitekim bu dönemde görülen iyileşme süreci daha sonra yaşanan krizlerinde temellerini oluşturmuştur. Özellikle hükümetin izlediği politikalarda iki önemli nokta dikkati çekmektedir. İlki kısa vadeli yabancı sermaye girişlerinin teşvik edilmesi ve yurt dışına sermaye kaçışlarının önlenmesi amacıyla faiz oranlarının çok yüksek tutulması, yurt içi borçlanmanın hızlı bir şekilde artmasına neden olmuş ve bunun olumsuz sonuçları da 1990'lı yılların sonunda ortaya çıkmıştır. ikincisi ise, krizin ortaya çıkmasıyla birlikte mevduat hesaplarının tam sigorta kapsamına alınması, bankacılık sektörünü daha sonraki dönemlerde olumsuz yönde etkilemiştir. Bankacılık düzenlemeleri, istikrarsızlığın önemli nedenlerinden birini oluşturur iken ülkemizde yaşanan son krizde anahtar rol oynamıştır⁷⁸.

Haziran 1999'da yürürlüğe giren 4389 sayılı Bankalar Kanunu önemli bir dönüm noktasını ifade etmektedir. Bu kanun ile uluslararası uygulamalara paralel olarak bankacılık sektörünün düzenleme, gözetim ve denetimi idarî ve malî özerkliğe sahip Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'na devredilmiştir. 19 Aralık 1999 tarihli 4491 sayılı yasa ile bankalarla ilgili olarak kuruluştan tasfiyeye kadar olan süreçte alınması gereken kararların tamamı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun yetkisine bırakılmış, BDDK'nın özerk statüsü sağlanmıştır. Bu bağlamda, Fon kapsamındaki bankalara yönelik yolsuzlukları incelemek üzere operasyonlar başlatılmış, ancak faaliyetteki bankaların bilançolarındaki risk birikimlerine müdahalede yeterince hızlı davranılamamıştır⁷⁹.

⁷⁸Muhsin Kar, **Türkiye'ye Yönelik Sermaye Hareketleri ve Krizler**, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/sermaye%20hareketleri.doc>, E.T: 13 Ocak 2008), s. 15.

⁷⁹BDDK. Mayıs 2001 Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, s. 5. http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/15279C8914BD.pdf. E.T.: 23 nisan 2008,

Bankacılık sektörünün mali aracılık faaliyetlerini olumsuz etkileyen faktörler içinde, makroekonomik istikrarsızlık, yüksek kamu kesimi açıkları, kamu bankalarının sistemi çarpıtıcı etkileri, risk algılamada ve yönetimin zayıflaması gibi faktörleri sayabiliriz.

Bu faktörler sonucunda da Türk Bankacılık Sistemi aşağıda sıralanan yapısal zayıflıklarla karşı karşıya kalmıştır.

- Özkaynak yetersizliği
- Küçük ölçekli ve parçalı bankacılık yapısı
- Kamu bankalarının sistem içindeki payının yüksekliği
- Zayıf aktif kalitesi (kredi yoğunlaşması, grup bankacılığı ve risklerinin yoğunluğu, kredi ve karşılıklar arasındaki uyumsuzluk)
- Piyasa risklerine aşırı duyarlılık ve kırılganlık (vade uyumsuzluğu, açık pozisyon)
- Yetersiz iç kontrol, risk yönetimi ve kurumsal yönetim
- Saydamlık eksikliği

Yukarıda özetlenen yapısal sorunlar bankacılık sektörünü iç ve dış şoklara karşı oldukça duyarlı ve kırılgan hale getirmiştir. Bankacılık sektörü 1994 yılında Türkiye ekonomisinde yaşanan kriz sonucunda önemli kayıplarla karşı karşıya kalmış, üç banka tasfiye sürecine alınmıştır. 1994 krizinin olumsuz etkileri kısa sürede atlatılmış ve bankacılık sektörü 1995 sonrası dönemde dolar bazında yıllık ortalama yüzde 18 civarında bir büyüme göstermiştir.

Ancak, bu dönemde Uzakdoğu ve Rusya krizleri ile 1999 yılında yaşanan deprem felaketleri nedeniyle Türkiye ekonomisindeki ciddi daralma bankacılık sektörünü de olumsuz yönde etkilemiştir⁸⁰.

2.1.2. Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizi

1994'te uygulanan istikrar programının başarısız olmasının ardından, 1998'de IMF ile bir yakından izleme anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmada bütçe dengesi, para politikası alanında adımlar atılmış ve 9 Aralık 1999'da IMF ile imzalanan Stand-by

⁸⁰ BDDK. Mayıs 2001. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, s. 7.

anlaşmasının da desteği ile uygulamaya konulan enflasyonu düşürme programına bir ön hazırlık işlevi görmüştür⁸¹.

2000 yılı başında enflasyonu düşürmek ve ekonomide büyüme ortamını yeniden sağlamak amacıyla kapsamlı bir ekonomik program uygulamaya konulmuştur. Program kapsamında sıkı maliye politikası uygulaması ve yapısal reformların hayata geçirilmesinin yanı sıra, Enflasyonist beklentileri hızla aşağı çekmek için döviz kurları hedeflenen enflasyona göre belirlenerek önceden açıklanmış ve para politikası likidite genişlemesini yabancı kaynak girişine bağlayan bir çerçeveye oturtulmuştur⁸².

2000 yılı içerisinde açıklanan para politikasıyla döviz kurları gün gün açıklanmış ve bu öngörülebilirlik ilk başlangıçta piyasalara olumlu yansımıştır. Kamu kesimi daha düşük faizlerle borçlanma imkânı bulmuş ve piyasada iç talep artışından kaynaklanan bir canlılık yaşanmıştır. Bankacılık sektörü açık pozisyonlarını arttırmış özellikle bazı bankalar kamu otoritesinin ilan etmiş olduğu programa ve döviz kurlarına güvenerek kaynaklarının çok büyük bölümünü Devlet İç Borçlanma Senetleri'ne kanalize etmişlerdir. Bununla birlikte, yapısal reformlar eşzamanlı ve kapsamlı bir şekilde her türlü kaygıdan uzak olarak yapılması gerekirken bu başarısız ve piyasada dalgalanmalar görülmeye başlanmıştır. Mali bünyesi zayıflayan bankalara yapılması gereken gecikmiş operasyonlar başlatılmış fakat faaliyetteki bankaların bilançolarındaki risk birikimlerine müdahalede yeterince hızlı davranılamamıştır. (Gökçe, <http://www.buik.net/subcom-mittee/ekonomik/showarticle.asp?Aid=192> (04.04.2009))

BDDK yaptığı denetimler sonucu Fon kapsamındaki bankalara yönelik yolsuzlukları incelemek üzere operasyonlar başlatılmış fakat faaliyetteki bankaların bilançolarındaki risk birikimlerine müdahalede yeterince hızlı davranılamamıştır. Kasım ayının ortasında gecelik faizler yükselmeye başlamış, DİBS ve repo faizlerinde dalgalanmalar gözlenmiş, borsa düşmeye başlamış, yabancılar ellerindeki kamu kağıtlarını ve hisse senetlerini satıp döviz alıp piyasalardan çekilmeleri faizlerin yükselmesine sebep olmuştur. Zor durumdaki bankanın (Demirbank) para bulamaması nedeniyle elindeki DİBS'leri piyasaya sürmesi, DİBS faizlerinde yükselmeye ve Arjantin'deki gelişmeler yüzünden krize duyarlı olan yabancıların piyasadaki çekilmeye karar vermelerine neden olmuştur. Bu bankanın durumunu gören diğer bankalar bu bankayla bankalar arası piyasada alım-satım için tahsis ettikleri limitleri iptal etmişlerdir. Limitlerin kapatıldığı söylentisi yayılınca bankanın Hazine Bonosu ile Devlet Tahvili satışı ile döviz talebi artmış, panik havası nedeniyle diğer bankalar da

⁸¹ Gökhan Karabulut, **Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Krizlerin Nedenleri**, Der Yayınları, İst 2002, s. 130.

⁸² BDDK, Mayıs 2001, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, s. 7.

birbirlerine açtıkları limitleri iptal etmeye başlamış, yabancı çıkışı artmış ve repo faizleri % 250'lere varmıştır⁸³.

Bu durum büyük açığı olan Kamu Bankaları'nı ve Fon'da bulunan bankaları zor durumda bırakmış, likidite riski sistemdeki büyük küçük bütün bankaları etkilemiştir. T.C. Merkez Bankası tekrar para programına dönülmesi gerektiğini, piyasayı fonlamayı durduracağını, sisteme ek likiditenin eskiden olduğu gibi sadece döviz karşılığında sağlanacağını açıklasa da bunu sadece 1 gün uygulayabilmiş ve likidite eksikliği sona ermediği için piyasaları fonlamak zorunda kalmıştır. Hazine Bonosu faizleri %200'e, gecelik faizler %1000-2000 seviyesine çıkmış, mevduat, tüketici ve kredi kart faiz oranları yükseltilmiştir.⁸⁴

Kasım 2000 krizinin atlatılması için IMF desteği alınmış ve çeşitli politik adımlar atılarak bankacılık sektörünün yeniden yapılanması hedeflenmiştir. Özelleştirme sürecinde yaşanan gecikmeler ve engellemeler, yetersiz vergi sistemi, kamu kesiminin zayıflığı, emeklilik sistemi vb yapısal reformlardaki gecikmeler, TMSF kapsamındaki bankalara çözüm üretilmemesi gibi sorunlar, mali piyasada bir güven bunalımı yaratarak sektörün kırılmasını artırıcı etki yapmıştır. Kasım 2000'de yaşanan sistemik kriz, uygulanmakta olan ekonomik programın sürdürülebilirliğini şüpheli hale getirdiğinden sektördeki bankalar, açık pozisyonlarını kapatmak için döviz alımına gitmişlerdir. Kasım 2000 krizine yol açan bilançolardaki likidite riski birikimi, kur riskine dönüşerek Şubat 2001 krizine yol açmıştır.

2000 yılında ekonomide yüksek işlem açığı, artan kısa vadeli dış borçlar ve kur sepetine göre değer kazanmış Türk Lirası söz konusu idi⁸⁵.

Bu gelişmelere bağlı olarak 1998-2000 yılları arasında Türkbank, İnterbank, Bank Ekspres, Yurtbank, Egebank, Sümerbank, Esbank, Bank Kapital ve Etibank TMSF'na devredilirken 2001 yılında ise Ulusal Bank, İktisat Bankası, EGS Bank, Bayındırbank, Kentbank, Tarişbank, Sitebank ve Toprakbank ve Demirbank TMSF kapsamına alınmıştır⁸⁶.

⁸³ Aysu Gökçe, (2003) "Mali Serbestleşmenin Krizler Üzerindeki Etkisi", <http://www.buik.net/subcommittee/ekonomik/showarticle.asp?Aid=192>, E.T.: 04.04.2009.

⁸⁴ Mustafa Işık.a.g.e., s.51.

⁸⁵ Bilge Afşar, Konya Ticaret Odası, **Edüt Araştırma Servisi, Araştırma Raporu**, Türk Bankacılık Sektöründe Krizler, s. 8.

⁸⁶ Muharrem Afşar, **Finansal Küreselleşme Ve Türk Bankacılık Krizleri Üzerine Etkisi**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları; No 1558, Eskişehir, 2004, s. 142.

Şubat ayında siyasi gerilimde yükselmesi ile devletin üstündeki baskı artmıştır.¹⁹ Şubat 2001 tarihinde milli güvenlik kurulu toplantısı sırasında yaşanan gerginlik ise, mali piyasalardaki endişeyi panik havasına dönüştürmüştür. Yatırımcılar daha büyük bir hükümet krizi beklentiyle TL pozisyonlarını likide çevirerek dövize yönelmişlerdir. Devam eden yüksek döviz talebinin karşılanmasında, uygulamadaki kur politikası ile daha fazla zarar edilmemesi için 22 Şubat 2001 tarihinde kur politikasından vazgeçilmek zorunda kalınmıştır. Yürürlükteki politikaların yeni makroekonomik duruma uyum sağlayamaması dalgalı kura dönülmesine neden olmuştur⁸⁷.

Kriz sonucunda yaşanan olumsuzluklar zararları daha da arttırmış, hükümet harcamaları kısmış vergileri arttırmış, hazinenin iç ve dış borçlanma maliyetleri yükselmiştir. Mali sektördeki bulanım sonucu kredi hacminde düşüşe neden olmuş, mal ve hizmet piyasalarında iç talep azaltılmış ve ekonomide daralma yaşanmıştır.

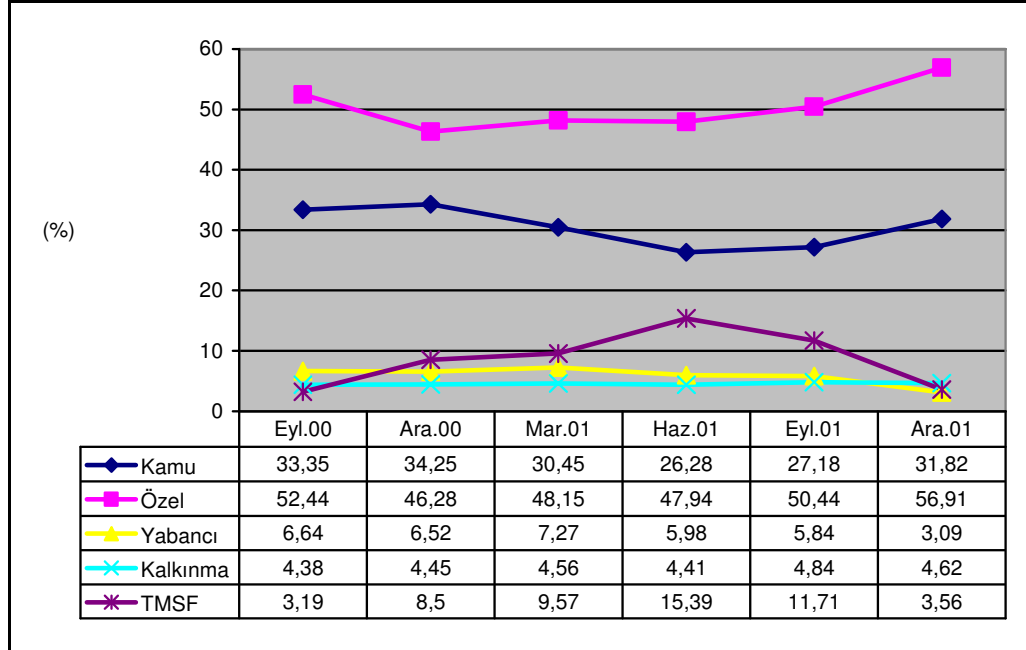
Kasım krizinden sonra faiz riski, şubat krizinden sonra hem faiz oranı hem de kur riski finans sistemimizi tehlikeye sokmuştur. Bankacılık sektöründe tasfiyeler, birleşmeler yaşanmış ve birçok banka Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiştir

Kasım 2000-Şubat 2001 döneminde ülkemizde yaşanan ekonomik istikrarsızlıklar ve bankacılık sektörünün bu istikrarsızlık hali içinde uğradığı tahribatın düzeltilmesi için ciddi bir yeniden yapılandırma programının hayata geçirilmesi kaçılmaz bir hal almıştır.¹⁵ Mayıs 2001 tarihinde uygulamaya konulan “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının“ en önemli unsuru ise bankacılık sisteminin rehabilitasyonuna ilişkin gerekli çalışmaların yapılmasını içeren “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programıdır.”⁸⁸.

Yaşanan bu krizler ve sonrasında bankaların bilanço yapılarında büyük değişiklikler olmuştur. Bankacılık sistemindeki yabancı bankaların aktif payları, kriz döneminde gruplarından çıkan veya satın alım yoluyla gruba giren yabancı bankalar nedeniyle ve de kriz ortamındaki istikrarsız ortamdan da etkilenmelerinden dolayı değişiklik göstermiştir. Türk bankacılık sistemindeki banka gruplarının aktif yapısındaki değişiklikleri, Grafik 2.3'te incelenmektedir.

⁸⁷Niyazi Erdoğan, **Dünya Ve Türkiye’de Finansal Krizler, Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Uygulamaları Kamu Bankaları Deneyimi**, Yaklaşım Yayınları, Haziran 2002, s. 132.

⁸⁸Parasız, **a.g.e.**, s. 109-110.

Grafik 2.3. Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinde Banka Gruplarının Toplam Aktifler İçindeki Payları

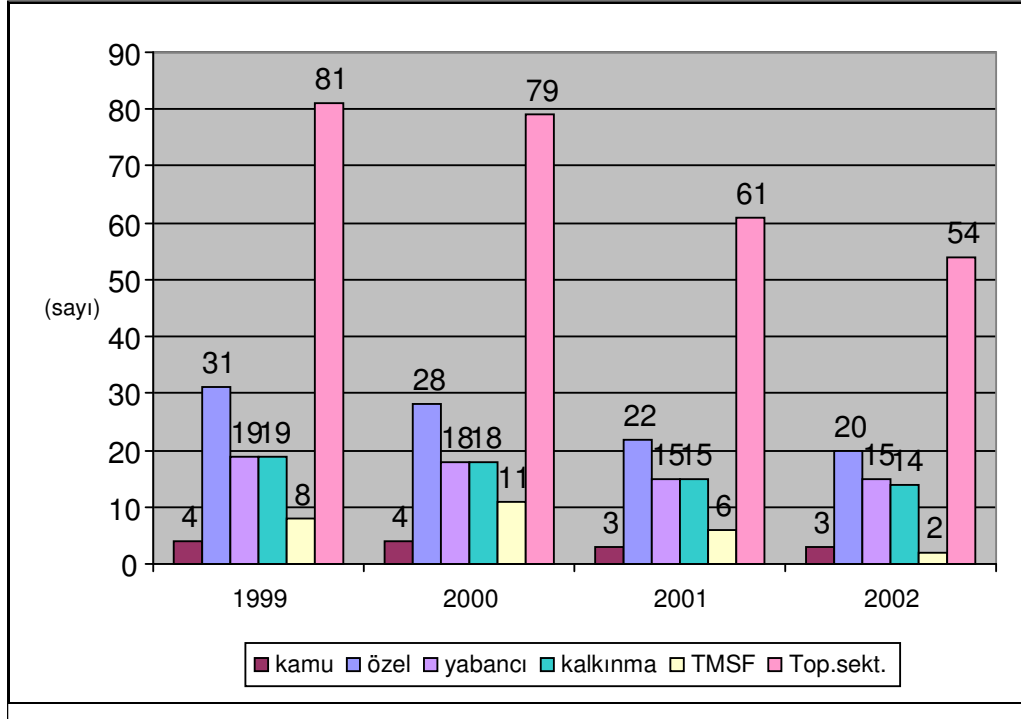
Kaynak : BDDK

Yukarıdaki Grafik 2.3'te incelendiğinde, yabancı bankaların sektör içindeki paylarının oldukça düşük olması krizden kamu ve özel bankalar kadar etkilenmeyeceklerini gösteren bir unsurdur.

Kamu bankaları, 2001 yılının Haziran ve Eylül aylarında toplam aktif oranları krizden etkilenerek haziranda yüzde 26,28 Eylülde ise yüzde 27,18 olmuştur. Özel ve kalkınma bankalarında bu dönemler içerisinde çok fazla bir dalgalanma olmamıştır.

TMSF' DE ise 2001 yılının Haziran ve Eylül aylarında toplam aktif oranları artış göstererek Haziran ayında yüzde 15,39 Eylül ayında ise yüzde 11,71 olmuştur.

Yabancı bankaların 2000 yılının Eylül ayında toplam aktifler içindeki payı yüzde 6,64 iken, 2000 yılının Aralık ayında yüzde 6,52'ye yükselmiştir.2001 yılının Mart ayında ise yüzde 7,27'ye çıkmıştır. Fakat 2001 yılında genel olarak toplam aktifler içindeki payları düşmüştür, bu durumun nedeni kriz değil bazı yabancı bankaların özel banka grubuna dâhil edilmesi olmuştur. Kriz öncesi ve sonrasındaki Türk bankacılık sisteminin banka sayılarını değişimi Grafik 2.4'te incelenmektedir.

Grafik 2.4. Türk Bankacılık Sistemindeki Banka Sayısı

Kaynak: TBB

Kasım 2000 krizinden sonra bankacılık sektöründe düşüş olmuştur. 1999'da banka sayısı 81 iken 2000 yılında 79'a, 2001 yılında 61'e ve 2002 yılında da 54'e düşmüştür. Krizden en çok kamu ve özel bankalar etkilenmiştir. 1999'da Tasarruf Mevduat Fonu'nda 8 banka bulunuyorken krizden sonra 11 bankaya yükselmiştir. Birleştirmeler tasfiyeler ve satışlar sonucu TMSF'deki banka sayısı 6'ya, 2002'de 2'ye düşürülmüştür.

Yabancı bankaların sayılarında önemli değişiklikler olmamıştır krizden diğer bankalar kadar etkilenmemişlerdir. 1999 yılında 19 yabancı banka, 2000 yılında 18'e düşmüş 2001 yılında 15'e 2002 yılında da 15 olarak sayısı değişmemiştir.

Yabancı bankaların, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinden bilanço yapılarının nasıl etkilendiği tablo: 2.4'te incelenmektedir.

**Tablo: 2.4. Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinde Yabancı Bankaların
Bilanço Yapısının Gelişi**

(milyar TL)	Eyl.00	Ara.00	Mar.01	Haz.01	Eyl.01	Ara.01
Aktifler						
Krediler	1.071.271	1.106.578	1.380.472	1.518.040	1.820.414	1.325.066
B.alacaklar	2.463.282	2.413.807	3.065.068	3.546.789	2.909.258	989.689
Bağlı M.D	388.748	528.738	848.864	1.089.945	2.014.048	714.948
B.Pr Piy.İşl.Al	263.008	588.915	1.148.948	839.931	638.430	565.978
MDC(Net)	1.276.898	1.131.461	1.027.257	374.434	359.277	476.088
Pasifler						
Mevduat	1.188.948	1.462.078	2.331.910	3.042.914	3.775.976	2.251.929
Bankalara borçlar	3.928.074	3.979.123	4.364.064	4.089.678	3.770.801	1.297.750
Bilanço büyüklüğü	6.366.937	6.792.650	9.153.905	9.085.332	9.916.739	5.217.829

Kaynak : TBB

Eylül 2000–Aralık 2001 döneminde, yabancı bankaların bilanço yapıları incelendiğinde, söz konusu grubun aktif kalemleri arasında, krediler, bankalardan alacaklar, menkul değer cüzdanı, bağlı menkul değerler ve bankalararası para piyasasından alacaklar kalemlerinden, pasif kaleminde ise mevduat ve bankalara borçlar kalemlerinden oluştuğu görülmektedir.

Kriz döneminde bankacılık sektöründeki krediler kalemi azalış gösterirken, yabancı bankaların kredi kalemlerinde artış olmuştur. 2000 yılının eylül ayında 1.071 trilyon TL olan kredi hacmi, 2001 yılının eylül ayına kadar artarak 1.820 trilyon TL olmuştur. Aralık 2001 yılında yabancı banka grubundan, özel banka grubuna geçişler olmasından dolayı bir azalış olmuş ve 1.325 trilyon TL'ye gerilemiştir.

Kasım 2000 krizinde diğer bankalar gibi likidite sıkışıklığıyla girmeyen yabancı bankalar, fon ihtiyacı olan bankalara yüksek faizlerle fon verdikleri için faiz gelirlerinde artış olmuş. Bankalardan alacaklar ve bankalararası para piyasaları işlemlerinden alacak kalemleri 2000 yılının aralık ayında bankalardan alacaklar kalemi 2.413 trilyon TL iken 2001 yılı haziran ayında 3.546 trilyon TL'ye yükselmiştir. Bankalararası para piyasaları işlemlerinden alacaklar kalemi ise 2000 yılının Aralık ayında 588 milyar TL iken 2001 yılının Mart ayında 1.148 trilyon TL'ye yükselmiştir.

Yabancı bankaların aktif kalemleri içindeki bağlı menkul değerler kalemi net olarak 2000 yılının Aralık ayında 528 milyar TL iken artarak, 2001 yılının Eylül ayında 2.014 trilyon TL'ye yükselmiştir. Menkul değerler cüzdanı kalemi ise 2000 yılının Eylül ayında 1.276 trilyon TL'den 2001 yılının Eylül ayında 359 milyar TL'ye kadar düşmüştür.

Pasifler içindeki mevduat kalemi 2000 yılının Aralık ayında 1.462 trilyon TL, 2001 yılının Eylül ayında ise 3.775 trilyon TL'ye yükselmiştir. Bankalara borçların yüksek olma nedeni diğer kalemlere göre bu kalemdeki yabancı para cinsinden olan miktarın fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizinde yabancı bankaların kullandığı kredi türlerini olan, ihraç kredilerini, diğer kredileri, tüketici kredilerini, kredi kartlarının değişimini ve diğer yatırım kredilerinin, Eylül 2000 ve Aralık 2001 yılları arasında ki değişimleri tablo: 2.5'te incelenmektedir.

Tablo:2.5. Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizinde Yabancı Bankaların Kullandıkları Kredi Türleri

(milyar TL)	Eyl.00	Ara.00	Mar.01	Haz.01	Eyl.01	Ara.01
İhracat kredileri	353.501	385.049	661.942	721.652	900.622	586.073
Diğer krediler	404.701	366.214	324.225	371.640	284.582	202.539
Tüketici kredileri	64.601	99.784	90.198	72.701	61.800	199.874
Kredi kartları	72.453	79.390	82.786	90.478	96.558	185.872
Diğer Yatırım Krd.	87.171	99.454	139.297	169.916	202.673	131.607
Toplam krediler	1.071.272	1.106.577	1.380.472	1.518.040	1.820.415	1.335.084

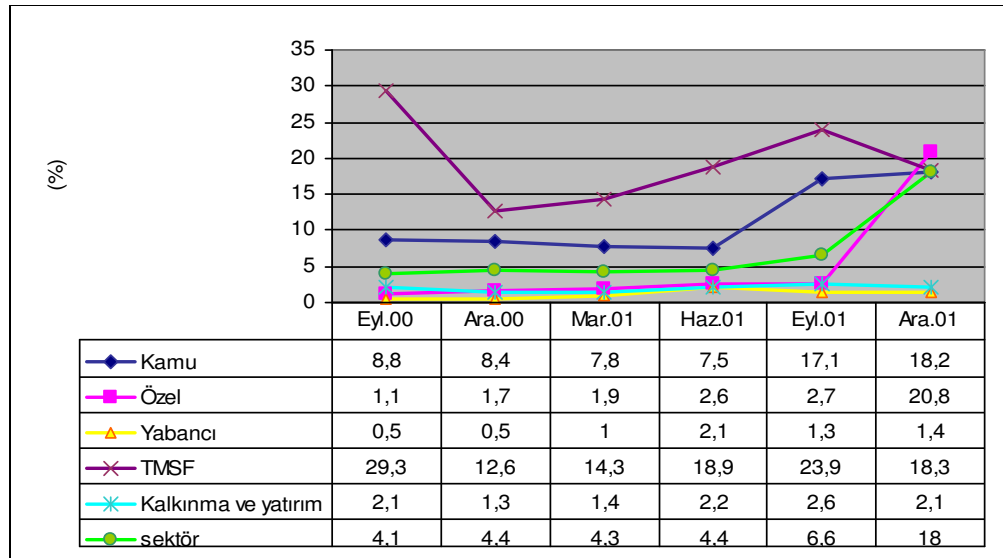
Kaynak: TBB

Yabancı bankaların, kriz döneminde kullandıkları kredi türlerine baktığımızda ihracat kredileri 2000 yılın Eylül ayından itibaren 2001 yılının eylül ayına kadar yüzde iki yüzden fazla artış göstermiş ve 900.622 milyar TL'ye yükselmiştir. 2001 yılının Aralık yılında 586.073 milyar TL'ye düşmüştür.

Krediler içindeki en büyük paya sahip olan diğer bir kredi türü diğer kredilerdir. Diğer krediler kriz döneminde düşüş göstermiş 2000 yılının Eylül ayında 404.701 milyar TL iken, 2001 yılının Aralık ayında 202.539 milyar TL'ye düşmüştür. Tüketici kredileri kriz döneminde 2000 yılının eylül ayında 64.601 milyar TL'den, 2001 yılının Aralık ayında 199.874 milyar TL'ye yükselmiştir. Krediler türündeki diğer bir kredi

türü olan kredi kartları ise 2000 yılının Eylül ayında 72.453 milyar TL iken, hızla yükselerek 2001 yılının Eylül ayında 185.872 milyar TL'ye çıkmıştır. Bankacılık sektörünün Mart 2001 tarihinden itibaren devam eden dönemlerde, kredi kartı kullanımının arttığı, bunun da yaşanan krizlerle reel geliri azalan tüketicinin, bankaların kredi kullandırımını kısması dolayısıyla kredi alamaması sonucu, kredi kartı kullanımına yönelmesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Bu durumun, yabancı bankalarda da bir nebze görüldüğü söylenebilir. Diğer yatırım kredileri ise 2000 yılının eylül ayında 87.171 milyar TL'den, 2001 yılının Eylül ayında 202.673'e yükselmiştir.

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizinde, sektöründeki banka gruplarının, tahsili gecikmiş alacaklar/ kredilerin seyri Grafik 2.5'te incelenmektedir.

Grafik:2.5. Kasım 2000 Ve Şubat 2001 Krizlerinde Banka Grupları İtibariyle TGA/Krediler

Kaynak: TBB

Kriz dönemlerinin gösterge kalemlerinden biride krediler içindeki tahsili gecikmiş alacaklar kalemidir. Bu kalem kredilerin ne kadarının geri ödenebilecek durumda olduğunu aynı zamanda da bankanın mali durumunu gösteren oranlardandır.

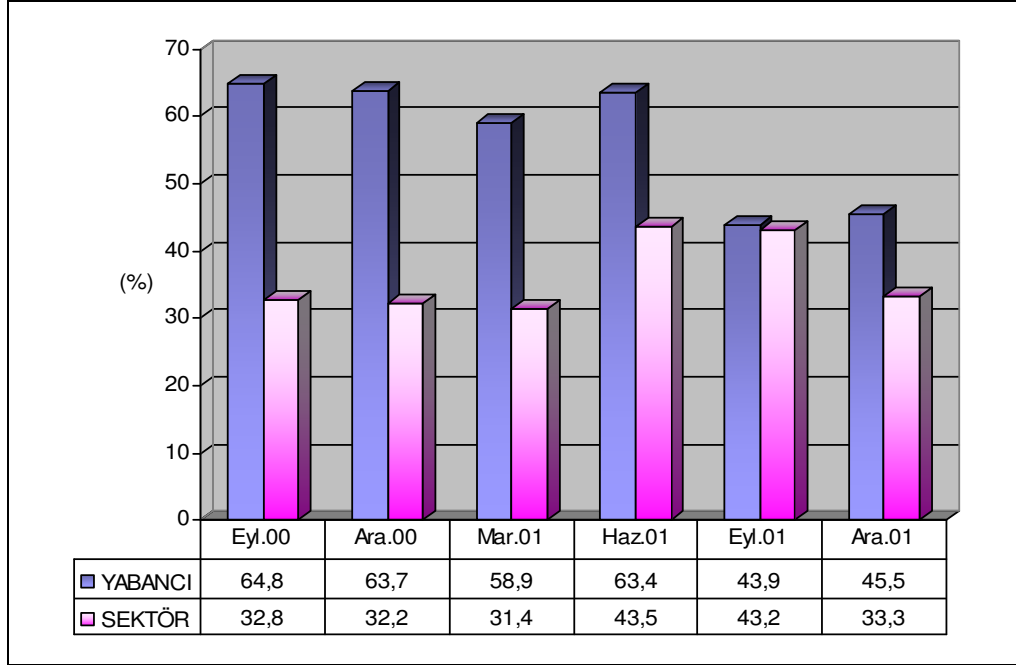
Sektör içinde kredilerin tahsili gecikmiş alacaklara oranı en fazla olan grup TMSF grubu olmuştur bunun nedeni sorunlu bankaları bünyesinde bulundurmasıdır. Kamu ve özel bankalarda 2000 yılının eylül ayında TAG/Kredilere oranı yüzde 8,8 iken

2001 yılının Eylül ayında 17,1 yükselmiştir. Özel bankalarda ise 2001 yılının eylül ayında TAG/Kredilere oranı yüzde 2,7 iken, 2001 yılının Aralık ayında TAG/Kredilere oranı yüzde 20,8'e yükselmiştir. Bu ani yükselişin nedeni ise donuk kredilerini canlı krediler içinde göstererek mali durumlarını iyi göstermeye çalışan özel bankalar denetimler sonucu ortaya çıkarılmasıdır. Toplam sektör oranının 2001 yılının aralık ayında yüksek çıkma nedeni de özel bankaların bu durumundan kaynaklanmaktadır.

Yabancı bankalar ise grup içerisinde TGA/Kredilere oranı en aza sahip gruptur. Yabancı bankalar genel olarak büyük şirketlerle çalıştıkları ve büyük tutarlarla kredi kullandırdıklarından müşteri seçiminde titiz davranırlar. Bu nedenle kredi geri dönüşümleri daha fazladır ve söz konusu oran da daha düşüktür. Aralık 2001 tarihi itibarıyla TGA/Kredilere oranı sadece 1,4'e yükselmiştir.

Bankalar açısından likidite ve faiz riskine maruz kalmak bankacılık alanında en önemli risklerdendir. Bankalar yüksek likidite sıkışıklığı yaşar ve yüksek faizlerle borçlanmak zorunda kalırsa ya da portföylerindeki menkul kıymetlerini maliyetlerinden çok daha düşük miktarlarda likide çevirmek durumunda olurlarsa, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizde olduğu gibi kayıpları çok artacaktır. Siyasi ve ekonomik istikrarsızlığın olduğu ortamda likidite, faiz ve kur riskleri iyi yönetilemeyince krize dönüşür ve bu krizin etkisi bulaşarak bütün bir mali yapıya yayılır. Sağlam alt yapıları, en modern yönetim tekniklerine sahip olmak, çalışanlarının iyi eğitilmiş olması ve müşterilerini seçerken titiz davranmak, kriz dönemlerinde bankalar için çok önemlidir. Eğer sektörde faize duyarlı kısa vadeli pasiflerinin faize duyarlı aktiflerinden daha fazla olan çok sayıda banka bulunuyorsa, aktif ve pasif kalemleri arasında vade uyumsuzluğu bulunan bankalar yüksek likidite sıkışıklığı yaşadıklarında ellerindeki DİBS satarak faizlerin yükselmesine ve krizin daha da derinleştirerek bankaların iflasına, birleşmelere ve devrine neden olacaktır.

Kasım 2000 ve Şubat 2001 yılında yaşanan krizlerden yabancı bankaların zarar ederek değil kar ederek çıkmalarının nedenlerinden biri de yukarıda anlatılmış olan likidite sıkışıklığı yaşamamış olmalarıdır. Bu yargıyı da Grafik 2.6'ya bakarak varılabilmektedir.

Grafik 2.6. Kasım 2000 Ve Şubat 2001 Krizlerinde Yabancı Bankaların Likit Aktifler / Toplam Aktifler Gelişimi

Kaynak: TBB

Yabancı bankaların, likit aktiflerin/toplam aktifleri, 2000 yılının Eylül ayında yüzde 64,8 iken toplam sektörün yüzde 32,8'dir. 2000 yılının Aralık ayında ise yabancı bankaların likiditesi yüzde 63,7 iken sektörün oranı yüzde 32,2'dir. Yabancı bankaların 2001 yılının Aralık ayında likiditesi yüzde 45,5'e düşmüş olsa da, sektörün 2001 yılının Aralık ayında likidite oranı yüzde 33,3'te kalmıştır. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere yabancı bankaların likidite oranı sektörden daha fazladır ve bu nedenle de krizden olumsuz etkilenmemişler aksine fon açığı olan bankaları yüksek faizlerle fonladıkları için faiz gelirleri de artmıştır.

Yabancı bankaların Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerindeki net karlılıklarını grup bazında Tablo: 2.6'da incelenmektedir.

Tablo 2.6. Kasım 2000 Ve Şubat 2001 Krizlerinde Banka Grupları İtibariyle Net Karlarının Gelişimi

(milyar TL)	Eyl.00	Ara.00	Mar.01	Haz.01	Eyl.01	Ara.01
Kamu	48.435	- 185.316	- 607.303	- 955.416	- 407.205	- 681.485
Özel	1.266.847	371.430	218.708	113.672	768.459	- 7.382.604
Yabancı	134.697	61.302	115.402	192.208	330.168	305.672
TMSF	- 1.562.817	- 3.309.927	-3.275.182	- 4.493.025	- 6.171.711	- 2.343.882
Sektör	57.152	- 2.847.591	- 3.470.952	- 4.970.343	- 5.103.389	-9.910.398

Kaynak: TBB

2000 yılın da uygulanan para politikası ve döviz kurlarının gün gün açıklanması ilk zamanlar bankalar güven sağlamış ve bankalar düşük faizle kamudan borçlandıkları için sektörde bir canlılık yaşanmıştır. Açık pozisyonları artmış olan bazı bankaların portföylerindeki DİBS’de bu nedenle artış göstermiştir, fakat daha sonra gecelik faizlerin artması ve DİBS ve repo faizlerinin dalgalanması, borsanın düşmesi, yabancıların piyasadan döviz çekerek gitmesi sektördeki bankaların Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizini yaşamalarına ve karlılıklarını negatif yönde etkilemesine neden olmuştur.

Diğer yandan TMSF’ YE’ye devredilen bankalarında zararlarının büyük olması sektörün karlılığını azaltmıştır. 23 Şubat 2001 yılına da gerçekleştirilen kur ayarlaması sonrasında özel bankaların ve fon bankalarının yüksek kambiyo zararları doğmuştur. Bu da sektörün karlılığını düşüren diğer bir neden unsurdur.

Tablo 2.6 incelendiğinde kamu bankalarının net karlılığı 2000 yılının Eylül ayında 48.435 milyar TL iken giderek düşmüş ve 2001 yılının Aralık ayında –681.485 milyar TL olmuştur.

Özel bankaların ise gerçekleştiren denetimler sonucu, 2001 yılında uygulamaya konulan “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı” doğrultusunda anlaşılmıştır ki özel bankalar donuk kredilerini, canlı krediler içinde göstermiştir ve gerçek zararları denetim sonucunda belli olmuş ve karlılıkları büyük oranda düşmüştür. Özel bankaların 2000 yılının eylül ayında 1.226.847 trilyon TL olan net karları, 2001

yılıının Aralık ayında belirtilen nedenler ve krizden dolayı net karı –7.382.604 trilyon TL’ye düşmüştür.

TMSF de bulunan bankaların sorunlu bankalar oldukları için net karları hep negatiftir. Fondaki bankaların satışı, devredilmesi ve birleştirilmesi sonucu net karları, 2001 yılının Eylül ayında -6.171.711 trilyon TL ‘den, 2001 yılının Aralık ayında – 2.343.882 trilyon TL’ye yükselmiştir.

Yabancı bankalar baktığımızda krizi fırsata dönüştüren banka grubu oldukları net karlılıklarının artmasından belli oluyor. likidite sıkışıklığı yaşamadıkları için kriz döneminde, fon ihtiyacı olanları yüksek faizle fonladıkları için, faiz gelirleri artmış bu doğrultuda karları artmıştır. 2000 yılının eylül ayında net karları 134.697 milyar TL iken, 2001 yılının Eylül ayında 330.168 milyar TL’dir.

2.1.3. Finansal Krizler Sonrası Türk Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılanması

Türk ekonomisinde yaşanan krizlerin reel sektör ve finansal sistem üzerinde yarattığı derin etkilerin azaltılması amacıyla, 15 Mayıs 2001 tarihinde “ Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” uygulamaya konmuştur. Programın temel hedefi, bir önceki programda realize olan risklerin ve sistemde çözülemeyen sorunların giderilmesi ve bankacılık sektörünün finansal ve operasyonel yeniden yapılandırılması suretiyle bankaların mali bünyelerinin güçlendirilerek finansal piyasalarda istikrarın yeniden tesis edilmesidir. Programda ekonominin dış şoklara karşı daha dayanıklı hale getirilmesi, kamu kesiminin borçlarının azaltılması, enflasyonun düşürülmesi ve bankacılık sisteminin güçlendirilmesi temel amaçlar olarak benimsenmiştir.⁸⁹.

2.1.3.1. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı

Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması programının temel amacı; kamu bankalarını mali sistem içinde bir istikrarsızlık unsuru olmaktan çıkarmak, mali sistemin istikrarı ve kamu maliyesine getirdikleri yükün azaltılması bakımından TMSF bünyesindeki bankaların sorunlarını en kısa sürede çözüme kavuşturmak ve yaşanan krizlerden olumsuz yönde etkilenen bazı özel bankaların sağlıklı bir yapıya

⁸⁹ Ramazan Küçükbaşak, **Banka Yeniden Yapılandırma Programları ve Ekonomik Sonuçları**, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara 2004, s. 100.

kavuşmalarını sağlayacak düzenlemeleri gerçekleştirmektedir. Yeniden yapılandırma programı, bankacılık sisteminin mali ve operasyonel yapısının güçlendirilmesine yönelik uygulamalar ile bankacılık sektöründe gözetim ve denetimin etkinliğini artıracak, sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak yasal ve kurumsal düzenlemeleri içermektedir⁹⁰.

2.1.3.1.1. Bankacılık Sisteminin Mali ve Operasyonel Yapısının Güçlendirilmesi

BDDK tarafından Mayıs 2001 ortalarında açıklanan “Mali Sektör Yeniden Yapılandırma Programı” esas itibariyle dört temel esas üzerine kurulmuştur.

- Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması
- TMSF’ye devredilen bankaların çözümlenmesi,
- Özel banka sermayelerinin güçlendirilmesi,
- Düzenleme ve denetleme altyapısının iyileştirilmesi

Programa göre, Türk bankacılık sektöründe yeniden yapılandırma faaliyetleri kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılmasını, TMSF’ye devredilmiş bankaların sorunlarının en kısa sürede çözümlenmesini, krizde çok büyük yaralar almış ve sermaye tabanları erimiş öze bankaların sermayelerinin güçlendirilerek daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasını ve nihayet sektörün gözetim ve denetim altyapısının etkinliğinin arttıracak ve daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesini hedef alınmıştır.

2.1.3.1.1.1. Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılması

Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması, bu bankaların mali sistem içinde bir istikrarsızlık unsuru olmaktan çıkartılarak hem finansal, hem de operasyonel açıdan iyileştirilmeleri ve özelleştirilmelerini hedeflemektedir. Finansal yeniden yapılandırmada, kamu bankalarının sermaye yapılarının güçlendirilmesine öncelik verilerek, görev zararlarının tasfiyesi, kısa vadeli yükümlülüklerinin azaltılması,

⁹⁰ Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, BDDK, 2001, s. 13.
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/15279C8914BD.pdf.

mevduat faizlerinin piyasa faizlerine uyumlu hale getirilmesi ve kredi portföylerinin etkin yönetimi alanlarında yoğunlaşmıştır.

Bu çerçevede, kendilerine verilen DİBS'lerin kesin satışı ve TCMB ile yapılan repo işlemlerinde kullanarak sağladıkları kaynaklarla kamu bankalarının kısa vadeli yükümlülükleri büyük ölçüde azaltılmış, yeniden görev zararlarının oluşmasının önlenmesi amacıyla da, bu zarara dayanak oluşturduğu düşünülen çok sayıda Bakanlar Kurulu Kararı 30 Nisan 2001 ve 3 Temmuz 2001 tarihlerinde yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararları ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Kamu bankalarının karlılıklarının artırılması amacıyla da, mevduat faizlerinin DİBS faizlerinin altında ve ortak belirlenmesi benimsenmiştir. Operasyonel yeniden yapılandırma çerçevesinde, Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca kamu bankalarının yönetimleri ortak bir yönetim kuruluna bırakılmış, söz konusu kurula yeniden yapılandırma ve özelleştirme konularında yetki verilmiştir⁹¹.

Kamu bankalarının operasyonel yeniden yapılandırılması çerçevesinde, Emlak Bankası'nın tasfiye edilerek Ziraat Bankası'na devri gerçekleştirilmiş, faaliyetlerinin etkinlik ve verimlilik ilkesi doğrultusunda yürütülmesi için ortak bir profesyonel yönetim kurulu ile yönetimine karar alınmış ve şube ve personel sayılarının rasyonel bir seviyeye indirilmesi sağlanmıştır

2.1.3.1.1.2. TMSF Bünyesindeki Bankaların Yeniden Yapılandırılması

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kapsamındaki bankaların en kısa sürede çözümlenmesi bankacılık sektöründeki yeniden yapılandırma çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

TMSF bankalarının yeniden yapılandırılmasına yönelik strateji; TMSF bankalarının devir, birleşme, satış veya tasfiye yoluyla çözümlenmesi, finansal açıdan yeniden yapılandırma, operasyonel açıdan yeniden yapılandırma ve fon bankalarının sorunlu aktiflerinin yönetimi olmak üzere dört ana unsurdan oluşmaktadır.

1. TMSF bünyesine alınan bankaların devir, birleşme, satış veya tasfiye yoluyla çözümlenmesi; Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Bankaları ile ilgili olarak; fona devralınan 22 bankadan, 14'ü birleştirilmiş, 4'ü satılmış, 2 bankanın lisansı iptal

⁹¹C.Murat Baykal, Hukuki Boyutlarıyla Finansal Krizler, **TBB** , Sayı: 60, 2007, s. 41.

edilmiş. Bir bankanın hukuki süreci devam etmekte olup, halen Fon'da bir banka kalmıştır.

2. Finansal Açıdan Yeniden Yapılandırma kapsamında; Bankaların sermaye ve bilanço yapılarını güçlendirmek amacıyla Hazine TMSF'ye özel tertip tahvil ihraç etmiş, TMSF kaynaklarından fon bankalarına sermaye ve mevduat desteği sağlanmış, kısa vadeli yükümlülükleri azaltılmış, açık pozisyonları kapatılmış, mevduat faizleri piyasa koşullarına uygun hale getirilmiş, fon bankalarında bulunan mevduatın önemli bir bölümü ihale yoluyla karşılığında DİBS'ye vermek suretiyle diğer bankalara devredilmiş, Merkez Bankası'na döviz depo yükümlülükleri Ziraat Bankası'na devredilmiştir.

3. Operasyonel Açıdan Yeniden Yapılandırma kapsamında; şube ve personel sayısı azaltılmış, satılamayan Fon bankalarından bazılarının şubeleri tek tek satılmış, bu şubelerde çalışan personel, satın alan bankaya devredilmiş, iştirak, menkul ve gayri menkul satışları hızlandırılmıştır.

4. Aktif Yönetimi ve Tahsilat kapsamı açısından; takip ve takip dışı krediler oluşturulan Tahsilat Dairesi'ne devredilmiş, fon bankalarına borçlu olanlarla geri ödeme planları yapılmıştır.

Tablo: 2.7. 1997-2003 Döneminde TMSF'ye Devredilen Bankalar

	Hisselerin Fona Geçiş Tarihi	Mevcut Durum
T.Ticaret Bankası	06.Kas.97	Bankacılık yapma ve mevduat kabul etme lisansı 1 Temmuz 2001 tarihi itibarıyla iptal edilmiştir.
Bank Ekspres	12.Ara.98	30 Haziran 2001 tarihinde Tekfen Grubuna satılmıştır.
Interbank	07.Oca.99	15 Haziran 2001'de Etibank ile birleştirilmiştir.
Egebank	22.Ara.99	26 Ocak 2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
Yurtbank	22.Ara.99	26 Ocak 2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
Sümerbank	22.Ara.99	Birleşik Sümerbank 10 Ağustos 2001 tarihinde Oyak Grubuna satılmıştır.
Esbank	22.Ara.99	15 Haziran 2001'de Etibank ile birleştirilmiştir.
Yaşarbank	22.Ara.99	26 Ocak 2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
Etibank	27.Eki.00	05 Nisan 2002 tarihinde Bayındırбанк'a devredilmiştir.
Bank Kapital	27.Eki.00	26 Ocak 2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
Demirbank	06.Ara.00	HSBC tarafından 20 Eylül 2001 tarihinde satın alınmıştır.
Ulusal Bank	27.Şub.01	17 Nisan 2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
İktisat Bankası	15.Mar.01	05 Nisan 2002 tarihinde Bayındırбанк'a devredilmiştir.
Sitebank	09.Tem.01	Yunan Novabank S.A. satılmıştır. Daha sonra BankEuropa adını almıştır.
Tarişbank	09.Tem.01	Denizbanka satılmıştır.
Bayındırбанк	09.Tem.01	Çerçeve banka olarak faaliyetine devam etmektedir.
Kentbank	09.Tem.01	05 Nisan 2002 tarihinde Bayındırбанк devredilmiştir.
EGS Bank	09.Tem.01	18.01.2002 tarihinde Bayındırбанк devredilmiştir.
Toprakbank	30.Kas.01	30.9.2002 tarihinde Bayındırбанк devredilmiştir.
Pamukbank	2002	2004 yılında Halkbankla birleştirilmiştir.
İmarbank	03Tem.03	Tasfiye edilmiştir.
Adabank	03.Tem03	Satışa sunulmuş olup satış süreci devam etmektedir.

Kaynak: BDDK. Mayıs 2001. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı'ndan ve gazete kupürlerinden derlemeler.

2.1.3.1.1.3. Özel Bankaların Daha Sağlıklı Bir Yapıya Kavuşturulması

Özel bankalara yönelik program kapsamında; bu bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi, sorunlu kredilerin çözümlenmesi, yabancı para açık pozisyonların daraltılması ve devir ve birleşmelerin özendirilmesi konularında düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Banka sermayelerinin güçlendirilmesi üç aşamadan oluşmaktadır;

- 1) Bağımsız denetim kuruluşlarının da dahil olduğu eşit, tarafsız ve üç aşamalı bir denetim sonrasında bütün özel ticari bankaların gerçek mali durumlarının ortaya çıkarılması,
- 2) İhtiyatlarla karşılanamayan ölçüde zararın bulunması halinde, banka genel kurullarının toplanarak hissedarların banka zararlarını tamamen üstlenmesi, diğer tedbirleri alması ve gerekli nakit sermaye artırımını karar bağlaması,
- 3) Sermaye yeterlilik rasyosu yüzde 8'in altında kalan ve gerekli koşulları sağlayan bankalara sermaye ve /veya sermaye benzeri kredi desteği sağlanması

Yabancı para açık pozisyonları kapatılması kapsamında; Kasım ve Şubat krizleri sonrası artan belirsizlik ve döviz kurlarındaki yüksek oranlı dalgalanmalar özel bankaların, yabancı para pozisyon açıklarını kapatma eğilimlerini artırmıştır. Hazine tarafından Haziran 2001'de gerçekleştirilen iç borç takas işlemi de özel bankaların yabancı para pozisyon açıklarını önemli ölçüde kapatmalarına katkıda bulunmuştur. İç borçlanmada değişken faizli, dövize endeksli ve döviz cinsinden tahvillerin payının artması bankaların kur risklerinin yanı sıra, faiz risklerinin de sınırlandırılmasına katkıda bulunmuştur.

Devir ve birleşmeler kapsamında; 2001 yılında bankaların ve iştiraklerinin devir ve birleşmelerini kolaylaştırmak yönünden vergi teşvikleri getirilmiştir ve bu düzenlemelerin de katkısıyla devir ve birleşmelerde önemli gelişmeler yaşanmıştır.

4743 sayılı "Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" çerçevesinde getirilen hükümler çerçevesinde bankalara sağlanacak olan sermaye desteğinden yararlanabilmenin sektör içindeki pay koşuluna bağlanmasının bankacılık kesiminde devir ve birleşmeleri teşvik edeceği düşünülmektedir.

2.1.3.1.1.4. Gözetim ve Denetim Çerçevesinin Güçlendirilmesi Ve Sektörde Etkinliğin Artırılması

Bankacılık kesiminin mali ve operasyonel anlamda yeniden yapılandırılması çalışmaları ile eşanlı olarak sektöre yönelik düzenleme, gözetim ve denetim çerçevesini güçlendirecek, bankacılık sistemini daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak,

sektörün dayanıklılığını geliştirecek ve sektöre güveni kalıcı kılacak yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesinde de önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Gözetim ve denetim çerçevesine ilişkin düzenlemeler; sermaye yeterliliği, risk yönetimi, kredi ve iştirak sınırlamaları, kredi karşılıkları, uluslararası muhasebe standartlarına uyum, bağımsız denetim ve yabancı ülke denetim organları ile işbirliği alanlarında yoğunlaşmıştır.

- Bankalar Kanunu'nda Haziran 2001'de yapılan değişiklikle Avrupa Birliği direktiflerindeki öz kaynak tanımına paralel olarak "Konsolide Öz Kaynak" tanımı getirilmiş ve konsolide esasa göre uygulanacak kredi sınırları ile standart oranların hesaplanmasında bu tanımın esas alınması sağlanmıştır. Faiz oranı riski, kur riski ve hisse senedi risklerinden oluşan piyasa risklerinin sermaye yeterliliği rasyosunun hesaplanmasına dahil edilmesine ilişkin usul ve esasları belirleyen "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine Ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" 31 Ocak 2002'de yayımlanmıştır.
- 8 Şubat 2001 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren "Bankaların İç Denetim Ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik" ile bankaların bünyelerinde etkin bir iç denetim sistemi kurmaları ve karşılaşacakları riskleri en iyi şekilde yönetebilmelerine imkân verecek etkin bir risk yönetimi sistemi kurmalarına ilişkin usul ve prensipler belirlenmiş ve söz konusu sistemlerin etkin bir şekilde işleyişini takiben bu yönetmelik çerçevesinde bankacılık sisteminin banka faaliyetleri bazında odaklı gözetimi hedeflenmiştir.
- Bankaların kullandıkları kredilerde risk yoğunlaşmasını önlemek üzere, bir gruba kullanılacak kredi limitlerinin hesabında doğrudan ve dolaylı krediler birlikte dikkate alınmış ve risk grubu tanımı yapılmıştır. Banka hissedar ve iştiraklerinin de aynı risk grubu içinde değerlendirileceği düzenleme ile bank kaynaklarının belirli gruplar üzerinde yoğunlaşmasının engellenmesi, bankaların aktif yapısının emniyet, seyyaliyet, verimlilik ilkelerine sağlamaştırmaları hedeflenmiştir.

- 1 Temmuz 2002 tarihi itibariyle yürürlüğe girecek olan ve Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS) ile uyumlu taslak Muhasebe Uygulama Yönetmeliği bankalarca 1 Şubat 2002 tarihinden itibaren deneme mahiyetinde kullanılmaya başlamıştır.
- Türk bankalarının gerek yurtdışı iştirakleri, gerekse yurtdışı şube ve temsilcilikleri yoluyla yürüttükleri faaliyetlerin sağlığı, hem ülkemizin hem de ev sahibi konumunda bulunan diğer ülkelerin mali sistemlerinin istikrarını ve güvenilirliğini yakından etkilemektedir. Bu bağlamda, yurtdışı faaliyetlerin yapısını, ana kuruluş ile bağlantısını değerlendirebilmek, bunları düzenlemek ve denetlemek açısından bu faaliyetlere ilişkin doğru bilgiye ulaşabilmek ve ülkeler arasında denetim ve gözetim alanında işbirliğini kolaylaştıracak uluslararası anlamda bir kurumsal çerçeve oluşturmak önem kazanmaktadır. Bu çerçevede, diğer ülkelerin denetim birimleri ile yapılmakta olan anlaşmalar ve sağlanan işbirliği ile bankalar veya hakim ortakları tarafından kurulmuş olan off-shore bankalarda yerinde inceleme ve denetimler yapılmaya başlanmıştır.
- Banakların iştiraklerinin devir ve birleşmelerini kolaylaştırmak yönünde vergi teşvikleri getirilmiştir. Bu kapsamda, BDDK tarafında hazırlanan ve banakların devir ve birleşmeleriyle ilgili genel prensipleri ve prosedürleri tanımlayan “Bankaların Birleştirme Ve Devirleri Hakkında Yönetmelik” 27 Haziran 2001 tarihinde resmi gazetede yayımlanmıştır. Ayrıca, 4605 sayılı kanunda yer alan vergi avantajlarının banka iştiraklerinin birleşmelerinde de uygulanmasına imkân veren yasal düzenleme 3 Temmuz 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁹²

⁹² AYDIN Nurhan, Bankacılık Uygulanmaları, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını <http://books.google.com.tr/books?r&resnum=4>, s. 258.

2.2. Yabancı Bankaların Türk Bankacılık Sistemine Girişleri

2.2.1 Türk Bankacılık Sektörüne Yabancı Banka Girişleri

1980 öncesinde Türkiye'deki piyasa yapısı yabancı bankaları kısıtlayıcı bir yapıdaydı. İthal ikamesine dayanan yurtiçi mal ve hizmet üretiminin korunduğu bir ortamda bankalar finans sisteminde önemli bir role sahipti. Bu dönemde mevduat ve kredi faiz oranları kontrol altındaydı, yüksek ve dalgalı enflasyon ortamında kredi ve mevduat faiz oranları çoğunlukla negatifti. Kamu borçlanması genel olarak Merkez Bankasından karşılanmaktaydı. Bankaların ve mevduat sahiplerinin döviz işlemlerine önemli kısıtlamalar getirilmişti ve kişilerin portföylerinde döviz bulundurmaları yasaktı. Bu şartlar altında yabancı bankaların Türkiye'ye yönelmeleri çok zordu bu nedenle 1980'de yabancı banka sayısı sadece 4'tü.

Finansal serbestleşme ile 1980'li yıllarda Türk bankacılık sektöründe büyük değişimler yaşanmıştır. Mevduat ve kredi faizlerine uygulanan tavanlar kaldırılması, bankalararası para piyasası oluşturulması, Sermaye Piyasası Kurulu kurulması ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın faaliyete geçmesi gibi finansal sistemde rekabetin ve etkinliğin artması için bir dizi liberalizasyon politikaları uygulanmıştır. Sonuç olarak, finansal sistemin zenginleşmesi ve kurumsallaşması yönünde önemli adımlar atılmıştır. Bu gelişmelerle hazine tahvili ve bonoları, kamunun borçlanma aracı olmaya başlamış, iç borçlanma enstrümanları giderek yaygınlaşmıştır. Bahse konu düzenlemelerle getirilen serbestleşme süreci ile sisteme yabancı banka girişi özendirilmiş ve 1990 yılında sistemdeki yabancı banka sayısı 19'a ulaşmıştır. (Yayla, 2005, s. 35-36)

1990'lı yıllar ise artan oranda istikrarsızlıkların yaşandığı bir dönem olmuştur. Yüksek kamu açıklarına bağlı yüksek borçlanma gereğinin bir yansıması olarak yüksek enflasyon ve yüksek reel faizler sebebiyle ekonomideki tüm birimler olumsuz etkilenmiştir. Kamunun aşırı borçlanma gereği özel sektörü dışlayıcı etki yaratmış ve tasarruflar daha çok kısa vadeli devlet borçlanma kâğıtlarına yönelmiştir. Bankalar için hazineyi finanse etmek kredi riskini almaya ve yönetmeye göre daha avantajlı olunca özel sektörün krediye erişimi güçleşmiştir. Tasarruf yatırım dengesinin bozulduğu bir ortamda sektöre yeni yerli oyuncular girmiş ve kısa vadeli toplanan fonlar bankanın bağlı olduğu grup tarafından yapılan uzun vadeli ve/veya yüksek riskli projelere aktarılmış ve bu bankalar 1999, 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan finansal bunalım dönemlerini atlatabilerek sistem dışına çıkmışlardır. Elbette bu çıkışlarda özkaynak yetersizliği, vade uyumsuzluğu, tam rekabet şartlarını bozucu koşullar, donuk kredilerin büyüklüğü, açık pozisyonlar gibi yapısal sorunların yanı sıra yetersiz kurumsal yönetişimin ve eksik risk yönetimi uygulamalarının payı büyüktür. Mali bünyeleri

bozulan kamu ve özel sermayeli bankaların yeniden yapılandırılması gerekmiş ve gayri safi yurtiçi hâsıla'nın üçte birine varan maliyetlere katlanılmıştır. Finansal istikrarsızlık dönemi olarak adlandırabileceğimiz 1990–2001 yılları arasında sistemdeki yerli bankalar gibi yabancı banka sayısında da azalma olmuş ve 2000 yılı itibarıyla 18'e düşmüştür⁹³.

Tablo: 2.8 Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyette Bulunan Banka Sayıları (1980-2000)

	1980	1990	2000
Yabancı bankalar	4	26	21
Mevduat bankaları	4	23	18
Türkiye'de Kurulanlar	2	7	5
Türkiye'de Şube Açanlar	2	16	13
Mevduat Kabul Etmeyen Bankalar	0	3	3
Bankacılık sektörü	43	66	79
Mevduat Bankaları	40	56	61
Mevduat Kabul Etmeyen Bankalar	3	10	18
Yabancı Bankalar / Bankacılık Sektörü (%)	9	39	26

Kaynak: TBB

2.2.1.1. 2000 Yılı Ve Sonrasında Yabancı Bankalara Satılan Ve Yabancıların Pay Aldıkları Bankalar

2000 ve 2001 krizleri sonrasında finansal alanda ve bankacılık sektöründe yeniden yapılandırılma çalışmaları sonucu, bankacılık sistemini aksatan bankalar sistem dışına çıkarılmış; tasfiye, birleşme ve satışı öngörülen bankalar ise TMSF'ye devredilmiştir. Yabancı bankalara satışı yapılan veya birleştirilen bankaların kaynakları çeşitli gazete kupürlerinden derlenmiştir.

6 Aralık 2000 tarihinde TMSF'ye devredilen bankalardan Demirbank, 20 Eylül 2001 tarihinde İngiliz kökenli HSBC PLC'ye 350 milyon ABD Dolarına satılmıştır. Banka halen HSBC Bank ünvanı ile faaliyetini sürdürmektedir.

⁹³ Münür Yayla, **a.g.e.**, s. 35-36.

Ayrıca bu satış, yeni ve karlı pazar arayışında olan diğer yabancı bankalarında ilgisini çekmiş ve ülkemize yabancı girişi artış göstermiştir. Daha önceleri sektöre ulusal bir bankayı satınalma yoluyla gerçekleştirilen girişler, ya küçük miktarda hisse sahibi olmak yoluyla ya da yüzde ellinin üzerinde paya sahip olma yoluyla gerçekleşmiştir. Günümüzde ise, söz konusu yabancı bankalar, yüzde ellinin üzerinde bir paya sahip olarak banka üzerinde kontrol sağlamak suretiyle sektördeki yerlerini almışlardır.

Sitebank A.Ş. 10 Temmuz 2001 tarihinde TMSF'ye devredilmiştir. 21 Aralık 2001 tarihinde bankanın hisseleri, Portekiz kökenli Millenium BCP Grubunun sahibi olduğu Yunanistan'da faaliyette bulunan Novabank S.A.'ya devri için sözleşme imzalanmış, 24 Ocak 2002 tarihinde 3 milyon ABD Dolarına satılmıştır. Banka, bu tarih itibariyle Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar grubuna geçmiştir. Ünvanı, 28 Mart 2003 itibariyle "BankEuropa Bankası A.Ş.", 29 Kasım 2006 tarihinde "Millennium Bank A.Ş." olarak değişmiştir.

İtalyan kökenli UniCredito Italion Grubu, Koçbank'ın % 99,8'lik kısmına sahip olan Koç Finansal Hizmetler'in % 50'lik kısmını Mayıs 2002 tarihinde 240 milyon ABD Doları karşılığında satın almıştır. UniCredito Grubu, bu satın alma ile Koçbank'ın yaklaşık % 50'lik kısmına sahip olmuştur.

Fransız kökenli BNP Paribas Grubu, Şubat 2005 tarihinde T.ekonomi Bankası (TEB)'nin ana sermayedarı ve TEB'in % 84,25'ine sahip olan TEB Mali Yatırımlar Holding'e 217 milyon ABD Doları bedel ödeyerek % 50 payla ortak olmuştur. BNP Paribas'ın TEB'deki dolaylı payı % 42,125 olarak gerçekleşmiştir.

Hollanda –Belçika ortaklığı olan Fortis Grubu, Nisan 2005 tarihinde Doğan Grubuna ait olan Dışbank'ın yüzde 89.3'lük hissesini 1.140 milyon ABD Dolarına almıştır. Banka Fortisbank olarak faaliyetini devam ettirmektedir.

İtalyan kökenli UniCredito Italion Grubu ile Koç Grubu'nun % 50'şer payla oluşturdukları Koç Finansal Hizmetler'in sahibi olduğu Koçbank, Yapı ve Kredi Bankası'nın % 57,4 oranındaki hissesini Mayıs 2005 tarihinde 1.484 milyon ABD Dolarına (1.182 milyon Euro) satın almıştır. Unicredito Italion'nın, Yapı ve Kredi Bankası'ndaki dolaylı payı % 28,7 olarak gerçekleşmiştir. Şubat 2007 tarihinde Yapı Kredi Bankası'nın sahibi Koç Finansal Hizmetler'de Koç Grubu ile yüzde 50'şer ortaklığı bulunan İtalyan UniCredito söz konusu ortaklıktaki hisselerini iştiraki olan

Bank Austria Credit Anstalt'da devretti. Hisse devri Sermaye Piyasası Kurulu tarafından da onaylandı. Böylece önce Koç Finansal'a ortak olup, Koçbank'la Türk bankacılık sistemine giren, sonra Yapı Kredi'yi ortaklaşa alan İtalyan UniCredito, Türkiye'deki hisselerini yüzde 95'i iştiraki Bank Austria Credit Anstalt'a devretmiş oldu.

Garanti Bankası'nın Doğu grubuna ait olan yüzde 55.1'lik hissesinin yüzde 25'sini Ağustos 2005 tarihinde 1.556 milyon ABD Dolarına Amerikan kökenli general electric grubuna satılmıştır.

C Kredi ve Kalkınma Bankası'nın yüzde 57,55'lik hissesini İsraili Bank Hapoalim'e Aralık 2005 tarihinde 113 milyon ABD Dolarına satmıştır. Bank Pozitif Kredi Ve Kalkınma Bankası ünvanını almış ve halen faaliyetini sürmektedir.

Fiba Grubuna ait olan Finansbank hisselerinin % 46'sını Yunanistan'ın en büyük bankası olan National Bank Of Greece'e, Nisan 2006 tarihinde 2.760 milyon ABD Dolar karşılığında satmıştır.

Tefkenbank %70'lik hissesini Yunan kökenli EFG Eurobank'a Mayıs 2006 tarihinde 182 milyon ABD Dolarına satmıştır.

Fransa-Belçika ortaklı bir kuruluş olan Dexia Bank, Denizbank'ın Zorlu Grubu'nun elinde bulunan % 75'lik hissesini, Mayıs 2006 tarihinde 2.437 milyon ABD Dolarına satmıştır.

Kazakistan'ın en büyük bankalarından biri olan Bank Turan Alem Grubu'na, Şekerbank'ın %33.9'luk hissesini Haziran 2006 tarihinde 257 milyon ABD Dolarına satılmıştır.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından satışa çıkarılan, Adabank'ın %99,9 oranındaki hissesinin Kuveyt kökenli The International Investor (TII) Grubuna Temmuz 2006 tarihinde 29.1 milyon ABD Dolarına satışı için sözleşme imzalanmış, ancak söz konusu bankanın hisselerinin devri 5411 sayılı bankacılık kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunca 3 Ağustos 2007 tarihinde uygun görülmemiştir.

Lübnan merkezli Bankmed ve Ürdün merkezli Arapbank PLC tarafından, MNG Grubuna ait olan MNG Bank'ın % 91 oranındaki hissesi, Eylül 2006 tarihinde 160 milyon ABD Dolarına satın alınmıştır.

Akbank'ın % 20'lik hissesi, Ekim 2006 tarihinde ABD kökenli Citigroup tarafından 3,1 milyar ABD Dolarına satın alınmıştır.

ABD kökenli yatırım bankası Merrill Lynch, Tat Yatırım Bankası'nın tamamını Eylül 2006 tarihinde 6 milyar ABD Dolarına satın almıştır.

Anadolu grubunun sahibi olduğu ve Kasım 2006 tarihinde %47'lik hissesinin Yunan kökenli Alpha Bank, 204,8 milyon ABD Dolar bedelle satışı yönünde sözleşme imzalanan Alternatif Bank'ın hisse devri de, yürürlükteki mevzuat uyarınca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nca 7 Ağustos 2007 tarihinde uygun görülmemiştir.

Hollanda kökenli ING Group'u 2,6 milyar ABD Doları karşılığı Oyak Bank %100 hissesini Temmuz 2007 itibariyle satın aldı.

Ülker Grubunun Sahibi Olduğu Family Finans Grubu Ve Boydak Grubunun sahibi olduğu Anadolu Finans Kurumu'nun Ağustos 2005 tarihinde birleşmesiyle oluşan ve ünvanı Kasım 2005 Tarihinde Türkiye Finans Kurumu olarak değiştirilen Türkiye Finans Katılım Bankasının % 60 hissesi 17 Temmuz 2007 tarihinde 1.080 Milyon ABD Dolarına, Ortadoğu'nun en önemli bankalarından ve Suudi Arabistan'ın en büyük bankası olan The National Commercial Bank (NCB)'a satılmak üzere anlaşma yapıldı, BDDK 29 Şubat 2008 tarihinde satışa onay verdi.

KKTC kökenli Özyol Grubunun sahibi olduğu Turkish Bank'ın % 40 hissesi, Kuveyt kökenli National Bank of Kuwait'e 31 Temmuz 2007 tarihinde 160 milyon ABD Dolarına satılmıştır.

2001 yılından itibaren yabancılar Türk bankacılık sektörüne yoğun ilgi göstermişlerdir Tablo: 2.9'da 2001 yılından sonra gerçekleşen satışlar, hisse oranı ve tutarları verilmiştir.

Tablo: 2.9. 2001 Yılı Sonrasında Yabancı Bankalara Satılan Türk Bankaları, Hisseleri Ve Tutarları

Satılan Banka	Yabancıların Aldığı Hisse Oranı (%)	Satın Alan Banka	Satın Alan Bankanın Kökeni	Satış Tarihi	Satış Tutarı (Milyon \$)
Demirbank	100	HSBC Plc	İngiliz	Eylül 2001	350
Sitebank	100	Novabank	Portekiz	Aralık 2001	3
Koçbank	50	Unicredito	İtalya	Mayıs 2002	240
Teb	42,1	BNP Paribas	Fransa	Şubat 2005	217
Dışbank	89,3	Fotis	Hollanda-Belçika	Nisan 2005	1.140
Yapı Kredi	28,7	Unicredito	İtalya	Mayıs 2005	1.484
Garanti Bankası	25,5	GEFinance	ABD	Ağustos 2005	1.556
C Kredi	57,5	Bank Hapoalim	İsrail	Aralık 2005	113
Finansbank	46	NB Of Greece	Yunanistan	Nisan 2006	2.760
Tekfenbank	70	EFG Eurobank	Yunanistan	Mayıs 2006	182
Denizbank	75	Dexia	Fransa-Belçika	Mayıs 2006	2.437
Şekerbank	33,9	Bank Turan Alem	Kazakistan	Haziran 2006	257
MNG Bank	91	Bank Med-Arapbank	Lübnan-Ürdün	Eylül 2006	160
Tatbank	100	Merrill Lynch	ABD	Eylül 2006	6
Akbank	20	Citigroup	ABD	Ekim 2006	3.100
Oyak Bank	100	ING Group	Hollanda	Temmuz 2007	2.673
T.Finans Kat.	60	Nati.Commer.Bank	Suudi Arabistan	Temmuz 2007	1.080
Turkish Bank	40	Nati.Bank of Kuwait	Kuveyt	Temmuz 2007	160

Kaynak: Satışlara ait gazete kupürlerinden derlemeler

2000-2001 krizi sonrasında 15 Mayıs 2001 tarihinde uygulamaya konulan yeniden yapılandırma programından sonra yabancı bankalar fona devredilen bankaları normal tutarlarından daha düşüğe satın almışlardır. 2005-2007 yılları arasında yapılan hisse satışları, bankacılık sektörünün daha sağlam mali yapıya kavuşması, siyasi istikrar, gelişen makroekonomik göstergelerin iyi yönde seyretmesi nedeniyle daha yüksek değerden gerçekleşmesini sağlamıştır.

Avrupa da müşteri doygunluğuna ulaşmış daha karlı pazarlar arayan ve Türkiye'nin potansiyel müşteri varlığından yararlanmak isteyen Avrupa bankaları, Türkiye'deki 10 bankaya ortak olmuş ya da satın almışlardır. Türk bankacılık

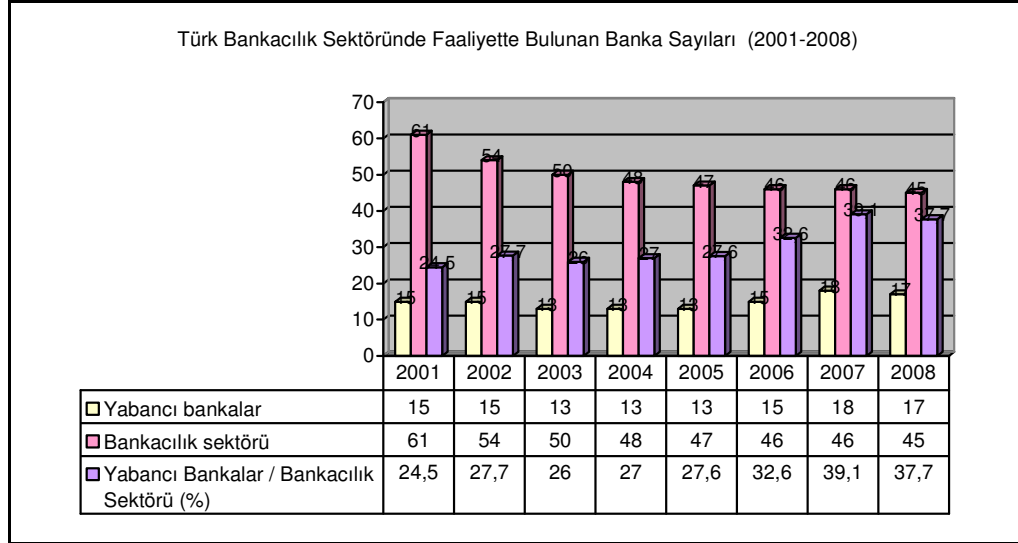
sektöründe faaliyette bulunan bankaların hisselerini satın alan kuruluşlar arasında Ortadoğu kökenli bankaların da önemli payı bulunmaktadır, İsrail, Lübnan, Ürdün, S.Arabistan ve Kuveyt kökenli bankalar, Türk bankalarının hisselerini satın almışlardır.

2001'den 2007'ye kadar gerçekleşen 18 adet hisse satışından Türkiye'ye 17.918 milyon ABD Doları yabancı sermaye girmiştir. 2001-2002 yılları arasındaki banka satışları TMSF fonuna devredilen bankalar arasından olurken, 2005-2007 yılları arasında özel sermayeli bankalar arasından olmuştur.

Yabancı bankaların, öz kaynak karlılığının düşük olmasına rağmen Türk bankacılık sisteminde sermaye sahibi olmak istemelerinin ana nedeni bugüne kadar gösterilen karlılık değil, gelecekteki potansiyel karlılıktır. Yani bu yatırımların hepsi stratejik yatırımdır. Türkiye ekonomisi son yıllarda bankacılık hizmetlerini daha yaygın kullanmaya başlamıştır ve Türkiye'de bankacılık sektörü ekonomik büyüklüğe göre çok küçük kalmıştır. Makro ekonomik istikrar devam ettiği sürece bankacılık sektörünün büyüyeceği kolaylıkla anlaşılabilir bir gerçektir⁹⁴.

Türk bankacılık sistemine yönelik giderek artan yabancı ilgisinin sermaye piyasalarını güçlendireceği düşüncesi bugüne kadar pek de isabetli çıkmamıştır. 5 yıl öncesine bakıldığında yabancıların % 3 olan payları son yıllarda gerçekleşen alımların ardından % 40'lar seviyesine yükselmişken, borsada işlem gören bankaların halka açıklık oranları giderek gerilemiştir. İç ve dış gelişmelere zaten hassas olan İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) bankaların halka açıklık oranlarının gerilemesiyle spekülasyonlara daha da açık bir hale gelmiştir. Türk bankacılık sektöründe faaliyette bulunan yabancı bankaların, bankacılık sektörüne oranları:

⁹⁴ <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5816019&tarih=2007-01-22>

Grafik 2.7: Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyette Bulunan Banka Sayıları

Kaynak: Veriler, TBB veri dağıtım sisteminden alınmıştır. Oranlar kendi hesaplamalarımdır.

Grafik 2.7 incelendiğinde yabancı bankaların Türk bankacılık sektöründe 2001 yılında yüzde 24,5, 2002 yılında yüzde 27,7, 2003 yılında yüzde 26, 2004 yılında yüzde 27, 2005 yılında yüzde 27,6, 2006 yılında yüzde 32,6, 2007 yılında yüzde 39,1 son olarak 2008 yılında da yüzde 37,7 oranına ulaştığı ve Türk bankacılık sektörünün önemli bir kısmının yabancı bankalar eline geçtiği görülmüştür.

2008 yılında Türk bankacılık sektöründe faaliyette bulunan yabancı bankalar ek-1 de gösterilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE SAHİPLİK YAPISINA GÖRE
BANKALARIN PERFORMANS ANALİZİ

3.1. Türk Bankacılık Sektöründe Sahiplik Yapısına Göre Bankaların Rasyo Analizi

3.1.1 Çalışma Amacı, Kapsamı ve Kullanılan Yöntem

Yabancı bankaların Türkiye bankacılık sistemine girişi ve ülkemizdeki faaliyetlerinin ulusal sektöre etkilerine daha önceki bölümlerde değinilmişti, ancak sayısal olarak ifade edilmemişti. Bu bölümde, Türk bankacılık sektörüne yabancı bankaların etkilerini incelemek amacıyla, sektördeki bankalar sahiplik yapısına göre gruplandırılarak, bu grupların ve sektör toplamının durumlarını ve performanslarını gösteren seçilmiş bilanço rasyolarının 2001-2008 yılları arasındaki gelişimi incelenmeye çalışılacaktır. Literatürde de sık başvurulan rasyo analiz yöntemiyle sermaye yeterliliği rasyoları, aktif kalitesi rasyoları, likidite rasyoları, karlılık rasyoları ve gelir-gider yapısı rasyoları banka grupları bazında incelenmeye çalışılacaktır. Çalışmada Türkiye Bankalar Birliği ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından hazırlanan istatistikî raporlardan faydalanmıştır.

Oran analizi, bir işletmenin finansal durumu ve faaliyet sonuçları incelenir ve değerlendirilirken, işletmenin finansal tablolarında görülen rakamlardan çok, bilanço ve gelir tablosunda yer alan kalemler arasındaki ilişkiler daha anlamlı olmakta, bu nedenle finansal analizde, oranlardan geniş ölçüde yararlanılmaktadır. Oran analizi, işletmenin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarını, kendi içinde ve aynı veya farklı sektörden diğer işletmelerin sonuçlarıyla ya da sektör sonuçlarıyla karşılaştırarak incelenmesi amacıyla kullanılır. Bu amaçlarla yapılan finansal analiz sadece bir dönem için olabileceği gibi iki veya daha fazla dönem için de olabilir⁹⁵.

Oran analizi tekniğinin en büyük özelliği, incelenmek istenen tek bir konuda bile uygulanabilir olmasıdır. Bu nedenle oranlar, finansal tabloların bünyesinde gizli olarak var olan kalemler arasındaki her türlü ilişkinin ortaya çıkmasını sağlamakta ve böylece finansal tabloların daha kolay anlaşılmasına imkân vermektedir. (Akpınar, 2006, s. 33)

Uygulanması ve yorumlanmasındaki kolaylığın etkisi ile yaygın bir şekilde kullanılmasına rağmen; bu yöntemin önemli bir sakıncası vardır. Özellikle bankacılık sistemi gibi çok sayıda girdi ve çıktı içeren karar birimlerinde bir tek rasyoya bakarak karar vermek ve bankanın veya şubenin verimliliğini anlamak mümkün değildir. Zaten

⁹⁵ Miraç Göksenin Akpınar, **Bankacılık Kesiminin Oran Analizleri Ve Altı Büyük Bankaya İlişkin Uygulamalar**, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2006, s. 33.

bu sakıncanın giderilmesi için genellikle birden fazla sayıda rasyo aynı anda incelenmektedir. Fakat bu sefer de incelenen rasyoların anlamlı bir grup haline getirilememesi dolayısı ile bir arada değerlendirilip yorumlanamaması gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır⁹⁶.

Rasyoların değerlendirilmesi yapılırken rasyolar yardımıyla trend analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, incelemesi yapılacak olan sektör veya işletmenin uzun dönem yıllık rasyoları hazırlanarak her bir rasyonun yıllık eğilimi incelenerek sektör ve işletmenin performansı ile ilgili bilgiler elde edilmektedir.

Ayrıca bu teknik iki ayrı sektör veya işletme mukayeselerini ortaya koyarken dinamik bir analiz yapılmasına da olanak vermektedir. Rasyolar, iki kalemin birbirine olan oranını ifade ettiğinden dolayı kalemlerde meydana gelen nisbi artışlar, karşılaştırılacak iki konuda farklı olduğunda anlamlı bir analiz yapılabilmesini sağlar⁹⁷.

Rasyo Analizi ile yapılan Araştırmalar

1) Miraç Göksenin Akpınar (2006), “Bankacılık Kesiminin Oran Analizleri ve Altı Büyük Bankaya İlişkin Uygulama” adlı çalışmasında Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankalar arasında, bilançolarında yer alan aktif değerlerinin büyüklüklerine göre seçilen altı büyük banka; Akbank, Garanti Bankası, Halk Bankası, İş Bankası, Vakıflar Bankası, Ziraat Bankası ve sektör değerleri için yapılan oran analizinde, söz konusu bankaların ve sektörün Aralık 2002, 2003, 2004, 2005 ve Haziran 2006 dönemlerine ait bilanço ve gelir tablosu verilerinden yararlanarak, sermaye yeterlilik oranları, aktif kalitesi, gelir-gider yapısı oranları, likidite oranları, karlılık oranları, büyüme oranlarını analiz etmiştir.

2) Aloyi Azizov (2008),”Bankacılık Sektöründe Yabancı Yatırımlar Ve Türkiye Örneği”adlı çalışmasında Türk bankacılık sektöründe sahiplik yapısına göre bankaların rasyo analizi incelemiştir,2001-2005 yılları arasında bilanço ve gelir tablolarından yararlanarak, sermaye yeterlik, aktif kalitesi, likidite, karlılık ve gelir-gider yapısı rasyolarını analiz etmiş ve sonuç olarak; Rasyolar itibariyle ve bilanço yapıları incelenmesinden, yabancı bankaların geleneksel olarak yerli bankalara göre daha çok kurumsal müşterilere yöneldiklerini, türev finansal araçlar ve diğer taahhütlerde

⁹⁶ E. Alpan İnan, “Banka Etkinliğinin Ölçülmesi ve Düşük Enflasyon Sürecinde Bankacılıkta Etkinlik”, Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılık ve Araştırma Grubu, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 34, 2000, s. 83.

⁹⁷ www.doküman: <http://joy.yasar.edu.tr/makale/ilksayi/rasyolar.pdf>, E.T.: 27 Nisan 2009.

yoğunlaştıklarını ve daha karlı çalıştıklarını söylemek mümkündür. Aynı zamanda, menkul değerler cüzdanından önemli faiz geliri elde eden yabancı bankalar düşük fonlama maliyetleri sayesinde sektördeki küçük paylarına rağmen sektörün diğer oyuncularını üzerinde rekabet baskısı yaratmaktadırlar. Yabancı payının yükselmesi halinde bu baskının daha da artacağı düşünülmektedir.

Uygulama

Yapılan analizin amacı, 2001-2008 yılları arasındaki bilanço rasyoları açısından banka gruplarının gösterdiği performansı ortaya koymak ve yabancı banka grubunun göstergelerindeki değişimin diğer banka performanslarını ve sektör toplamını ne şekilde ve hangi yönde etkilediğini görebilmektir.

Analize tabi tutulan, Kamu, Özel ve Yabancı Bankalar Ticari bankalardır. Bu banka gruplarına TMSF bankaları ve Kalkınma ve Yatırım bankaları dâhil değildir. Ancak sektör toplamı göstergelerinde TMSF ve Kalkınma ve Yatırım bankalarının verileri dâhil edilmiştir.

Analizde kullanılan rasyolar ve performans göstergeleri BDDK ve TBB tarafından banka ve bankacılık sektörü değerlendirme formları, gözetim ve denetim tekniklerinde kullanılan rasyolardan seçilmiş ve önem teşkil eden göstergelerdir.

Bu rasyolar ana başlık olarak:

- Sermaye yeterliliği rasyoları
- Aktif kalitesi rasyoları
- Likidite rasyoları
- Karlılık rasyoları
- Gelir-Gider rasyoları

şeklinde sıralanmakta ve her ana başlık bir kaç tane alt başlıklardan oluşmaktadır.

Sermaye yeterliliği rasyoları:

- Özkaynaklar / Risk Ağırlıklı Varlıklar
- Özkaynaklar / Toplam Aktifler

Aktif kalitesi rasyoları

- Toplam Krediler / Toplam Aktifler

- Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler
- Duran Aktifler / Toplam Aktifler

Likidite rasyoları

- Likit Aktifler / Toplam Aktifler

Karlılık rasyoları

- Dönem Net Karı (Zararı) / Toplam Aktifler
- Dönem Net Karı(Zararı)/ Özkaynaklar

Gelir-Gider rasyoları

- Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler
- Net Faiz Gelirleri /Toplam Faaliyet Gelirleri
- Faiz Dışı Gelirler / Toplam Aktifler

Rasyolarda Kullanılan Formüller

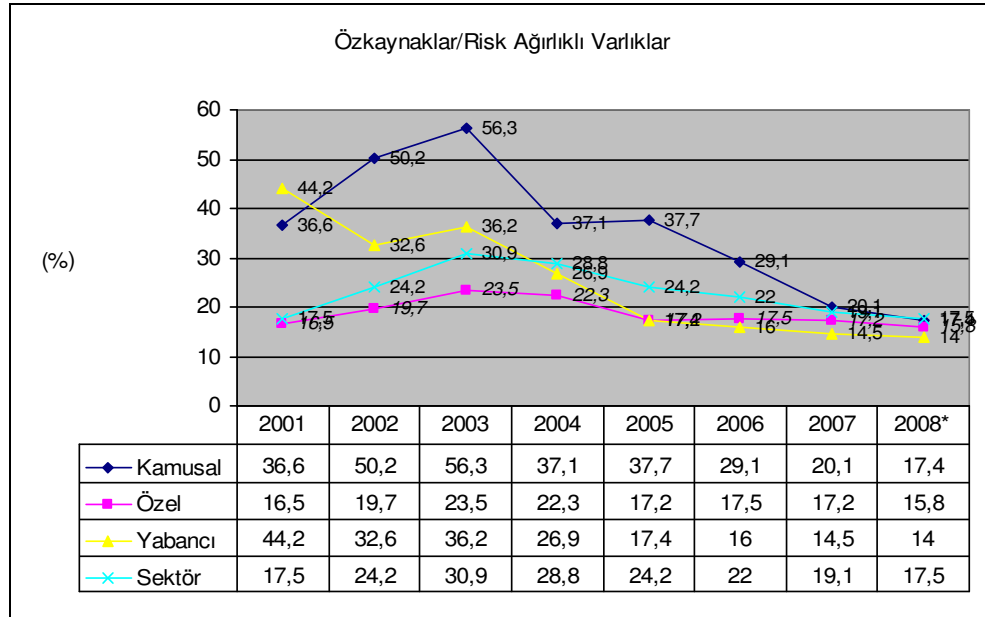
- Özkaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar) *100
- Toplam Krediler = Krediler + Takipteki Krediler - Özel Karşılıklar
- Takipteki Krediler (net) = Takipteki Krediler - Özel Karşılıklar
- Duran Aktifler = iştirakler (net) + Bağlı Ortaklıklar (net) + Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (net) + Maddi Duran Varlıklar (net) + Maddi Olmayan Duran Varlıklar + Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar + Takipteki Krediler - Özel Karşılıklar
- Likit Aktifler = Nakit Değerler ve TCMB + Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yansıtılan FV (net) + Bankalar ve Diğer Mali Kuruluşlar + Para Piyasalarından Alacaklar + Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar (net)
- Faiz Dışı Gelirler = Net Ücret ve Komisyon Gelirleri + Temettü Gelirleri + Net Ticari Kar/Zarar + Diğer Faaliyet Gelirleri

3.1.2. Sermaye Yeterlilik Rasyolarının Gelişimi

Sermaye yeterliliği, ticari bankanın varlık ve kaynaklarının yapısına bağlı olan göreceli bir kavramdır. Sermaye yeterlilik oranları, tahmin edilen bilanço riskinin derecesine göre, banka sermayesinin yeterliliğini ölçmek için kullanılan bir yöntemdir. Sermaye yeterlilik oranları, ticari bankanın yöneticileri ya da düzenleyici kurumlar

tarafından sermaye yeterliliğini belirleyen ve bankanın sağlam olup olmadığını gösteren ölçülerdir. Sermayenin yeterli düzeyde olması, tasarrufları ve tasarrufları koruma ve müşterilere güven verme yönünden büyük öneme sahiptir. Sermayenin oransal büyüklüğü, bankaların borç ödeme güçlerini ne ölçüde başarılı yönettiklerini değerlendirirken, gözetim ve denetim organlarına yardımcı olmaktadır.

Ayrıca, 5411 Sayılı Bankacılık Kanununa göre Sermaye Yeterliliği; “Bu Kanunun uygulanmasında maruz kalınan riskler nedeniyle oluşabilecek zararlara karşı yeterli özkaynak bulundurulması sermaye yeterliliğini ifade eder.” şeklinde tanımlanmıştır. Bu oran yasal olarak belirlenen bir oran olup, belirlenen asgari seviye % 8’dir.⁹⁸

Grafik 3.1: Özkaynak / Risk Ağırlıklı Varlıklar (%)

Kaynak: TBB

*2008 Mart Ayına Ait Veriler Kullanılmıştır.

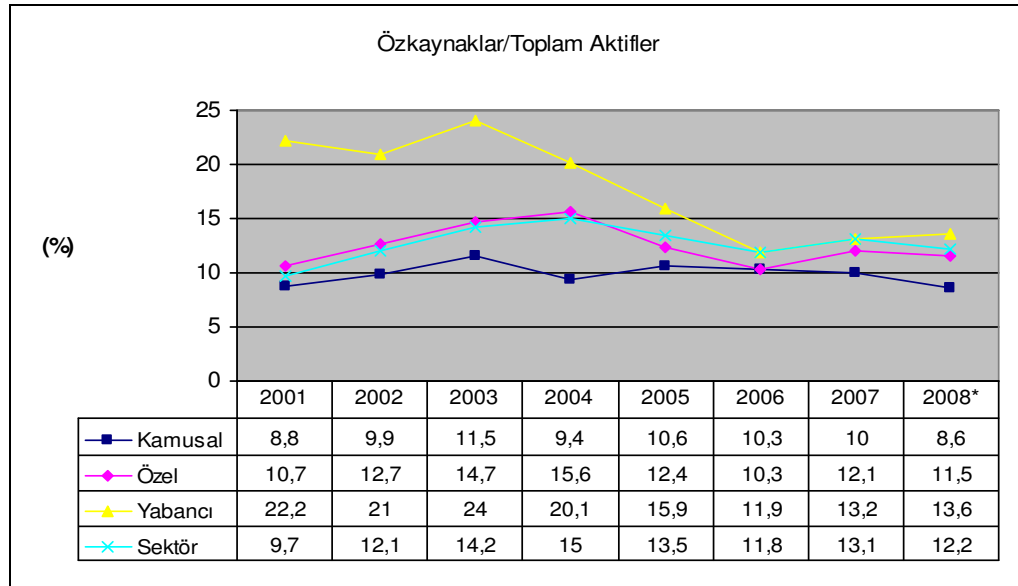
Öz kaynakların risk ağırlıklı varlıklara oranladığımızda, kamu bankalarının özellikle 2000-2001 krizinde sonra 2003 yılına kadar ellerindeki risk ağırlıklı varlıkların fazla olduğu, yeniden yapılanma ve sermaye yapısının güçlendirilmesi sonucunda ellerindeki iştiraklerini ve takipteki alacaklarının azaltılması sonucu bu oran 2003 yılından yüzde 56,3’ten azalarak, 2008 yılında yüzde 17,4’e düşmüştür.

⁹⁸ BDDK, Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine Ve Değerlendirilmesine ilişkin Yönetmelik, 01.11.2006 Tarih ve 26333 Sayılı R.G., Md. 18, Mad.3.

Özel bankaların, öz kaynakların risk ağırlıklı varlıklara oranı, 2001 yılında yüzde 16,5'ten, 2008 yılında yüzde 15,8'e düşmüştür. Yabancı bankalarda bu oran, 2001 yılında yüzde 44,2'den 2008 yılında yüzde 14'de gerilediği görülmektedir.

Sektörün toplamına bakıldığında özel kesimle paralellik arz ettiği görülmektedir. 2001 yılında yüzde 17,5 olan özkaynakların risk ağırlıklı varlıklara oranı, 2008 yılında değişmemiştir. Sektördeki artan rekabetten dolayı 2003'ten sonra banka gruplarının rasyolarında düşüş eğilimi, özellikle de yabancı bankaların rasyosundaki hızlı düşüş göze batmaktadır. Ayrıca, son yıllarda bu rasyonun düşme eğilimi sektördeki etkinliğin arttığı anlamına gelmektedir.

Sonuç olarak, yabancı bankaların varlığı 2001 yılında özkaynaklardaki risk ağırlıklı varlıkların oranını yüzde 5,9 arttırmıştır, 2002 yılında bu oranı yüzde 0,9 azaltmıştır, 2003 yılında yüzde 1,2 azaltmıştır, 2004 yılında yüzde 0,9 azaltmıştır, 2005 yılında yüzde 3,3 azaltmıştır, 2006 yılında yüzde 2,2 azaltmıştır, 2007 yılında yüzde 4,6 azaltmıştır, 2008 yılında ise bu oran yüzde 1,2 azaltmıştır.

Grafik 3.2 Özkaynaklar/Toplam Aktifler (%)

Kaynak: TBB

* 2008 Eylül Ayına Ait Veriler Kullanılmıştır.

Özkaynakların Toplam aktiflere oranı göz önüne alındığında özel bankaların, sektör ortalamasıyla paralellik arz ettiği, kamu bankalarına ait oran ise sektör

ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Yabancı bankaların özkaynaklarının toplam aktiflere oranının da giderek azalma olduğu, fakat bu oranın sektör ortalamasının üzerinde olması bu bankalar açısından olumlu olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak, yabancı bankaların varlığı 2001 yılında özkaynakların toplam aktiflere oranını yüzde 4,2 arttırmıştır. 2002 yılında bu oranı yüzde 3,2 arttırmıştır, 2003 yılında yüzde 3,6 arttırmıştır 2004 yılında yüzde 2,5 arttırmıştır, 2005 yılında yüzde 0,2 azaltmıştır, 2006 yılında yüzde 0,5 arttırmıştır, 2007 yılında yüzde 0,7 arttırmıştır, 2008 yılında ise bu oranı yüzde 0,7 arttırmıştır.

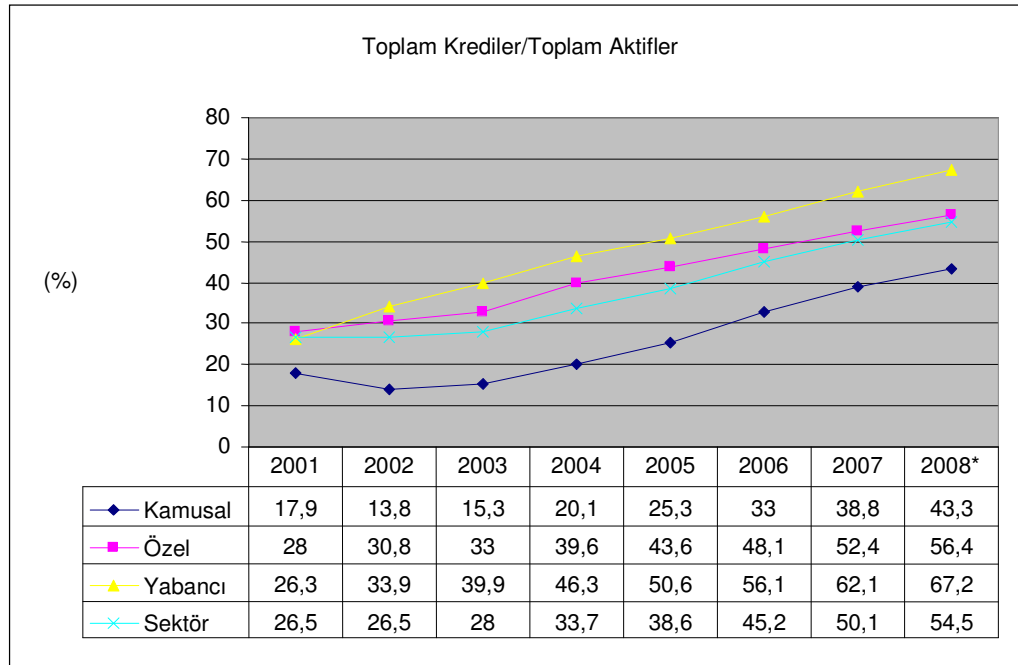
Yabancı bankalar sektör ortalamasının ve diğer banka gruplarının üzerinde bir performans sergilemesi, söz konusu bankaların diğer bankalara göre, faaliyetlerinde daha çok özkaynaklarından faydalandıklarını göstermektedir.

3.1.3. Aktif Kalitesi Rasyosunun Gelişimi

Bankalar, özkaynaklarını ve yabancı kaynaklarını krediler, duran varlıklar ve menkul kıymetler gibi çeşitli varlıklara bağlamaktadırlar. Bu tür yatırım kararlarında aktif kalitesi açısından önemli olan, banka aktiflerinin çeşidinin yanında aktiflerin gelir getirip getirmediği, gelir getirme gücü, gelirin sürekliliği, nakde dönüş kabiliyeti ve bankanın kaynak yapısına uygun olup olmadığıdır.

Bankalar açısından, aktifler içerisindeki başlıca büyüklüklerden birisi olan krediler, aktif kalitesinin ölçülmesinde en önemli kalemlerden birisidir. Bankaların gerek işlevsel, gerek finansal etkinliklerini olumsuz yönde etkileyen en önemli faktörlerden birisi geri dönmeyen krediler ve tercihli kredilerdir. Geri dönmeyen kredilerin ve tercihli kredilerin geniş yer tuttuğu bir ekonomide, mali piyasada rekabet koşulları aksar, faiz oranı değişimleri denge sağlama işlemlerini yerine getiremez. Bu nedenle aktif kalitesinin ölçülmesinde kullanılan oranlardan ağırlıklı kısmı krediler ile ilgili olanlardan oluşmaktadır.

Grafik. 3'te kredilerin toplam aktifler içindeki payı incelendiğinde 2000-2001 krizinden sonra bankaların yeniden yapılandırma sürecinin olumlu yansımaları neticesiyle aktif kalitesini yükselttikleri görülmüştür. Krediler/Toplam Aktifler oranı, bankaların toplam aktifleri içinde kredilerin oynadığı rolü gösteren bir orandır. Oranın yüksekliği, bankanın en önemli başta gelen görevlerinden birisi olan kredi verme işlemini başarıyla gerçekleştirdiğini gösterir. Ancak, bu oranın çok yüksek olması da bankanın rizikosunu artırır. Kredi müşterilerinin göstermiş oldukları teminatların sağlığına bağlı olarak, kredilerin geri ödenmeme rizikosunu kendisini gösterir.

Grafik 3.3 Toplam Krediler/Toplam Aktifler(%)

Kaynak: TBB

* 2008 Eylül Ayına Ait Veriler Kullanılmıştır.

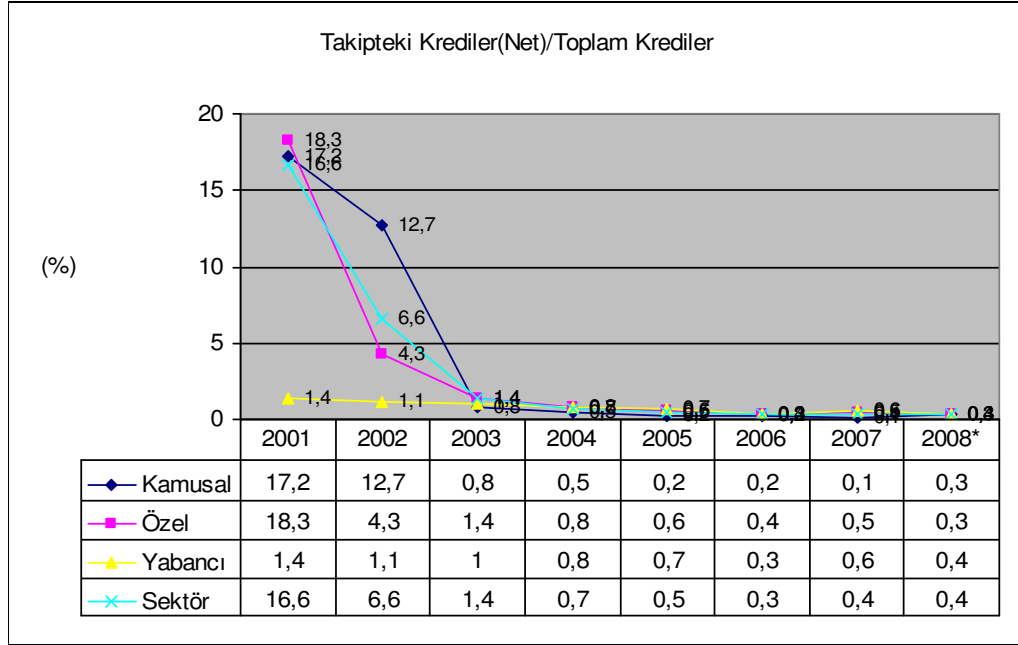
Toplam kredilerin toplam aktiflere oranını, grup bazında incelediğimizde kamusal bankaların 2001 yılında yüzde 17,9, 2003 yılında yüzde 15,3 iken 2008'in Eylül ayında bu oranın yüzde 43,3 olduğu görülmektedir, kamu bankaları sektör ortalamasının altında kaldığı, fakat kendi içinde başarılı olduğu görülmektedir.

Özel sermayeli bankalarda ise 2001 yılında yüzde 28 olan aktifler içindeki kredi payı 2004 yılında yüzde 39,6'ya, 2008'in Eylül ayında yüzde 56,4'e yükselerek sektör ortalamasını geçmiş ve iyi bir performans göstermektedir.

Yabancı bankalar ise 2001 yılında yüzde 26,3 olan oran 2004 yılında yüzde 46,3 oranına, 2008'in Eylül ayında çok üstün bir performans göstererek yüzde 67,2 oranına yükseltmiştir.

Sektör ortalamasına baktığımızda ise 2001 yılında yüzde 26,5 olan oran 2004 yılında yüzde 33,7 olmuş, 2008 yılının Eylül ayında ise yüzde 54,4 oranına ulaşmıştır.

Sonuç olarak, yabancı bankaların varlığı 2001 yılında toplam kredilerin toplam aktiflere oranını yüzde 1,1 arttırmıştır, 2002 yılında bu oranı yüzde 3,8 arttırmıştır, 2003 yılında yüzde 5,3 arttırmıştır, 2004 yılında yüzde 5,8 arttırmıştır, 2005 yılında yüzde 5,2 arttırmıştır, 2006 yılında yüzde 5,2 arttırmıştır, 2007 yılında yüzde 5,5 arttırmıştır, 2008 yılında ise bu oranı yüzde 5,8 arttırmıştır.

Grafik 3.4 Takipteki Kredilerin(Net)/Toplam Aktifler (%)

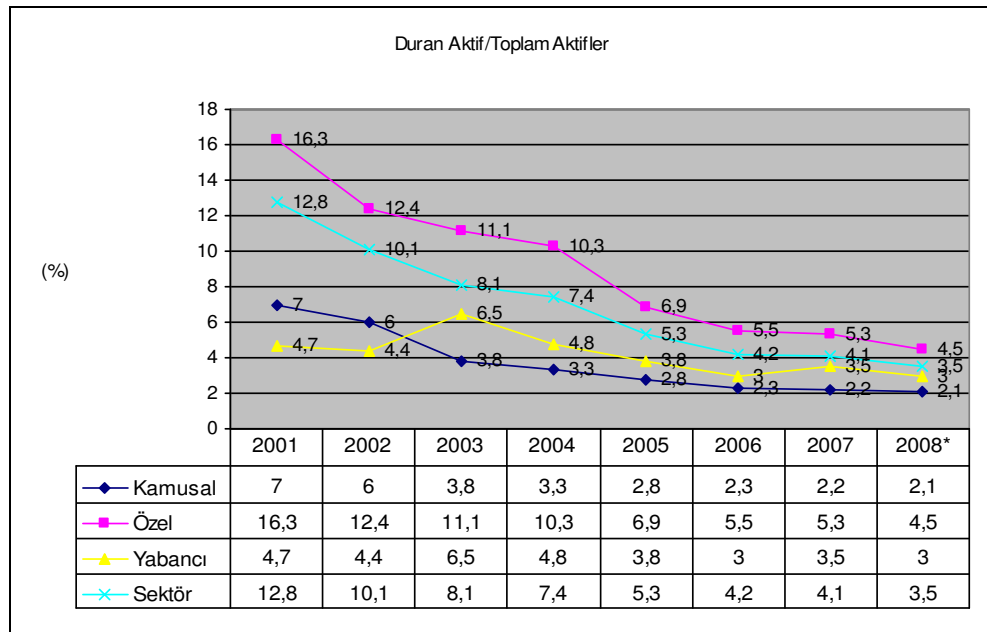
Kaynak: TBB * 2008 Mart ayına ait veriler kullanılmıştır.

2000-2001 krizinde toplam aktifler içindeki takipteki kredilerin artış gösterdiği görülmektedir. Ayrıca bu grafikte, 2003 yılının bir kırılma noktası olduğu görülmektedir, 2003 yılından itibaren yeniden yapılanma ve uygulanan politikalar sonucunda özel karşılıklar payı artırılarak takipteki kredilerin azalması sağlanmıştır.

Kamu bankalarında takipteki kredilerin toplam aktiflere oranı, 2001 yılında yüzde 17,2 iken 2008 yılında yüzde 0,3'e düşmüştür. Özel bankalarda ise bu oran 2001 yılında yüzde 18,3 iken 2008 yılında yüzde 0,3'e düşmüştür. Özel bankalar kamu bankalarıyla paralellik gösterdiği görülmektedir. Yabancı bankalar ise 2001 yılında yüzde 1,4 olan bu oran 2008 yılında 0,4'e düşmüştür. Sektörde ise 2001 yılında yüzde 16,6 olan takipteki kredilerin toplam aktiflere oranı 2008 yılında yüzde 0,4'e düşmüştür.

Bu grafikten bankacılık sektöründe, takipteki kredilerin toplam krediler içindeki oranının azalma eğiliminde olduğu ve bankaların kredi kullandırırken daha kontrollü bir politika izlemeye çalıştıkları görülmektedir.

Sonuç olarak, yabancı bankaların varlığı 2001 yılında takipteki kredilerin toplam kredilere oranı yüzde 5,4 azaltmıştır, 2002 yılında bu oranı yüzde 2,4 azaltmıştır, 2003 yılında yüzde 0,4 azaltmıştır 2004 yılında yüzde 0,1 azaltmıştır, 2005 yılında yüzde 0,2 azaltmıştır, 2006 yılında etkilememiştir, 2007 yılında yüzde 0,2 azaltmıştır, 2008 yılında ise bu oranı yüzde 0,1 azaltmıştır.

Grafik 3.5 Duran Aktiflerin Toplam Aktifler İçerisindeki Payı(%)

Kaynak: TBB

* 2008 Mart ayına ait veriler kullanılmıştır.

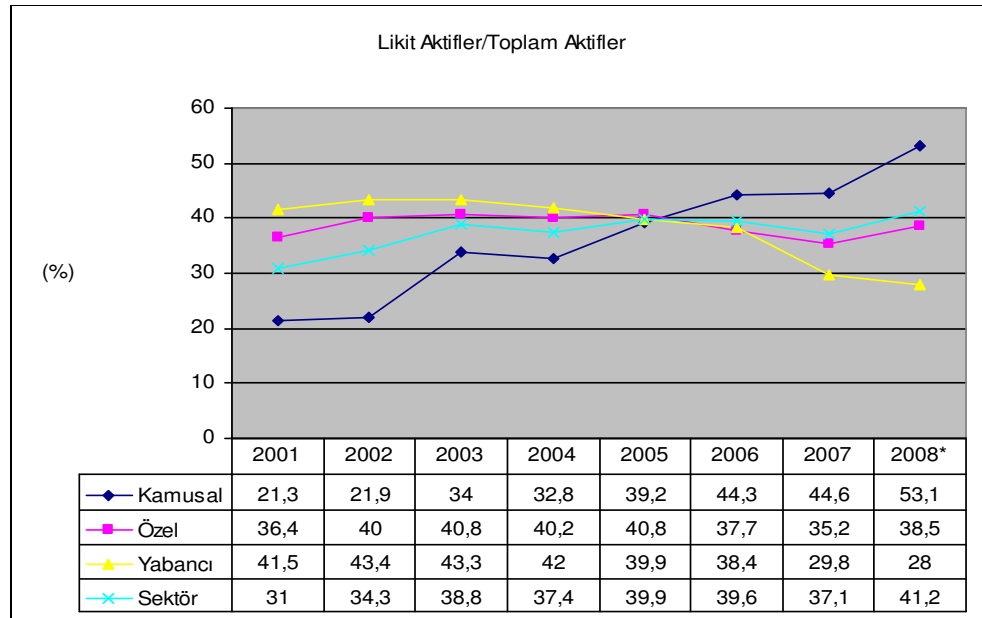
Duran aktiflerin toplam aktifler içerisindeki oranını gösteren bu grafikte görüldüğü gibi, bankacılık sektörü itibariyle bankaların mevcut duran aktiflerinde bir azaltmaya gittikleri görülmektedir. Bankacılık sektöründeki yeniden yapılanmanın etkisinin yüksek görüldüğü alanlardan biri olan duran aktiflerdeki değişim, en çok özel bankaları etkilemiştir. Özel bankalar, duran aktif yatırımlarının artışını sınırlamıştır. 2001 yılında yüzde 16,3 olan oran, 2008 yılının Mart ayında yüzde 4,5'e düşmüştür. Yabancı bankalarda ise bu oran çok değişikliğe uğramamıştır. 2001 yılında yüzde 4,7

olan oran, 2008 yılının Mart ayında yüzde 3'e gerilemiştir. Özel bankalardaki düşüş sektör ortalamasını da düşürmüştür.

Sonuç olarak, yabancı bankaların varlığı 2001 yılında duran aktiflerin toplam aktifler içerisindeki oranını yüzde 2,2 azaltmıştır, 2002 yılında bu oranı yüzde 1,6 azaltmıştır, 2003 yılında yüzde 0,3 azaltmıştır 2004 yılında yüzde 0,6 azaltmıştır, 2005 yılında yüzde 0,3 azaltmıştır, 2006 yılında yüzde 0,3 azaltmıştır, 2007 yılında yüzde 0,5 azaltmıştır, 2008 yılında ise bu oranı yüzde 0,1 azaltmıştır.

3.1.4. Likidite Rasyolarının Gelişimi

Bankalar, mevduat çekme talebini karşılayamamak ve kredi taleplerini geri çevirmek gibi olumsuzlukları yaşamamak amacıyla likidite yeterliliğini sağlamaya çalışırlar. Bunun için de banka yöneticileri, bilançonun aktif toplamındaki tam likit kalemlerin ağırlığını artırır. Ancak bunun da maliyeti vardır. Likit aktiflerin bir kısmının getirisiz ya da düşük getirili aktif olması nedeni ile bankalar için yüksek likidite yeterliliği yüksek maliyet demektir.

Grafik 3.6 Likit Aktifler /Toplam Aktifler(%)

Kaynak: TBB * 2008 Eylül Ayına Ait Veriler Kullanılmıştır.

Likit değerlerin toplam aktiflere oranı, bankaların hem aktif kalitesi hem de likiditesi ile ilgili bir oran olduğu için önemlidir. Oranın yüksek olması aktiflerin duran

varlık ve iştirak gibi donuk varlıklara harcanmadığını gösterdiği gibi bankanın parasının en yüksek verim sağlayan yatırımlara yönlendirilebileceğini de gösterir.

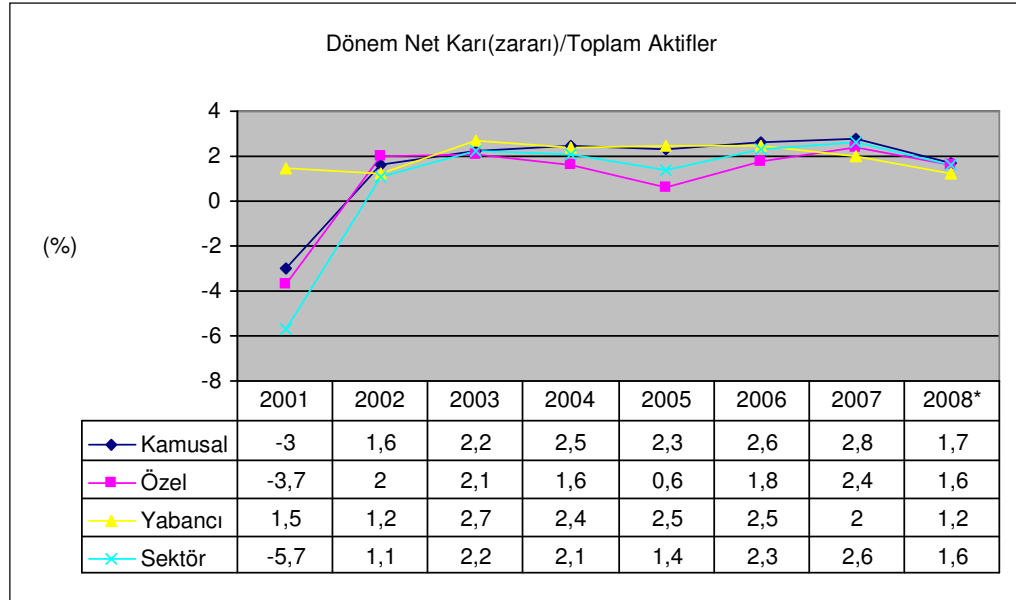
Kamu sermayeli bankalarda likit aktiflerin toplam aktiflere oranı, 2001 yılında yüzde 21,3 iken, 2008'in Eylül ayında yüzde 53,1'e yükselmiştir. Özel bankalar sektör ortalamasıyla paralellik gösterirken, yabancı bankalarda bu oran 2001 yılında yüzde 41,5 iken, 2008 yılının Eylül ayında yüzde 28'e düşmüştür.

Sonuç olarak yabancı bankaların varlığı 2001 yılında likit değerlerin toplam aktiflere oranı yüzde 2,9 azaltmıştır, 2002 yılında bu oranı yüzde 4,2 artmıştır, 2003 yılında yüzde 1,9 artmıştır, 2004 yılında yüzde 1,8 artmıştır, 2005 yılında yüzde 0,03 azaltmıştır, 2006 yılında yüzde 0,8 azaltmıştır, 2007 yılında yüzde 12,9 azaltmıştır, 2008 yılında ise bu oranı yüzde 6 azaltmıştır.

3.1.5. Karlılık Rasyolarının Gelişimi

Kârlılık oranları, banka ortaklarının, bankaya yatırdıkları paraların getirisini ölçmeye yarayan oranlardır. Diğer getiri oranlarının hesaplanması, özkaynak getirileri ölçümünü daha iyi çözümlenmek içindir. Kârlılık, uzun dönemde bankaların verimliliğini belirlemede temel ölçüttür. Yani bankaların faaliyetleri ile ne kadar getiri elde ettiklerinin göstergesidir. Kârlılığın belirlenmesinde aktiflerin ve hisse senetlerinin getirilerine bakılması genel kabul görmüştür.

Ticari bankalar, genel olarak ekonomide istikrarın sağlandığı dönemlerde klasik bankacılık fonksiyonlarını öne çıkararak kârlılık oranlarını artırmaya çalışırlar. Başka bir deyişle bankalar, kaynakların kredi şeklinde kullanılmasını artırırlar.

Grafik 3.7 Aktiflerin Karlılık Oranı(%)

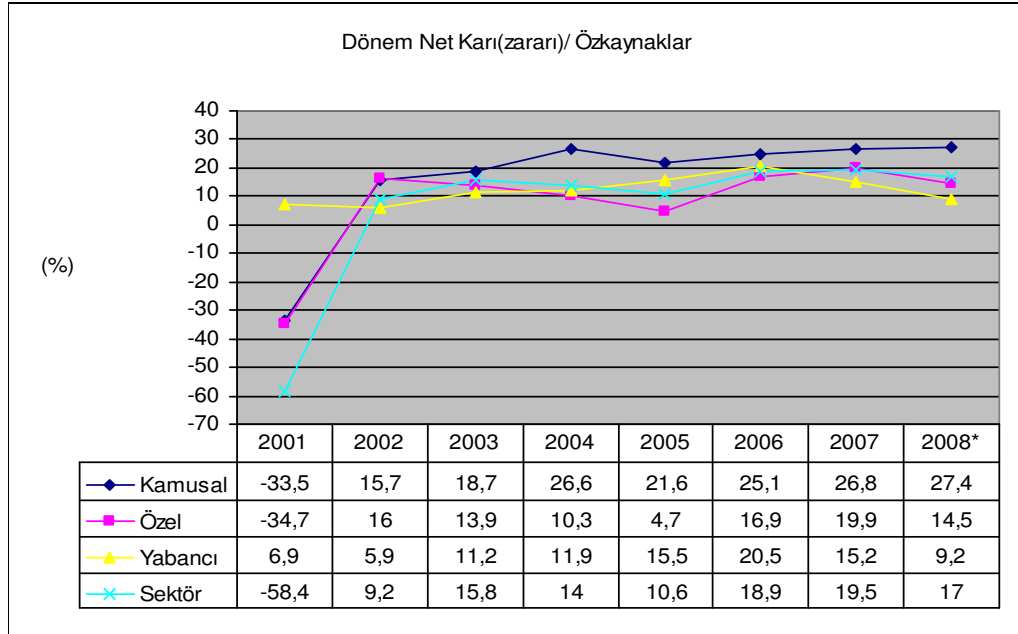
Kaynak: TBB

* 2008 Eylül Ayına Ait Veriler Kullanılmıştır.

2000-2001 yılları kriz dönemi olduğu için yabancı bankalar dışında, diğer banka gruplarında karlılık oranı 2001 yılında eksi değer almıştır. Yüksek faizler sektöre 2004 sonuna kadar önemli kar sağlayan bir kanaldı. Daha sonra uygulanan politikalar, siyasi istikrarın sağlanması, enflasyonun düşmesiyle kredilerdeki artış bankaların karlarını artıran faktörler olmuştur.

Kamu bankaları 2001 yılında karlılık oranı yüzde eksi 3 olurken, 2007 yılında 2,8'e kadar yükselmiştir. Özel bankalarda bu oran 2001 yılında yüzde eksi 3,7 iken 2008 yılında 1,6'ya yükselmiştir. Yabancı bankalar ise krizden çok etkilenmemiş ve ilerleyen yıllarda karlarını arttırmıştır. Sektör ortalamasına baktığımızda 2001 yılında yüzde eksi 5,7 iken, 2008 yılının Eylül ayında yüzde 1,6'ya yükselmiştir.

Sonuç olarak, yabancı bankaların varlığı 2001 yılında aktif karlılık oranını yüzde 1,5 arttırmıştır, 2002 yılında bu oranı yüzde 0,03 azaltmıştır, 2003 yılında yüzde 0,1 artmıştır, 2004 yılında yüzde 0,3 azaltmıştır, 2005 yılında yüzde 0,3 arttırmıştır, 2006 yılında yüzde 0,1 arttırmıştır, 2007 yılında yüzde 0,2 azaltmıştır, 2008 yılında ise bu oranı yüzde 0,1 azaltmıştır.

Grafik 3.8 Özkaynakların Karlılık Oranı (%)

Kaynak: TBB * 2008 Mart Ayına Ait Veriler Kullanılmıştır.

Grafik 3.8 incelendiğinde özkaynak karlılık oranı, yukarıdaki aktif karlılık oranı grafiğiyle paralel bir seyir izlediğini görüyoruz. 2000-2001 yıllarının kriz dönemi olduğu için yabancı bankalar dışındaki tüm bankalar zarar etmişlerdir. 2001'den sonra uygulanan yapılanma politikaları ve bankacılık düzenlemeleri sonucunda bankaların özkaynak karlılık oranı artmıştır. Grafikten de anlaşıldığı üzere yabancı bankalar kriz dönemlerinde bile zarar uğramamış karlılıklarını sürdürmeye devam etmişlerdir. Fakat bazı dönemlerde sektör ortalamasının altına düştükleri de olmuştur.

Kamu bankalarında, 2001 yılında yüzde eksi 33,5 olan özkaynak karlılık oranı, 2008 yılında yüzde 27,4 olmuştur. Özel bankalarda ise 2001 yılında yüzde -34,7 olan özkaynak karlılık oranı, 2008 yılında 14,5'e düşmüştür, yabancı bankalarda ise 2001 yılında yüzde 6,9 olan özkaynak karlılık oranı yüzde 9,2'e yükselmiştir.

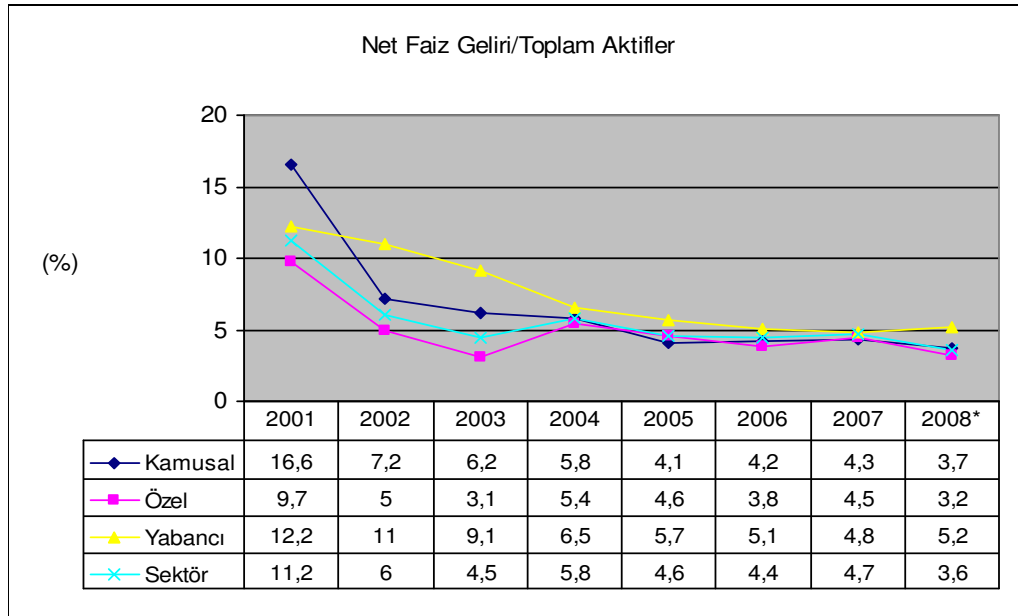
Banka grupları bazında genel bir düşüş olduğu görülmektedir bu düşüşünde azalan kar marjı ve yüksek rekabetten olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak, yabancı bankaların varlığı 2001 yılında özkaynakların karlılık oranını yüzde 3,6 arttırmıştır, 2002 yılında bu oranı yüzde 3,2 azaltmıştır, 2003 yılında yüzde 1,7 azaltmıştır, 2004 yılında yüzde 2,1 azaltmıştır, 2005 yılında yüzde 0,8

arttırmıştır, 2006 yılında yüzde 0,1 azaltmıştır, 2007 yılında yüzde 2,6 azaltmıştır, 2008 yılında ise bu oranı yüzde 2,2 azaltmıştır

3.1.6. Gelir-Gider Yapısı Rasyolarının Gelişimi

Bankanın gelir ve gider yapısının belirlenmesi önemlidir. Bankanın toplam gelir ve giderleri içinde en önemli payı hangi kalemlerin aldığı; banka kârının hangi gelir ya da gider kalemleri ile artırılabilceği gibi hususlar, gelir-gider yapısı oranlarının analiziyle çözüme kavuşturulabilir.

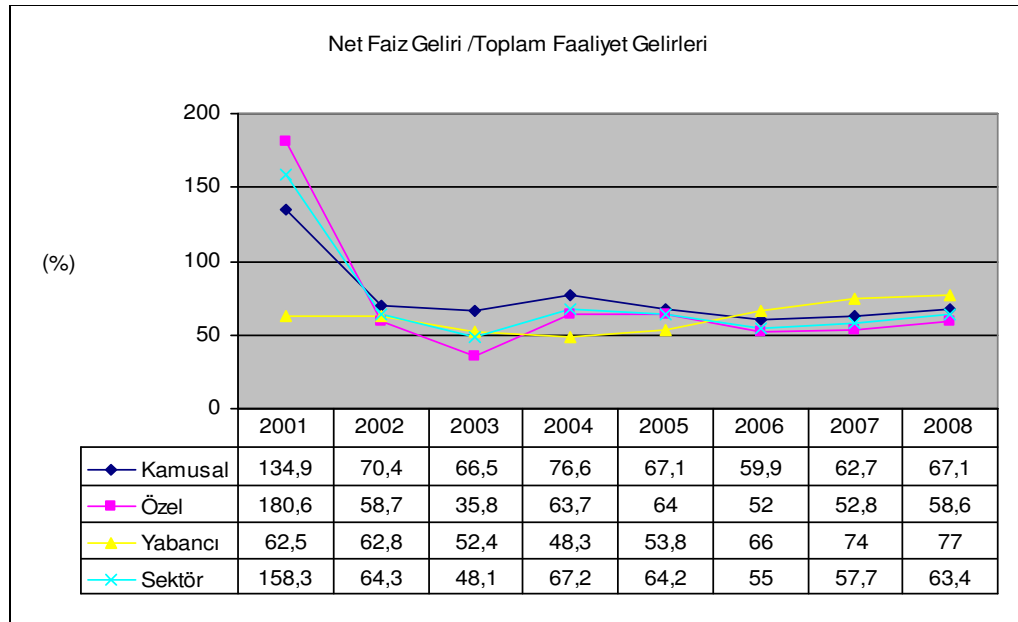
Grafik 3.9 Net Faiz Gelirlerinin Toplam Aktiflere Oranı (%)

Kaynak: TBB * 2008 Eylül Aynaya Ait Veriler Kullanılmıştır.

Toplam aktifler içindeki net faiz gelirinin oranı, bankaların ana faaliyetleri sonucu elde ettikleri geliri göstermektedir. 2001 yılının kriz yılı olması dolayısıyla bu oran yüksek çıkmış, kamu ve özel banka gruplarında 2004 yılında bir toparlanma görülmüş olsa da sektör genelinde bir düşüş eğilimi gerçekleşmiştir. Bunun nedeni ise düşen faizlerin ve artan rekabetin etkisiyle kredilerden ve menkul değerlerden alınan faizlerin düşmesi ve ayrıca mevduata verilen faizlerin artmasıdır. Net faiz gelirindeki düşüş, kamu bankalarında 2001 yılında yüzde 16,6 olan oran, 2008 yılının Eylül ayında yüzde 3,7'e düşmüş, özel bankalarda ise 2001 yılında yüzde 9,7 olan oran, 2008 yılının

Eylül ayında 3,2'e düşmüştür. Yabancı bankalar ise 2001 yılında yüzde 12,2 olan oran 2008 yılının Eylül ayında yüzde 5,2'ye düşmüştür ve sektör oranı da 2001 yılında yüzde 11,2'den iken 2008 yılının Eylül ayında yüzde 3,6'ya düşmüştür.

Sonuç olarak, yabancı bankaların varlığı 2001 yılında net faiz gelirlerinin toplam aktiflere oranı yüzde 0,2 azalmıştır, 2002 yılında bu oranı yüzde 1,4 artmıştır, 2003 yılında yüzde 1,5 artmıştır, 2004 yılında yüzde 0,3 artmıştır, 2005 yılında yüzde 0,5 arttırmıştır, 2006 yılında yüzde 0,3 artmıştır, 2007 yılında yüzde 0,1 artmıştır, 2008 yılında ise bu oranı yüzde 0,7 azaltmıştır.

Grafik 3.10 Net Faiz Gelirlerin Toplam Faaliyet Gelirleri İçerisindeki Payı (%)

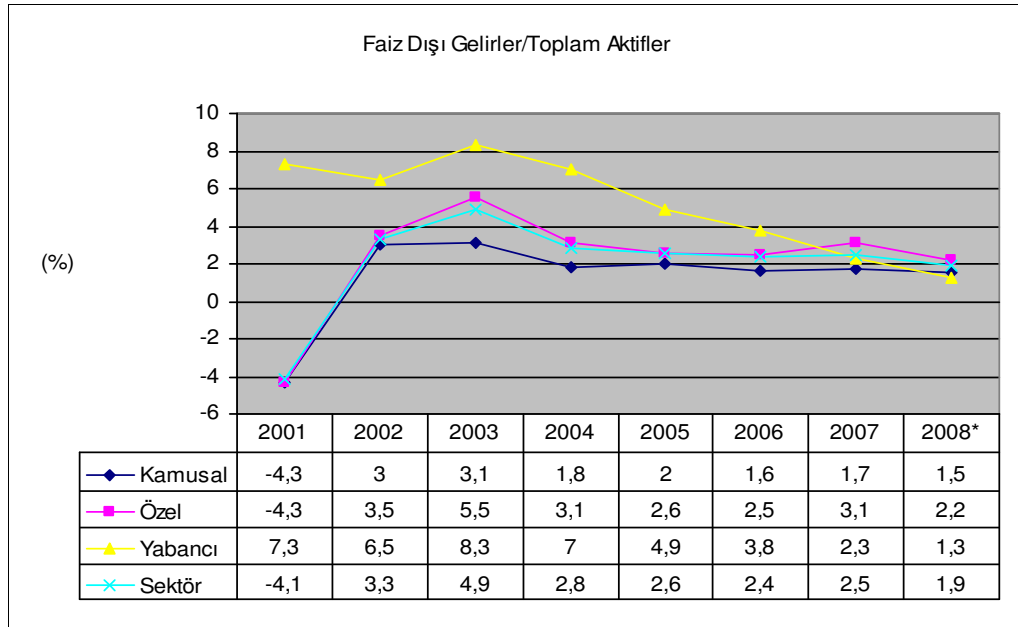
Kaynak: TBB

Net faiz gelirinin toplam faaliyet gelirlerine oranı; bankanın toplam gelirleri içinde faiz gelirlerinin payını gösterir. Bu oran, bankanın müşterilerine kullandırdığı kredilerden sağlamış olduğu faizler ve bu faizlerin tutarı hakkında bilgi verir.

Toplam faaliyet gelirleri içerisindeki net faiz gelirlerinin oranını 2001 yılında kamu ve özel banka gruplarında %100'ün üzerinde olması söz konusu gruplardaki bankaların ticari zarar açıkladıklarını göstermektedir. Bilançolarına bakıldığında, bu durumun, söz konusu bankaların kriz döneminde sermaye piyasası işlemlerindeki zararlarından meydana geldiği anlaşılmaktadır.

Kamu bankalarında 2001 yılında net faiz gelirinin toplam faaliyet gelirlerine oranı, yüzde 134,9 iken 2008 yılında yüzde 67,1'e düşmüştür. Özel bankalarda bu oran 2001 yılında yüzde 180,6 iken 2008 yılında yüzde 58,62'ye düşmüştür. Yabancı bankalarda ise bu oran 2001 yılında yüzde 62,5 iken 2008 yılında yüzde 77'ye yükselmiştir. Sektör oranı da banka gruplarına paralellik göstermiş 2001 yılında yüzde 158,3 olan oran 2008 yılında yüzde 63,4'e düşmüştür.

Sonuç olarak, yabancı bankaların varlığı 2001 yılında net faiz gelirinin toplam faaliyet gelirlerine oranını yüzde 35,0 azaltmıştır, 2002 yılında bu oranı yüzde 3,8 azaltmıştır, 2003 yılında yüzde 0,4 artmıştır, 2004 yılında yüzde 7,2 azaltmıştır, 2005 yılında yüzde 3,8 azaltmıştır, 2006 yılında yüzde 3,4 artmıştır, 2007 yılında yüzde 5,4 artmıştır, 2008 yılında ise bu oranı yüzde 4,7 arttırmıştır.

Grafik 3.11 Faiz Dışı Gelirlerin Toplam Aktiflere Oranı (%)

Kaynak: TBB * 2008 Eylül Aynaya Ait Veriler Kullanılmıştır.

2001 yılında yaşanan kriz sonucunda, yabancı bankalar dışında bütün banka gruplarında net ticari zarardan dolayı grafikteki rasyo eksi olarak görülmektedir. Ancak 2002 ve sonrasında uygulanan yeniden yapılandırma ve sermayenin güçlendirilmesi sonucu bu rasyo artıya geçmiştir. Grafikten de görüldüğü üzere 2003 yılı bir kırılma noktasıdır ve 2003 sonrası sektörde bir düşüş eğilimi görülmektedir. Sektör genelinde görülen bu düşüş faiz dışı gelirlerinde düşüş olmasa da aktif büyüklüğünün büyümesiyle

meydana gelmiştir. Burada dikkat çeken noktada, yabancı banka grubunun diğer gruplara göre daha yüksek performans sergilemesidir.

Kamu sermayeli bankalarda 2003 yılında toplam aktifler içindeki faiz dışı gelirlerin payı yüzde 3,1 iken 2008 yılında yüzde 1,5'e düşmüştür. Özel bankalarda ise bu oran 2003 yılında yüzde 5,5 iken 2008 yılında yüzde 2,2'ye düşmüştür. Yabancı bankalar ise 2003 yılında 8,3 iken 2008 yılında bu oran yüzde 1,3'e düşmüştür. Sektör oranı da bu seyre paralellik göstermiş kırılma noktası olana 2003 yılında yüzde 4,9 iken 2008 yılında bu oran 1,92'ye düşmüştür.

Sonuç olarak, yabancı bankaların varlığı 2001 yılında faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranı yüzde 3,8 artırmıştır, 2002 yılında bu oranı yüzde 1,1 artırmıştır, 2003 yılında yüzde 1,3 artmıştır, 2004 yılında yüzde 1,5 artırmıştır, 2005 yılında yüzde 0,8 artırmıştır, 2006 yılında yüzde 0,5 artmıştır, 2007 yılında yüzde 0,03 azaltmıştır, 2008 yılında ise bu oranı yüzde 0,1 azaltmıştır.

SONUÇ

Bankaların uluslararası düzeye gelmelerinin de, II. Dünya savaşı sonrası yaşanan ekonomik gelişmeler, 1971-73 yıllarında Bretton Woods sisteminin çöküşü, 1973 yılındaki petrol krizi, 1980'den sonra dünyada yaşanan finansal liberalleşme hareketleri etkili olmuştur.

Türk ekonomisi 1970'li yıllarda yaşanan petrol krizi sonrasında bir dar boğaza girmiş, döviz krizi eşliğinde yüksek oranlı enflasyonla karşı karşıya kalmıştır. İthal ikamesine dayanan yurtiçi mal ve hizmet üretiminin korunduğu bir ortamda bankalar finans sisteminde baskın bir konuma gelmiştir. Yoğun kısıtlama ve düzenlemelerin olduğu bu dönemde faaliyet gösteren 42 bankadan sadece 4 tanesi yabancı banka olmuştur. 24 Ocak 1980 kararlarıyla liberal politikalar uygulanmıştır. Uygulanan bu politikalar sonucunda 1980'den itibaren yabancı banka sayısında hızlı bir artış olmuştur. Yabancı banka sayısı, 1994 krizi sonrası 20, 2000 ve 2001 krizleri sonrasında sırasıyla 19 ve 17, 2008 yılında ise 18 olmuştur.

Yabancı bankaların etkileri, yabancı bankalara yönelik düzenlemeler, ulusal ekonominin büyüklüğü ve istikrarı, ülkedeki yabancı bankaların yoğunluğu ve piyasa payı ile orantılı olarak değişkenlik gösterir. Yabancı bankaların piyasaya hakimiyet oranı yüksek olduğu ülkelerde olumlu etkilerin ve risklerin daha üst seviyelerde olacağı açıktır.

Türk bankacılık sektöründeki kamu, özel ve yabancı bankaların performanslarını rasyo analizi yardımıyla incelediğimiz bu çalışmada, yabancı bankaların varlığı sermaye yeterlilik rasyolarını oluşturan, özkaynaklardaki risk ağırlıklı varlıkların oranını 2001 yılında yüzde 5,9 artırmıştır, 2008 yılında ise yüzde 1,2 azaltmıştır. Özkaynakların toplam aktiflere oranını 2001 yılında yüzde 4,2, 2008 yılında ise yüzde 0,7 artırmıştır. Aktif kalitesi rasyolarını oluşturan, toplam kredilerin toplam aktiflere oranını, 2001 yılında yüzde 1,1, 2008 yılında ise yüzde 5,8 artırmıştır. Takipteki kredilerin toplam kredilere oranı, 2001 yılında yüzde 5,4, 2008 yılında ise yüzde 0,1 azalmıştır. Duran aktiflerin toplam aktifler içerisindeki oranı 2001 yılında yüzde 2,2, 2008 yılında ise yüzde 0,1 azaltmıştır. Likidite rasyosu olan likit değerlerin toplam aktiflere oranını 2001 yılında yüzde 2,9, 2008 yılında ise yüzde 6 azaltmıştır. Karlılık rasyolarını oluşturan, aktif karlılık oranını 2001 yılında yüzde 1,5 artırmıştır, 2008 yılında ise yüzde 0,1

azaltmıştır. Özkaynakların karlılık oranını 2001 yılında yüzde 3,6 artırmıştır, 2008 yılında ise yüzde 2,2 azaltmıştır. Gelir-gider yapısı rasyolarını oluşturan, net faiz gelirlerinin toplam aktiflere oranını 2001 yılında 0,2, 2008 yılında ise 0,7 azaltmıştır. Net faiz gelirin toplam faaliyet gelirlerine oranını 2001 yılında yüzde 35,0 azaltmıştır, 2008 yılında ise yüzde 4,7 artırmıştır. Faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranını 2001 yılında yüzde 3,8 artırmıştır, 2008 yılında ise yüzde 0,1 azaltmıştır.

Çalışmamızda yapılan rasyo analizleri sonucunda, yabancı bankaların yüksek sermaye yeterliliğine, sağlam aktif yapısına ve yüksek karlılık oranlarına sahip olmaları, Türk bankacılık sektöründeki performansı artırmıştır, fakat kamu ve özel bankaların verimliliği ve istikrarı üzerinde doğrudan etki yaratmamıştır. Çünkü yabancı bankaların sektör içindeki payları düşük kalmıştır, ancak yaratmış oldukları rekabet nedeniyle özel bankaların verimliliğini dolaylı olarak arttırdıkları görülmektedir. Nitekim özel bankalar rekabet uğruna yüksek riskleri göze almışlardır. Bu durumun ekonomik istikrar üzerinde olumsuz etki yaratma olasılığı da ayrı bir risktir.

Türk bankacılık sektörüne giriş yapmak isteyen yabancı bankanın, dünya çapında faaliyet gösteren büyük ölçekli, iyi itibar sahibi ve güçlü ağ yapısına sahip, sağlam yapıda bir banka olması, Türk bankacılık sektörüne olan güveni de artıracaktır.

EKLER

Ek 1: Türkiye’de Faaliyette Bulunan Yabancı Bankalar
(Aralık 2008)

BANKA	KURULUŞ	GENEL BİLGİLER
Arap Türk Bankası	1977	1 Nisan 1977 tarihinde kurulan Arap Türk Bankası, Arap (% 65) ve Türk (% 35) hissedarların bir ortak girişim bankasıdır.
Citibank A.Ş	1980	"Citibank N.A." 12 Kasım 1980 tarihinde Türkiye’de şube açan yabancı banka statüsünde faaliyetlerine başlamıştır. BBDK’nın 8 Aralık 2003 tarih ve 1149 sayılı kararı uyarınca 26 Aralık 2003 tarihinde (tamamı Citibank N.A.’ya ait bir yan kuruluş olarak)Citibank A.S. kurulmuştur. Citibank A.S. BDDK’nın 10 Mart 2004 tarih ve 1222 sayılı yazısı ile mevduat kabul etmek ve bankacılık işlemleri yapmak üzere izin almıştır. 31 Mart 2004 tarihinde Citibank N.A.’nın bütün aktifi (mevduat dahil olmak üzere) pasifi, hak ve borçları Citibank A.S.’ye devredilmiştir. Böylelikle banka Türkiye’deki faaliyet seklini 31 Mart 2004 itibariyle "şube"den "anonim şirket" şeklindeki iştirake dönüştürmüştür.
Denizbank A.Ş	1997	11 Ekim 1996 tarih ve 22784(Mükerrer) sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 18 Ağustos 1996 tarih ve 96/8532 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına istinaden "Denizbank A.S." unvanıyla kurulmuş ve 11 Nisan 1997 tarih ve 4269 sayılı Türk Ticaret Sicili Gazetesinde tescil edilmiştir. Hazine’nin 22 Ağustos 1997 tarih ve 632 sayılı yazısı ile "Denizbank A.S."ye faaliyet izni verilmiş, banka 25 Ağustos 1997 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. 1997 yılında Özelleştirme İdaresi’nce açılan ihale kapsamında "Denizcilik Bankası T.A.S." (Bakınız "Faaliyetine Son Verilen Bankalardan "Denizcilik Bankası T.A.S.") hisseleri satın alınmış ve Zorlu Holding bünyesine katılmıştır. Daha sonra 25 Ekim 2002 itibariyle Milli Aydın Bankası T.A.S. hisseleri de Denizbank A.S.’ ye geçmiş;banka Denizbank A.S.’ye tüm hak alacak, borç ve yükümlülükleri ile devir olmuştur. Denizbank A.S. hisseleri 1 Ekim 2004 tarihinden itibaren İMKB’de işlem görmeye başlamıştır. 30 Mayıs 2006 tarihinde Zorlu Holding, Denizbank A.S.’de sahip olduğu % 74,9965 hissesini Belçika - Fransa sermayeli Dexia’ya satmak için bir anlaşma imzaladığını açıklamıştır. Devir işlemleri tamamlanmıştır.
Deutsche Bank A.Ş.	1988	"Türk Merchant Bank A.S." unvanı ile ve 7 Nisan 1988 tarih ve 1994 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde tescil ettirmek suretiyle bir kalkınma ve yatırım bankası olarak faaliyetlerine başlamıştır. Unvanı 17 Nisan 1997 tarihinde "Bankers Trust A.S." olarak değişmiştir. 1 Mart 2000 tarihinde ünvanı

		"Deutsche Bank A.S." olarak değişmiştir. Deutsche Bank'ın İstanbul'daki iştiraki olan Deutsche Bank A.S. 2004 yılında bankacılık lisans değişikliği ve Resmi Gazete'nin 15 Ekim 2004 tarih ve 25614 sayılı nüshasında yayımlanan BDDK Kararı ile mevduat kabul etme yetkisi almıştır. Bu doğrultuda banka, yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları grubundan Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar grubuna geçmiştir.
Eurobank Tefken A.Ş	2001	"Tekfenbank A.Ş."nin ticari ünvanı 11 Ocak 2008 tarihi itibariyle "Eurobank Tekfen A.Ş." olarak değişmiştir.
Finansbank A.Ş	1987	Finans Bank A.S. 23 Eylül 1987 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur.Bankanın hisse senetlerinin ilk halka arzı 3 Şubat 1990 tarihinde İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda yapılmıştır. Banka'nın hisseleri 1998 yılından itibaren Londra Menkul Kıymetler Borsası'nda da Global Depository Receipts olarak işlem görmektedir. 3 Nisan 2003 tarih ve 1023 sayılı BDDK Kararı ile Fiba Bank A.S.'yi kendi çatısı altına devralmıştır. 3 Nisan 2006 tarihinde National Bank of Greece S.A., Fiba Şirketler Grubu ile Finans Bank A.S. hisselerinin %46'sını satın almak üzere bir hisse alım anlaşması imzalamıştır. Devir süreci tamamlanmıştır.
Fortis A.Ş	1964	1964 yılında "Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası A.S." ünvanıyla kurulmuş, 27 Mart 1971 tarihinde "Türk Dış Ticaret Bankası A.S." ünvanını almıştır. Bankanın hisse senetleri 13 Eylül 1990'dan itibaren iMKB'da işlem görmeye başlamıştır. Türk Dış Ticaret Bankası A.S.'nin ödenmiş sermayesinin % 89,34'ü, 4 Temmuz 2005 tarihinde Fortis Bank NV-SA'ya devredilmiştir. Bu tarih itibariyle banka, özel sermayeli mevduat bankaları grubundan Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar grubuna geçmiştir. 28 Kasım 2005 tarihi itibariyle ünvanı "Fortis Bank A.S." olarak değişmiştir. Fortis Bank NV-SA'nın ana ortaklığı su anda % 93,26'dır.
HSBC Bank A.Ş	1990	"Midland Bank A.S." 1 Ağustos 1990 tarih ve 20592 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 90/644 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulma izni almıştır. Hazine'nin 19 Ekim 1990 tarih ve BAK 1-1-5222-455-47928 sayılı yazısı ile bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni doğrultusunda 5 Kasım 1990 tarihinde bankacılık işlemlerine ve mevduat kabulüne başlamıştır. 1 Nisan 1999 tarihinde ünvanı "HSBC Bank A.S." olarak değişmiştir.13 Aralık 2001 tarih ve 24612 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan BDDK'nın 11.12.2001 tarih ve 547 sayılı kararı ile Demirbank T.A.S.'ı bünyesine devralmıştır.

ING Bank AŞ	1997	"Oyak Bank A.Ş."nin ticari ünvanı 7 Temmuz 2008 tarihi itibariyle "ING Bank A.Ş." olarak değişmiştir
Millennium Bank A.Ş.	1984	"Manufacturers Hanover Trust Company" 1984 yılında Türkiye'de şube açan yabancı banka statüsünde faaliyetine başlamış, 1991'de "Manufacturers Hanover Bank A.S." ünvanını alarak Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar grubuna geçmiştir. Manufacturers Hanover Corporation ile Chemical Banking Association'ın birleşmeleri nedeniyle Hazine'nin 3 Şubat 1992 tarih ve 5454 sayılı yazısı ile Türkiye'de kurulu Manufacturers Hanover Bank A.S.'nin ünvanı "Chemical Bank A.S." olmuştur. Bankanın Sürmeli Grubu'na geçmesiyle birlikte, 26 Mart 1997 tarih ve 4257 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayınlanarak ünvanı "Sitebank A.S."olarak değişmiştir. Banka bu tarih itibariyle özel sermayeli mevduat bankaları grubuna geçmiştir. 10 Temmuz 2001 tarihinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiştir. Daha sonra 21 Aralık 2001 tarihinde bankanın hisselerinin Novabank S.A.'ya devri için sözleşme imzalanmış, 24 Ocak 2002 tarihinde Novabank S.A.'ya hisse satış işlemi sonuçlandırılmıştır. Banka, bu tarih itibariyle yeniden Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar grubuna geçmiş, 28 Mart 2003 itibariyle ünvanı "BankEuropa Bankası A.S."olarak değişmiştir. Bankanın ünvanı, Aralık 2006 tarihinde Millenium Bank A.S. olarak değiştirilmiştir.
Turkland Bank	2007	BDDK'nın 28 Aralık 2006 tarih ve 2075 kararı ile, MNG Bank A.Ş. hisselerinin %50'sinin Arap Bank plc ve %41'inin BankMed tarafından devralınmasına izin verilmiştir. Fiili hisse devri 29 Ocak 2007 tarihinde gerçekleşmiştir. Banka, bu tarih itibariyle özel sermayeli mevduat bankaları grubundan Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar grubuna geçmiştir."MNG Bank A.Ş."nin ticari ünvanı 3 Nisan 2007 tarihinde İstanbul Ticaret Sicil'inde tescil ettirilerek "Turkland Bank A.Ş." olarak değiştirilmiştir.

TÜRKİYE'DE ŞUBE AÇAN YABANCI BANKALAR		
ABN Amro Bank N.V.	1921	"Holantse Bank Uni. N.V." ünvanı ile kurulmuş, 1 Ocak 1995 tarihinde "ABN AMRO Bank N.V." olarak değişmiştir.
Habib Bank Limited	1983	Habib Bank Limited, 19 Mart 1982 tarih ve 8/4456 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile bankacılık faaliyetleri yapma yetkisi ve merkez şube ile dört şube açma yetkisi almıştır. Banka, 4 Ocak 1983 yılından bu yana Türkiye'de şube açan yabancı banka statüsünde bankacılık faaliyetlerini yürütmektedir.
JP Morgan Chase Bank N.A.	1984	Bankanın ticari ünvanı "The Chase Manhattan Bank"ın "Morgan Guaranty Trust Company"yi devralmasıyla birlikte 21 Aralık 2001'de "JPMorgan Chase Bank" olarak değişmiştir. 28 Şubat 2005 tarihi itibarıyla bu ünvan "JPMorgan Chase Bank N.A." olarak tekrar değişmiştir.
Societe Generale S.A.	1989	24 Mayıs 1989 tarih ve 20174 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 89/14049 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Merkezi Fransa'nın Paris şehrinde bulunan Societe Generale Societe Anonyme ünvanlı bankanın Türkiye'de şube açmasına izin verilmiştir. Banka 15 Kasım 1989 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır.
WestLB A.G.	1985	1985 yılında "Standard Chartered Bank" ünvanıyla Türkiye'de şube açarak faaliyetlerine başlamış, daha sonra bankanın ünvanı 21 Ağustos 1990 tarih 20612 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 90/698 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "Westdeutsche Landesbank (Europe) A.G." olarak değişmiştir. Daha sonra bu ünvan, 7 Temmuz 1997 tarih ve 4326 sayılı Ticaret Sicili Memurluğu'nca tescil ettirilerek "Westdeutsche Landesbank Girozentrale" ve 7 Ekim 2002 tarihinde Ticaret Sicili Memurluğu'nca tescil ettirilerek "WestLB AG" olarak tekrar değiştirilmiştir.

YABANCI SERMAYELİ KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI		
Bank Pozitif Kalkınma Bankası A.Ş.	1999	9 Nisan 1999 tarihinde "Toprak Yatırım Bankası A.S." adıyla kurulmuştur. 30 Kasım 2001 tarihinde, bankanın eski ana sermayedarı Toprakbank A.S. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiştir. Daha sonra Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu'nun düzenlediği ihale sonucunda 1 Kasım 2002 tarihinde banka hisselerinin % 89,92'lik bölümü "C Faktoring A.S." tarafından satın alınmıştır. Yeni ortaklık yapısıyla 22 Ocak 2003 itibariyle ünvanı "C Kredi ve Kalkınma Bankası A.S." olarak değişmiştir. 13 Aralık 2005 tarihinde yabancı ortak girişine yönelik olarak nihai satış sözleşmesi imzalanmıştır. Söz konusu anlaşmaya göre tamamı Bank Hapoalim B.M.'e ait bulunan Tarshish-Hapoalim Holdings and Investments Ltd., sermaye arttırımı yöntemiyle bankada %57.55 hisse sahibi olacaktır. Ayrıca, RP Explorer Master Fund'ın sermaye artışı yöntemiyle bankada %7.45 hissedar olması öngörülmektedir. 29 Aralık 2005 tarihinde Banka'nın ünvanı "Bankpozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.S." olarak değişmiştir.
Calyon Bank T.A.S.	1990	11 Ocak 1990 tarihinde "Avrupa Türk Yatırım Bankası A.S." ünvanıyla kurulmuş, daha sonra bu ünvan 29 Mayıs 1995 tarihinde "Indosuez Euro Türk Merchant Bank A.S.", 5 Haziran 2000 tarihinde "Crédit Agricole Indosuez Türk Bank A.S." olarak değişmiştir. Credit Lyonnais (Paris) Merkezi Fransa İstanbul Türkiye Merkez Şubesi'nin mevduatı hariç bütün aktif ve ödenmiş sermayesi ile yedek akçeleri de dahil olmak üzere pasifi, borç, alacak ve haklarını 13 Mart 2004 tarihinde devralmıştır. 17 Haziran 2004 tarihinde ise "Calyon Bank Türk A.S." olarak değişmiştir.
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	1992	7 Ağustos 1991 tarih ve 91/2066 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına istinaden Tat Yatırım Bankası A.S. olarak kurulmuştur. BDDK'nın 30 Kasım 2006 tarih ve 2040 sayılı Kararı ile Tat Yatırım Bankası A.S.'nin sermayesinin %99.947'sine tekabül eden hisselerinin Merrill Lynch European Asset Holdings Inc.'e devredilmesine izin verilmiştir.
Taib Yatırım Bank A.Ş	1987	TAIB YatırımBank A.Ş. (TYB), Bahreyn'de kurulu TAIB Bank B.S.C.(c)'nin bağlı ortaklığı olarak, 1987 yılından bu yana yatırım bankacılığı lisansı ile Türkiye'de faaliyet göstermektedir

KAYNAKÇA

- AFŞAR, Bilge, Türk Bankacılık Sektöründe Krizler, Konya Ticaret Odası, Edüt Araştırma Servisi, **Araştırma Raporu**, Sayı : 2007/5 56/516
- AFŞAR, Muharrem (2004), **Finansal Küreselleşme Ve Türk Bankacılık Krizleri Üzerine Etkisi**, T.C Anadolu Üniversitesi, Yayınları, No 1558, Eskişehir.
- AFŞAR, Muharrem (2008), Doğrudan Yabancı Yatırımlar Ve Bankacılık Sektörü, <http://eab.ege.edu.tr/pdf/4/C4-S1-2-%20M9.pdf> ,(3 Mart 2008)
- AKÇAOĞLU, Emin (1996), 1980 Öncesi Ve Sonrası Türk Bankacılığında Finansal Yenilikler, 70 **Finans Dünyası Dergisi**, Ekim.
- AKÇAOĞLU, Emin (2008), Bankacılıkta Yabancı Sermaye, 70 **Finans Dünyası Dergisi**, Temmuz.
- AKGÜÇ, Öztin (1987), **Yüz Soruda Türkiye’de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, Ankara.
- AKPINAR, Miraç Göksenin (2006), Bankacılık Kesiminin Oran Analizleri Ve Altı Büyük Bankaya İlişkin Uygulamalar, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.
- AKSOY, Suna (2000), “Finansal Piyasalarda Yeni Yasal Düzenlemeler (Reregulation) İhtiyacı Ve Türk Finans Sistemi”,136 Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Öneri Dergisi**, Haziran.
- AKSOY, Tamer (1998), **Çağdaş Bankacılıktaki Son Eğilimler Ve Türkiye’de Uluslar üstü Bankacılık (Sistemik Ve Analitik Bir Yaklaşım)**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, Ankara.
- ATAN, Murat (2008) Seçilmiş Kamu, Özel Ve Yabancı Ticaret Bankalarında Karlılığı Etkileyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi, muratatan.info/academic/article/14.pdf, (20.10.2008)
- ALTIKULAÇ, Ertan (2006) Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi Ve Türkiye’de Performanslarının Özel Ve Yabancı Bankalarla Karşılaştırılmasına İlişkin Kantitatif Analiz, Doktora Tezi, İstanbul.
- ALTUN, Fatih (2006) Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye Giriş Ve Ulusal Ekonomi Üzerindeki Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- ARTUN, Tuncay (1980) **İşlevi, Gelişimi, Özellikleri Ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık**, Tekin Yayınevi, İstanbul.
- AYDIN, Nurhan (2008) Bankacılık Uygulanmaları, T.C Anadolu Üniversitesi Yayın <http://books.google.com.tr/books?r&resnum=4> (20.03.2008)
- AYSU, Gökçe (2009) “Mali Serbestleşmenin Krizler Üzerindeki Etkisi”, [http://www.buik.net/subcommittee/ekonomik/showarticle.asp?Aid=191\(04.04.2009\)](http://www.buik.net/subcommittee/ekonomik/showarticle.asp?Aid=191(04.04.2009))
- BAYKAL, C. Murat (2004), Hukuki Boyutlarıyla Finansal Krizler, **TBB Bankacılar Dergisi**, Sayı 60.
- BAİN, E. A., Fung, J. G. ve Harper, R. I. (2003) “Multinational Banking:Historical, Empirical and Case Perspectives”, **Working Paper**, Melbourne Business School.
- BDDK (2001), Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı.
- BDDK (2006), Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine Ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik 01.11.2006 Tarihli 26333 Sayılı R.G.
- BIS PAPERS (2008), “Tbanking Industry In The Emerging Market Economies: Competition, Consolidation And Systemic Stability”, Monetary And Economic Department, No:4, Ağustos 2001, <http://www.bis.org/publ/bppdf/bispap04.pdf> (20 Mayıs 2008).
- BUMİN, Mete (2007), **Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Bankalar**, Turhan Kitap Evi Yayınları, Ankara.
- BUMİN, Mete (2007), Yeniden Yapılandırma Sonrası Türk Bankacılık Sistemine Yabancı Banka Girişleri, Doktora Tezi, Ankara.
- BÜYÜKÖZDEMİR, Selin (2007), Uluslararası Finansal Piyasalardaki Gelimseler Ve Türk Piyasalarına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ÇAKAR, Vesile (2003), “Yabancı Sermayeli Banka Girişleri Ve Ulusal Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri” Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Bankacılık Ve Finansal Kur. Gen. Müd., TCMB, Aralık.
- DEDE, Anıl Gürçay (2007), Türk Bankacılık Sektörünün Yapısal Dönüşüm Sürecine Yabancı Sermayeli Bankaların Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

- DEMİRĞÜÇ-KUNT, Aslı (2008), Yabancı Bankaların Yerel Bankaların Etkinliği Üzerindeki Etkisi, Sunum
<http://www.tbb.org.tr/turkce/seminer/Asli.ppt> e.t (03 Mart 2008)
- DENZER, Cevdet (1997), “The Effects Of Financial Liberalization And New Bank Entry On Market Structure And Competition İn Turkey” Macroeconomics And Growth Development Research Group, The World Bank, Eylül.
- ERDÖNMEZ, Pelin Ataman (2004), “Finansal Krizler Sonrası Gelmekte Olan Ülkelerde Yabancı Bankalar”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 51, Bankacılık Ve Araştırma Grubu, TBB. Haziran.
- ERDOĞAN, Niyazi (2002), **Dünya Ve Türkiye’de Finansal Krizler, Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Uygulamaları Kamu Bankaları Deneyimi**, Yaklaşım Yayınları, Haziran.
- İŞİK, Mustafa (2006), Yabancı Bankaların Türk Bankacılık Sektöründeki Payı Ve Ekonomik Gelişmeye Katkısı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- İNAN, A. (2000), “Banka Etkinliğinin Ölçülmesi Ve Düşük Enflasyon Sürecinde Bankacılıkta Etkinlik”, Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılık Ve Araştırma Grubu, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 34.
- HASS, R.T.A. ve IPP Von Lelyveld (2002), “Foreing Bank Penetration and Private Sector Credit in Central and Eastern Europe”, DNB Staff Reports, Eylül.
<http://ideas.repec.org/p/dnb/staffs/91.html> (27.09.2009)
- HERRERO, A.G. ve Simon, D.N. (2003), “Determinants and Impact of Financial Sector FDI to Emerging Market Economies: A Home Country’s Perspectives”, Banco de Espana, Paper Prepared for Working Group on Financial FDI of BIS Committee of the Global Financial System.
<http://econpapers.repec.org/paper/wpawuwpi/0403001.htm> (27.09.2009)
- KAR, Muhsin (2001), Türkiye’ye Yönelik Sermaye Hareketleri Ve Krizler, **Dış Ticaret Dergisi**, Temmuz, Yıl:8, Sayı:29.
- KARABULUT, Gökhan (2002), **Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Krizlerin Nedenleri**, Der Yayınları, İstanbul.
- KÜÇÜKBIÇAK, Ramazan (2004), Banka Yeniden Yapılanma Programları Ve Ekonomik Sonuçları, T.C Merkez Bankası Uzmanlık Tezi, Ankara.

- PARASIZ, İlker (2005), **Para Banka Ve Finansal Piyasalar**, Ezgi Kitap Evi,8 Baskı.
- SEYİDOĞLU, Halil (2003), **Uluslararası İktisat**, Güzem Can Yayınları İstanbul.
- SEVİMESER, Nuri Cemhan (2005), Yabancı Bankaların Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Faaliyetleri Ve Etkileri: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- SUDİ, Apak, Aykut Tavşancı Türkiye’de Yabancı Bankacılığın Gelişimi Ve Ekonomi Politikaları İle Uyumu, **Maliye Finans Yazıları**.
[http://www.finanskulup.org.tr/Assets/maliyefinans/80 e.t.\(06 Nisan 2008\)](http://www.finanskulup.org.tr/Assets/maliyefinans/80_e.t.(06_Nisan_2008))
- ŞARKGÜNEŞİ, Aykut (2007), Türkiye’de Yabancı Sermaye Hareketleri Ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak.
- TBB 40. Yılda TBB Ve Türk Bankacılık Sistemi.
http://www.tbb.org.tr/turkce/YENI_40yil.htm.
- TBB (2005), “Türkiye’de Yabancı Bankalar”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 52.
- TBB (2006), **İstatistik Raporlar**, Üç Aylık Banka Bilgileri, Haziran.
- YAYLA, Münür, Kaya Türker Yasemin, Ekmen İbrahim (2005), Bankacılık Sektörüne Yabancı Sermaye Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye, **BDDK ARD Çalışma Raporları**, No:2005/6, Ankara.
- 6224 Sayılı Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu.
- 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu.
- 4389 Sayılı Bankacılık Kanunu.
- 3182 Sayılı Bankalar Kanunu.

İNTERNET ADRESLERİ

<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/bankabilgileri/200606/haziran2006.pdf#search=%22TBB%2F%04statistiki%20Raporlar%2F%C3%9C%C3%A7%20Ay%20B1k%20Banka%20Bilgileri%2FHaziran%202006%22>.

<http://www.buik.net/subcommittee/ekonomik/showarticle.asp?aid=191>,
E.T.: 02.06.2008.

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5816019&tarih=2007-01-22>)
“Türkiye’de Bankacılık Sektörü Karlı Mı?”, s.1. E. T: 26.04.2009.

<http://joy.yasar.edu.tr/makale/ilksayi/rasyolar.pdf>, E.T.: 27 Nisan 2009.

<http://www.worldbank.org/html/dec/Publications/Workpapers/WPS1800series/wps1839/wps1839.pdf#search=%22The%20Effects%20of%20Financial%20Liberalization%20and%20New%20Bank%20Entry%20on%20Market%20Structure%20and%20Competition%20in%20Turkey%22>, E.T.: 10 nisan 2008.

<http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/oksay4.pdf>, E.T.: 24 Eylül 2008.

www.bddk.org.tr

www.tcmb.gov.tr

www.tbb.org.tr

www.economist.com

<http://www.bis.org>

DİZİN

B	P
Bretton Woods.....8, 10, 101	Pasifler.....50, 60, 61
E	Ş
Etkinlik.....17, 29, 84, 111	Şube.....13, 39, 75
F	T
Finansal istikrar75	TMSFxi, 56, 59, 62, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 75, 76, 80, 85
G	V
Gelişmekte olan ülke17, 18, 35, 40	Verimlilik40, 41
K	Y
Krediler..... 50, 51, 60, 61, 62, 85, 86, 89, 90	Yabancı bankaiv, xiii, xiv, 1, 4, 5, 6, 7, 12, 13, 14, 16, 17, 20, 31, 33, 34, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 49, 50, 51, 52, 53, 58, 59, 61, 63, 64, 66, 75, 80, 83, 88, 89, 93, 95, 100, 101
Kriz.....43, 48, 57, 58, 60, 62	
M	
Mevduat..... 24, 25, 31, 32, 50, 59, 60, 74, 75	
Ö	
özel banka.. xiv, 22, 23, 37, 48, 49, 53, 58, 59, 60, 62, 65, 66, 71, 89, 92, 97, 102	